ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Α — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. 2 — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 30

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1935 | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ | ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΛΗΣ 1 (Β' ΟΡΟΦΟΣ) | ΤΗΛΕΦ.: ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ 24.263 ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ 28.863

ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΛΕΣ

ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Νά καὶ μιὰ συμπαθητική, χαρούμενη, πολιτισμένη πινελιὰ μέσα στὸν ἐξωφρενικὸ πίνακα,—λὲς καὶ τὸν ἔκανε ὁ Μαρινέττι!!—ποὺ παρουσιάζει ἡ ζωὴ τῆς σημερινῆς Ἀθήνας:... τὰ λουλούδια της!

Μέσα στὸ τρομερὸ χοχλάκισμα τῆς κοσμογονικῆς κρίσεως ποὺ περνάει ἡ Ἀθήνα μας γιὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ μιὰ ἥσυχη, ἄτονη ἐπαρχιακὴ πόλις ποὺ ἦταν ὡς τώρα, κοσμόπολις ὅλο τσιμέντο καὶ ἠλεκτρικὰ νεῦρα, τὰ λουλούδια, τὰ χαριτωμένα λουλούδια τῆς Ἀττικῆς προβάλλουν σὰν ὄασεις ὡμορφιάς, γαλήνης, σταθερότητος, ἀγάπης, τὰ κεφαλάκια τους.—Ἐπάνω στὸ ἀδιάφορο πεζοδρόμιο, στὴν κοίτη τοῦ ἀνθρώπινου χειμάρρου ποὺ κυλᾶ χωρὶς διακοπή, οἱ τοῦφφες τῶν φρεσκοκομμένων λουλουδιῶν σιγοτραγουδοῦνε κάθε μέρα γαλήνιες τὸν αἰώνιο ὕμνο τῆς γῆς, τῆς μεγάλης μητέρας μας, τῆς ἀπόλυτα καλῆς καὶ ἀπόλυτα ὡραίας.

Ἀλήθεια,—τὸ λουλοῦδι ἐμπῆκε στὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας καὶ τὴν κατέκτησε. Ἡ Ἀθήνα ἔγινε, ἀσφαλῶς, τὰ τελευταῖα χρόνια μιὰ ἀπ' τὶς λίγες πόλεις στὸν κόσμο ποὺ ἀγαποῦνε τόσο «ὀργανικὰ» τὰ ἄνθη.—Εἶδατε κάθε ἐποχὴ μὲ πόση προθυμία παραδίδεται στὶς μυρωμένες λουλουδο-στρατιές, ποὺ τὴν κυκλώνουν ἀκράτητες ἀπ' τὰ ἀττικὰ περβόλια:... Σηκώσατε τὰ κεφάλια σας πρὸς τὰ μπαλκόνια τῆς πόλεως;... Ἀνάμεσα στὸ χτυπητὸ τσιμέντο, στὶς κυβιστικὲς γραμμὲς τῆς μοντέρνας ἀρχιτεκτονικῆς, στοὺς αὐχμηροὺς ὄγκους τῶν πολυκατοικιῶν, θὰ ἰδῆτε παντοῦ καὶ πάντα τὴ χλοερὴ παρουσία τῆς γλάστρας, τοῦ βασιλικοῦ, τῆς βαμβακούλας, τοῦ φοινικοειδοῦς, τῆς μπεγκόνιας, τῆς γαρδένιας... Κι' ὕστερα,—τρυπώσατε στὰ κενά, στὰ ἐλάχιστα κενά, τὰ στενὰ σὰν πηγάδια π' ἀφίνει τὸ «μπετὸν» στὸ χῶμα τῆς Ἀθήνας;... Θ' ἀνακαλύψετε ἐκεικάτω, χωμένα, κρυμμένα, τὰ ἀπροσδόκητα περβολάκια τῶν Ἀθηναίων. Δυὸ σπιθαμὲς γῆς, στὴ ρίζα τεσσάρων πανύψηλων τοίχων γίνονται κῆπος στὴ σημερινὴ Ἀθήνα. Καὶ ὑπάρχουν μυριάδες Ἀθηναῖοι ποὺ ἐξαντλοῦν στὰ κηπαλάκια αὐτὰ τὴ λατρεία τους πρὸς τὴ γῆ καὶ τὰ δημιουργήματά της. Κι' ἄλλοι πάλι, σκαρφαλώνουν στὶς ταράτσες, δεκάδες μέτρα πάνω ἀπ' τὴ γῆ, κι' ἐκεῖ, κοντήτερα στὸ Θεό, ἀγωνίζονται νὰ ἐπαναλάβουν τὸ θαῦμα τῶν κρεμαστῶν κήπων τῆς Βαβυλῶνος.

Στὴ ζωὴ τοῦ σύγχρονου Ἀθηναίου ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ λουλούδια δίνει, χωρὶς ἀμφιβολία, ἕναν τόνο πολιτισμοῦ καὶ ὑγείας.—Καὶ χρειάζεται, θαρρῶ, βαθειὰ ψυχικὴ καλλιέργεια αἰώνων γιὰ νὰ μάθῃ ἕνας λαὸς ν' ἀγαπάῃ τὸ ὡραῖο στὴν πιὸ ὡραία του ἐκδήλωση: στὸ λουλοῦδι.—Ἡ γλάστρα ποὺ στολίζει τὸν μπεζαχτὰ τοῦ μπακάλη, τὸ μπουκέτο ποὺ ἀναπαύεται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς δακτυλογράφου, τὸ περιβολάκι ποὺ λουλουδίζει στὴν ταράτσα τοῦ συνταξιούχου, τὸ γαϊδουράκι ποὺ φτάνει ἀπ' τὰ Πατήσια φορτωμένο χρυσάνθεμα, τὸ πλούσιο παζάρι τῶν λουλουδιῶν στὰ Χαυτεῖα καὶ στ' ἄλλα κέντρα τῆς Ἀθήνας εἶναι τίτλοι ἐθνικῆς περηφανείας... Εἶναι, τοὐλάχιστον, ἀποδείξεις πειστικὲς ὅτι ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν εἴμαστε οὔτε τόσο χοντροκομέναι, οὔτε τόσο ἀπολίτιστοι ὅσο θέλουμε νὰ φαινόμαστε... Εἶναι τὰ ἀδιάψευστα σημάδια τῆς «ράτσας» μας!

ΣΤΕΦ. ΧΑΡΜΙΔΗΣ

ΙΩ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΝ εἶμαι βέβαιος, ἂν μποροῦμε ἀκόμα νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸν ὅρο «μεταπολεμικός», μιὰ ποὺ τὰ σημάδια τῶν καιρῶν μᾶς δείχνουν πώς βρισκόμαστε ἴσως σὲ μιὰ νέα «προπολεμική» ἐποχή. Μά, χωρὶς ἀμφιβολία, ὁ ὅρος τοῦτος μᾶς χρειάζεται ἀκόμα γιὰ μιὰ καλὴ συνεννόηση: ἐκφράζει τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα μιᾶς παγκόσμιας ἀλλαγῆς, ποὺ ἔγινε μὲ καλπασμὸ καὶ πυρετικὸ παροξυσμὸ στὴν ἀρχή, μὲ στοχαστικώτερα κι ἀργότερα βήματα ἔπειτα, στὸ διάστημα δεκαπέντε χρόνων ἀπάνου-κάτου κι ὄχι γιὰ τὴν ἀκρίβεια δεκαεφτά. Γιατί, βέβαια, δὲν πιστεύω κανεὶς νὰ ὑποστηρίζει, πώς τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὑπῆρξε κ' ἡ πραγματικὴ ἀφετηρία μιᾶς νέας ζωῆς: ἡ νέα ζωὴ ἀρχίζει κάπως ἀργότερα' ὕστερ' ἀπὸ μιὰ πρώτη περίοδο μέθης, ὅταν ἔρχεται ἡ ἀβεβαιότης, ἡ ἀσάφεια, ἡ ἀνησυχία γιὰ τὸ μέλλον κ' ἡ συνακόλουθή της ἀνάγκη νὰ ξεκαθαρισθοῦν καὶ ν' ἀποκρυσταλλωθοῦν σὲ πάγια δόγματα οἱ καινούργιες, ἀδοκίμαστες ἀκόμα, ἀξίες. Τὴν πρώτη μεταπολεμική περίοδο κυβερνᾶ καὶ κατέχει τὸ πνεῦμα τῶν προπολεμικῶν καιρῶν. Οἱ μεγάλες ἐξορμήσεις παίρνουν μιὰ κατασταλαγμένη μορφὴ ἀργότερα. Κ' ἡ μορφὴ τούτη καθεφτίζει τὴν πολλαπλή της ὑπόσταση στὴ λογοτεγνία καὶ τὴν τέχνη. Ὁ πόλεμος δὲ σκοτώνει μόνο τὴν ἀσάλευτη βεβαιότητα, τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν πεποίθηση. Σκοτώνει καὶ τὴν ποίηση, τὴν ποίηση τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ, τὴν ἀνάγκη τῆς νοσταλγίας, τῆς μελαγχολίας, τὴ δίψα τῆς ὀδύνης, τὴν ὀνειροπόληση καὶ τὴ ρωμαντικὴ φαντασία. Τὸ ἁλαφρὸ μονόξυλο τοῦ ποιητικοῦ λογισμοῦ, ποὺ ἔπλεε ἀμέριμνα στὴ θάλασσα τῶν ὀνείρων, ἔρχεται τώρα νὰ τὸ ἀντικαταστήσει τὸ ἔπος τῆς ἀγωνίας, τῆς ἀμφιβολίας, τῆς σαρκαστικῆς ἀπαισιοδοξίας, αὐτὴ ἡ βαριά, γεμάτη ἐφιάλτες πεζογραφία τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς. Ἡ ποίηση; Μετασχηματισμένη σὲ τολμήματα, ποὺ δύσκολα τὰ περικλείνει στὸ πλαίσιό του ὁ παλιὸς λογισμός, μέθη τῆς δημιουργικῆς πραγματιστικῆς φαντασίας, διάχυτη αἴσθηση τῆς ζωῆς, ἀσκητικὴ περιπάθεια, ἐρωτισμὸς καὶ ἀλαζονία, γάνεται καὶ ξαναφαίνεται, ἀλλάζει πρόσωπα, εὐκινητότερη κι ἀπὸ τὸν μυθολογικὸ Πρωτέα, «οὐδὲ δολίως ἐπελήθετο τέχνης, ἀλλ' ἤ τοι πρώτιστα λέων γένετ' ηὐγένειος, αὐτὰρ ἔπειτα δράκων καὶ πάρδαλις ἠδὲ μέγας σῦς' γίγνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον», κακοπαθαίνει καὶ ξαναντιῶνει' οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι, ποὺ τὴν περιφρονοῦν, δὲν ξέρουν πόσο εἶναι πάντα αἰσθητὴ ἡ πανταχοῦ παρουσία της. Μά ὁ μεγάλος δαίμονας τῶν μεταπολεμικῶν καιρῶν, στὴν περιοχὴ τῆς δημιουργικῆς τέχνης τοῦ λόγου, εἶναι ὁ πεζὸς λόγος: τὸ μυθιστόρημα, ἡ πεζογραφία, ἡ ἱστορία. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸ μυθιστόρημα, αὐτὸ τὸ θαυμάσιο εἶδος μὲ τὴν ἀνεξάντλητη δύναμη καὶ τὶς ἄπειρες δυνατότητες, αὐτὸ τὸ ὑπέροχο χωνευτήρι, ποὺ τὰ χωράει καὶ τά μετασχηματίζει ὅλα, ποὺ ἀποκρυσταλλώνει σὲ σύμβολα καὶ σὲ χαρακτηριστικὲς μορφὲς τὶς ἀγωνίες μας καὶ τὰ ὄνειρά μας, ποὺ εἶναι καὶ κήρυγμα καὶ πολυσήμαντη ρητορεία καὶ ὑποβλητικὴ σιωπή, ποὺ εἶναι θέση καὶ ἀντίθεση, ἄρνηση καὶ τυφλὸ πεῖσμα, φωνὴ αἰσιόδοξη καὶ στεναγμὸς ἀπελπισίας, ἔρευνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἱστορίας του, ἐξομολόγηση καὶ ἀντικειμενικὴ ἐπισκόπηση τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, λυρικὸς ὕμνος τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς, ἀνάλογα μὲ τὸ κέφι καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ καθενός, μά ὅλο μαζὶ ἕνας τεράστιος καθρέφτης, ὅπου σκύβει καὶ καθρεφτίζει τὸ πρόσωπό της ἡ ἐποχή. Οἱ μυθιστοριογράφοι τῆς πρώτης γραμμῆς μᾶς δίνουν κομματιαστὰ καὶ ἀποσπασματικά, μὰ ὄνι γωρὶς ἕνα στοιχεῖο στέρεας συνοχῆς, τοὺς ἀλληλοδιάδοχους ἑαυτούς μας ἀπὸ μέσα κι ἀπ' ἔξω: οἰκοδομοῦν καὶ σφυρηλατοῦν τὸ ὁμοίωμά μας μὲ τὴ δύναμη τῆς τέχνης, ποὺ ξυπνάει τὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο καὶ τὸ πραγματικὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας.

Ὁ ποιητὴς κ. ΘΜ. ΜΠΕΚΕΣ

Μεταφραστὴς τοῦ δραματικοῦ ποιήματος τοῦ Ἴψεν «Πέερ Γκύντ» τοῦ ὁποίου ἀπόσπασμα δημοσιεύεται εἰς τὴν 8ην σελίδα.

(Σκίτσο κ. Πρωτοπάτση)

Νομίζω, πώς δὲν εἶναι χωρὶς ἐνδιαφέρον, νὰ κοιτάξουμε μὲ ποιὸ τρόπο ἀντικρύζει στὸ διάστημα τῶν δεκαπέντε τελευταίων χρόνων τὴν τεράστια αὐτὴ ἀνανέωση ὁ τόπος μας. Καὶ δὲν εἶναι ἀχρείαστη γιὰ τοῦτο μιὰ ἀναδρομὴ σὲ παλιότερα χρόνια. Δὲν ξέρω ἀκόμα, ἂν θὰ εἶναι ἀχρείαστος κ' ἕνας παραλληλισμὸς μὲ τὴν ποίηση, αὐτὴ τὴν ποίηση τοῦ καιροῦ μας, ποὺ σὲ σπάνια φανερώματά της εἶναι ἄδολη καὶ αὐθόρμητη καὶ ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς σὰν ἀπὸ ἀναπόφευγη ὑποχρέωση ἐξακολουθεῖ τὴν παλιά της παράδοση: τὴν παράδοση νὰ μιμεῖται ὅλους καὶ ὅλα κι ὅπως πρῶτα, γινόταν ρωμαντικὴ ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ, βυρωνικὴ ἀπὸ σνομπισμό, πατριωτικὴ ἀπὸ ἀκαταστάλαχτη πατριδολατρεία λεοπαρδικὴ καὶ γιουγκικῆ, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ ὑπῆρξε λαμαρτινικὴ, χωρὶς σχέδιο καὶ γωρὶς ἀνάγκη, ἔτσι καὶ τώρα συνεγίζει τὸ συμβολισμὸ μισὸν αἰῶνα, ὕστερ' ἀπὸ τὰ λαμπρότερά του φανερώματα, γίνεται νεορρωμαντικὴ, νεοχριστιανική, φουτουριστικὴ, συρρεαλιστική, ἀνυπόταχτη καὶ ἀκατανόητη, ἀπὸ μίμηση, γωρὶς ἐπάρκεια ἐσωτερικὴ καὶ γωρὶς ἐσωτερικὴ δικαιολογία. Ὁ πεζὸς λόγος, μ' ὅλα τὰ σημάδια τῶν φανερῶν ἐπιδράσεων ποὺ ὑφίσταται, ἀπὸ κάθε ἀνεμορριπή, ἔχει τὴν πολύτιμη ἀρετὴ νὰ διατηρεῖ μιὰ στερεώτερη συνέπεια καὶ νὰ ξετυλίγεται σύμφωνα μὲ κάποια πειστικώτερη ἀναγκαιότητα. Θάρθει ὁ καιρός, ποὺ θὰ κοιτάξουμε καλύτερα τὰ καθέκαστά του, ποὺ θὰ σταθοῦμε στὰ πρόσωπα καὶ στὰ κείμενα. Τὸ ἄρθρο τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ μιὰ εἰσαγωγή. Ὁ σκοπός του περιορίζεται στὴν τοποθέτηση μερικῶν ὁροσήμων. Κ' εἶναι γρήσιμο, γιὰ τὴν τοποθέτηση ἀκριβῶς τούτη, νὰ σημειωθεῖ μιὰ καὶ καλή, πώς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ ἡ νεοελληνικὴ ποίηση, καθώς ἀνεβαίνουμε στὶς ρίζες της, ἔχει μιὰ σταθερὴ καὶ πολυσήμαντη ἀφετηρία, τὸ δημοτικὸ τραγούδι, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κι ὁ πεζὸς λόγος διαθέτει δυὸ πρωταρχικὰ στοιχεῖα ντόπια καὶ πρωτογονικά, καὶ γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς προφυλαγμένα ἀπὸ κάθε παρεξήγηση καὶ κάθε ὑποψία: εἶναι περιγραφικὸς καὶ λυρικὸς — ποίηση καὶ ἠθογραφία. Τὸ παλιὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα, ποὺ θυμίζει Σκώττ καὶ Δουμᾶ, ἀποτελεῖ ἕνα κύκλο ξεχωριστό, ποὺ ἔκλεισε τελειωτικά, γωρὶς νὰ δημιουργήσει μονιμώτερη καὶ διαρκέστερη παράδοση. Στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα ἕνα μυθιστόρημα ἠθῶν, ὁ «Θάνος Βλέκας» τοῦ Καλλιγᾶ, γραμμένο σὲ ἀφόρητη γλῶσσα, δὲ δημιουργεῖ ἀπηχήσεις καὶ δὲ φαίνεται ν' ἀσκεῖ ἐπιδράσεις, μολονότι πρέπει νὰ λογαριάζεται πάντα στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία σὰν ἕνας σταθμός. Τὸ διήγημα τῆς καθαρεύουσας εἶναι σχεδὸν ἀσήμαντο' τρέφεται μὲ ξένα πρότυπα, ποὺ τά μιμεῖται σχολαστικὰ καὶ ψυγρά, δέν ἔχει τὴ δύναμη νὰ δημιουργήσει τύπους καὶ σύμβολα, νὰ δώσει ἀτμόσφαιρα' τοῦ λείπει ἡ ζωή. Ἡ νεοελληνικὴ πεζογραφία, ἡ αὐθεντική, ἡ πραγματική, ἀρχίζει μὲ τὸ κίνημα τοῦ Ψυχάρη, λίγο . νωρίτερα, λίγο ἀργότερα. Τὸ «Ταξίδι μου» εἶναι καὶ δέν εἶναι λογοτεχνικὸ ἔργο. Κήρυγμα καὶ λίβελλος καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη, γωρὶς στέρεα ἀρχιτεκτονική, γωρὶς ἀτμόσφαιρα μὲ ἀρετὲς ποὺ τὶς ἰσοζυγιάζουν μεγάλα ἐλαττώματα, ὅπως συμβαίνει ἄλλως τε καὶ σὲ ὁλόκληρη τὴν καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Ψυχάρη —ἔχει ἀπεριόριστη σημασία ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ξυπνήματος τῶν κοιμισμένων δυνάμεων, ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἀναγέννηση. Μιὰ μορφή: ὁ Παπαδιαμάντης — ἡ ποιητικὴ πεζογραφία. Ἄλλη μιὰ μορφή: ὁ Καρκαβίτσας—ἡ λεπτόλογη, πραγματικὴ ἠθογραφία, διαυλακωμένη ἀπὸ αἰφνίδια φανερώματα λυρικοῦ εἴστρου. Ὁ Ροΐδης. Ὁ Βιζυηνός. Ὅλοι αὐτοί, μὲ τὸν τρόπο του καὶ μὲ τὴ γλῶσσα του ὁ καθένας, πλάθουν τὴν παράδοση: ἐξαντλοῦν τὶς δυνατότητες τῆς καθαρεύουσας, προσφέροντας ἔτσι μιὰ θετικὴ ὑπηρεσία στὴ διαμόρφωση τοῦ νέου ὕφους ἢ σκάβουν καὶ καθαρίζουν τὸ δρόμο τῆς δημοτικῆς. Ἔργεται ὕστερα ὅλη ἡ ἄνθηση τῆς πεζογραφίας, ποὺ μὲ μιὰ λέξη θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ποῦμε «προπολεμική». Τὸ συμπέρασμα: ἡ μεταπολεμικὴ πεζογραφία δὲν ἔχει καμμιὰ ἀνάγκη νὰ κάμει τὴν ἐπανάστασή της — ὑπάρχει μιὰ κληρονομιὰ στὰ χέρια της, ποὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ τὴ λογαριάσει σὰν πολύτιμη προσφορὰ τοῦ παρελθόντος. Μπορεῖ νὰ ἐκτιμοῦμε περισσότερο ἢ λιγώτερο τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Καρκαβίτσα, τὸν Βιζυηνό, τὸ Χρηστομάνο τῆς «Κερένιας Κούκλας», τὸν Κονδυλάκη τοῦ «Πατούχα», τὸν Κ. Χατζόπουλο ἢ τὸν Ξενόπουλο ἢ τὸ Θεοτόκη: δικαίωμά μας' μὰ δὲ μποροῦμε ποτὲ ν' ἀρνηθοῦμε πώς ὅλοι αὐτοὶ κι ὅσοι ἀξιομνημόνευτοι δὲν ἔρχονται τὴν ὥρα τούτη στὴν πέννα μου ὑπῆρξαν σ υ γ γ ρ α φ ε ῖ ς. Εἶναι σ υ γ γ ρ α φ ε ῖ ς οἱ νεώτεροι, οἱ μεταπολεμικοὶ πεζογράφοι μας; Καὶ ναὶ καὶ ὄχι. Γιατὶ βέβαια, συγγραφεὺς δὲν εἶναι κεῖνος, ποὺ τυπώνει ὅπως-ὅπως ἕνα βιβλίο' δὲν ἀρκεῖ οὔτε ὁ ἐσωτερικὸς πλοῦτος, οὔτε ἡ πεῖρα τῆς ζωῆς, οὔτε ἡ εὐκίνητη φαντασία οὔτε ἡ δοκιμασμένη παρατηρητικότης, οὔτε ἡ ἱκανότης τῆς ἀφηγήσεως, οὔτε ἡ πολυμάθεια, οὔτε ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα ποὺ τὰ συναντοῦμε πολὺ συχνὰ καὶ σὲ ἁπλοϊκοὺς καὶ ἀγράμματους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ γίνει κανεὶς συγγραφεύς, καθώς δὲν ἀρκοῦν τὰ ἴδια ἢ ἄλλα πράγματα γιὰ νὰ γίνει κανεὶς ζωγράφος ἢ γλύπτης. Ὁ γλύπτης ἔχει τὸν πηλό, ὁ ζωγράφος τὸ γρῶμα. Μπορεῖ νἄχει ὅλες τὶς ἱκανότητες τοῦ κόσμου ἕνας ἄνθρωπος γιὰ νὰ γίνει μεγάλος ζωγράφος ἢ γλύπτης, μά φυσικὰ τοῦ χρειάζεται πρῶτα-πρῶτα νὰ μάθει νὰ μεταγειρίζεται τὸν πηλό καὶ τὸ γρῶμα. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀνάγκη νὰ ξέρει τὴ γλῶσσα, τὴ σύνταξή της, τὴ μορφολογία, τὸ λεκτικό της περιεχόμενο, τὴ γραμματική της. Καὶ παρ'ὅλο τὸ σημερινὸ γλωσσικό μας χάος, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τακτοποιηθεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη στιγμή, ὑπάρχει καὶ τώρα κάποια νεοελληνικὴ γλῶσσα, ποὺ τάχει ὅλα αὐτά, ποὺ ἔχει τοὺς κανόνες της, τοὺς νόμους της, τὶς ἰδιοτυπίες της, γιατὶ διαφορετικὰ δὲ θὰ ἦτανε γλῶσσα. Ὁ πεζογράφος, καθώς καὶ ὁ ποιητής, μπορεῖ νὰ αὐτοσχεδιάσει καὶ νὰ δημιουργήσει καὶ νὰ μετασχηματίσει τὴ γλῶσσα' μὰ γιὰ νὰ ἔχει κῦρος μιὰ τέτοια ἐνέργεια, πρέπει νὰ γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες καὶ τοὺς νόμους τῆς γλώσσας. Μόνο σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση δημιουργοῦνται ἔργα βιώσιμα. Οἱ μεταπολεμικοὶ πεζογράφοι μας νομίζω, πώς πολλὲς φορὲς λησμονοῦν τὶς ἁπλές τοῦτες ἀλήθειες. Ὄχι μονάχα αὐτοσχεδιάζουν κατὰ τὸν πιὸ ἀξιο-

---

ΣΤΗΝ 9η ΣΕΛΙΔΑ:

ΑΓΓΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

D. H. LAWRENCE

Ἄρθρον τῆς γνωστῆς συγγραφέως κ. ΕΛ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΩ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ:
Οἱ μεταπολεμικοὶ μετασχηματισμοὶ τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας.

ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ:
Ἄγγλοι πεζογράφοι Lawrence. (Μελέτη)

ΧΡ. ΣΟΥΛΗ:
Ἀλέξανδρος Πάλλης

ΑΝΤ. ΓΙΑΛΟΥΡΗ:
Χαῖρε πόλις τοῦ Παμβασιλέως (Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀνέκδοτο μυθιστόρημα)

ΕΡΡ. ΙΨΕΝ:
Ὁ θάνατος τῆς Ὥζε (Ἀπὸ τὸν «Πέερ Γκύντ»). Μετάφρ. Ὀμ. Μπεκέ.

ΠΙΕΡ—ΛΟΥΪ' ΦΛΟΥΚΕ:
Τὸ ζωγραφικὸ ἔργο τοῦ Γ. Ρουὼ

ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ:
Ἑλένη Σβορώνου

Κ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ:
Ἄχ, ἂς γινόμουν κι' ἐγὼ νοικοκύρης! (Διήγημα)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΛΑΛΑΟΥΝΗ:
Ἡ Μουσικὴ ἑβδομάς

ΓΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ:
Ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου

Ποιήματα τῶν: Ρίτας Μπούμη, Γιάννη Σκαρίμπα καὶ Ἄρη Δικταίου.

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ:
Τὸ βάσανο τῆς ὑποψίας (μυθιστόρημα, συνέχεια)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
Γραφεία: Βουλής 1

Υπεύθυνος συντάκτης
Β. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἠκίτη 3

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
ΝΙΚ. ΓΑΒΑΛΑΣ
Ὁδὸς Πριάμου, Καλλιθέα

θρήνητο τρόπο, ὄχι μόνο φαίνονται νὰ λησμονοῦν τὸ βάρος καὶ τὴ σημασία τῶν λέξεων, νὰ μὴ προσέχουν τὴ γραμματική καὶ τὸ συντακτικό, μὰ καὶ τὰ γειρότερα ἰδιωματικὰ καὶ διαλεκτικὰ κατασκευάσματα γωρὶς κομμιὰ ἐσωτερική ἢ ἐξωτερική ἀνάγκη, τ' ἀνεβάζουν σὲ περιωπὴ κοινῆς γραφομένης γλώσσας, γωρὶς νὰ ἔγουν τὴ δύναμη καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ τὰ ἐπιβάλουν. Γιὰ τοῦτο παρατήρησα, σὲ μιὰ ἄλλη περίπτωση, πὼς πολλὰ ἀπὸ τὰ σύγγρονά μας πεζογραφήματα θὰ μείνουν στὸ μέλλον σὰν πείραγα γλωσσικὰ μνημεῖα. Τέτοια ἔργα ἐπιτείνουν τὸ γλωσσικὸ χάος καὶ δὲν προσφέρουν κομμιὰ ὑπηρεσία οὔτε στὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου γενικά, οὔτε στὴ λογοτεγνία του εἰδικότερα, οὔτε στὴ φίλη καὶ τὸ κοῦρος τῶν νέων μας πεζογράφων.

Μ' ἀν τοῦτο εἶναι ἕνα σοβαρὸ μειονέκτημα τῆς μεταπολεμικῆς μας πεζογραφίας, δὲ λείπουν καὶ τὰ σοβαρὰ ἐπίσης ἀντισταθμίσματα. Τὸ περισσότερο ἀξιανμνημόνευτο εἶναι ἡ ὑπαρξὴ πρακγματικοῦ ἐσωτερικοῦ πλούτου, μιᾶς πείρας ζωῆς καὶ μιᾶς ἀγωνίας, ποὺ δὲν ὑπάργουν στὰ προγενέστερα ἔργα. Οἱ νέοι ἤξεγουν τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς ἀπέναντί τους καὶ συμμερίζονται τοὺς παροξυσμοὺς τῆς ἐπογῆς καὶ μοιράζονται τὴν ἀγωνία της καὶ τὴν ἐπιδοῦνή της δοκιμασία. Ἐδῶ πρωτοπόροι, ἐκεῖ συντηρητικοί, λυρικοὶ καὶ περιγραφικοί, πραγματιστὰ ἢ ἀναλυτικοί, μὲ τὴν πολυπρόσωπη σύνθεση ἢ μὲ τὸν ἐσωτερικὸ μονόλογο φέρνουν στὴν ὑπηρεσία τῆς τέγνης των μιὰ πρόωρη πεῖρα, ἀκαταστάλλαγτη ἴσως ἀκόμα, μὰ ὄγι λιγότερο γιὰ τοῦτο πολύτιμη. Ἡ προσπάθειά τους νὰ σπάσουν τὰ πλαίσια τοῦ παλιοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος, νὰ δημιουργήσουν τὸ μυθιστόρημα τῆς ἐπογῆς, νὰ δώσουν αἰσθητικὴ μορφὴ στὴν ἐσωτερική ζωὴ μεγάλων ὁμάδων, νὰ γτυπήσουν ἢ νὰ εὑρύνουν ἰδεολογικὰ ρεύματα, ἀξίες καὶ ἰδανικά, ἔτσι καθὼς γίνεται μὲ σύστημα, μὲ κάποια συνέπεια καὶ ἐπιμονή, εἶναι μιὰ ἡρωϊκὴ προσπάθεια ποὺ ἀξίζει ὅλον μας τὸν ἔπαινο. Δὲν ἔγω κομμιὰ ἀμφιβολία, πὼς μεθαύριο θὰ βγεῖ ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες τὸ σύγγρονο νεοελληνικὸ μυθιστόρημα, μιὰ σύνθεση τῆς ζωῆς μας τοποθετημένη στὰ κράσπεδα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, πλουτισμένη ἀπὸ ντόπια κι' ἀπὸ διεθνιστικὰ στοιγεῖα, ἱκανὴ νὰ κλείσει μέσα της μιὰ γιὰ πάντα τὴν ἱστορικὴ ὥρα τῆς φυλῆς, τὸ στάσιμό της ἀντίκρυ στὰ μεγάλα προβλήματα, τὴν ἀγωνία της ὡς ποὺ νὰ κατασταλάξει σ' ἕνα πλουσιώτερο καὶ δυναμικότερο περιεγόμενο. Πρέπει νὰ τὸ πεῖ κανεὶς καὶ νὰ τὸ ξαναπεῖ πὼς τὸ σημαντικότερο μεταπολεμικὸ γεγονὸς τῆς λογοτεγνίας μας εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ μυθιστορήματος.

Μὲ τέτοιο πνεῦμα, μὲ τέτοια παράπονα καὶ τέτοιες ἐλπίδες παρακολουθοῦ τὶς σύγγρονες τύχες καὶ περιπέτειες τῆς λογοτεγνίας μας. Βλέπω μιὰ δίψα δου-

ΟΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΛΙΘΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΚΡΥΦΟΙ ΣΗΜΑΣΙΑΙ ΤΩΝ
Δρχ. 25
Βιβλ. Ἐλευθερουδάκη

λειᾶς, μιὰ ψυχὴ ποὺ συνταράζεται καὶ μιὰ νόηση ποὺ ἀγυρωνεῖ. Ἡ ἐπογὴ μας ἀνέγεται ἐλάγιστα τὴν ἀσκοπη λογοτεγνία, τὴν τέγνη γιὰ τὴν τέγνη καὶ τὴν ἀνέγεται μονάγα σὲ πολυδύναμα κι ὁλότελα ἐξαιρετικὰ φανερώματα. Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι περιττολογίες καταδικασμένες σὲ ἀποτυγία. Μὰ ὁ κλῆρος τῆς περιττολογίας καὶ τῆς ἀποτυγίας φαίνεται πὼς ἔπεσε στὴν ποίησή μας. Ἡ πεζογραφία μας «ἐξελέξατο τὴν ἀγαθὴν μερίδα».—Ἴσως γρειάζεται μιὰ ὑποσημείωση: Δὲν ἐννοῶ, φυσικά, τὴ σκόπιμη τέγνη, καθὼς τὴν φαντάζονται ὅσοι τὴν ὑπηρετοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυγία σκοπῶν ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν περιογή της, αὐτῶν τῶν σκοπῶν ποὺ τοὺς λένε «ἐξωκαλλιτεγνικούς», καὶ ποὺ εἶναι ὅλωσδιόλου ἀδιάφοροι στὴ δημιουργικὴ φαντασία μὰ τὴν ἐξεγερίζωσπὸ τὴν γαρκισιστικὴ ὡραιολογία, ποὺ εἶναι κούφια καὶ ἐφήμερη καὶ δὲν ἔγει τὴ δύναμη νὰ ἐκφράσει κανένα ζεστὸ περιεγόμενο, κομμιά. Ζωϊκὴ πεῖρα, κομιὰ πραγματική καὶ ἀξία νὰ κοινοποιηθεῖ καὶ τοὺς ἄλλους αἴσθηση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυγῆς.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μία περιπετειώδης ζωή

ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΡΕΣΒΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΤΑ τὸ 1833, ὅταν ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἤλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μεταξὺ τῶν πρώτων κρατῶν ἡ Πρωσσία ἔσπευσε νὰ στεῖλη διπλωματικὸν πνεῦμα τοῦ Λούιλβου. Ἀλλὰ ὁ πρέσβις αὐτὸς εἶγε τὸ προσὸν ὅτι ἦτο... Ἕλλην τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ψυχήν, ἕνας Κεφαλλωνίτης, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξεχώριζε τὴν θετὴν τοῦ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν πατρίδα του. Πῶς, θὰ ἐρωτήσετε, ἕνας Κεφαλλονίτης κατώρθωσε νὰ γίνη Πρῶσσος διπλωμάτης; Εἶναι μιὰ πολὺ περίεργη ἱστορία, τὴν ὁποίαν θὰ σᾶς διηγηθῶ.

Τὸ 1740 ἐγενήθη εἰς τὸ Ληξοῦρι τῆς Κεφαλληνίας ὁ Σπύρος Λούζης, ποιδὶ ἀγγοντικῆς οἰκογενείας, ποὺ εἶγε λάβει μεγάλας τιμὰς ἀπὸ τὴν βενετικὴν κυβέρνησιν. Φαίνεται ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Λούζη κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἐλβετία καὶ ἦλθε εἰς τὴν Κεφαλληνίαν κατὰ τὴν ἐπογὴν ποὺ κατέλαβον τὴν Ἑπτάνησον οἱ Βενετοί. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους τοῦ Σπύρου διεκρίθησαν εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὴν Βενετίαν. Ὁ Σπύρος ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν καὶ ὁ πατέρας του μικρὸν ἀκόμη τὸν ἔπηγε εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου ἐσπούδασε εἰς τὸ περίφημον ἑλληνικὸν Φλαγγίνιον Γυμνάσιον. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀγγότερα ἐπῆγε εἰς τὴν Πάδοβον διὰ νὰ σπουδάσῃ φυσικομαθηματικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποκτᾶται ἐξαιρετικὴν κλίον, καὶ ἰατρικήν. Ἡ ἐξαιρετική του ὁμως τάσις ἦγτο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐγκυρίσθη μὲ πολλοὺς λογίους καὶ συγγραφεῖς ποὺ ἐθαυμάζαν τὴν ἐξυπνάδα τοῦ νέου "Ελληνος. Μετέφρασε Ἰταλιστὶ τὸν Λουκιανὸν καὶ ἡ κριτικὴ ἕως σήμερα ὁμολογεῖ ὅτι ἦτο ἡ ἀξιολογώτερα καὶ πολυτιμότερα μετάφρασις τοῦ Λουκιανοῦ ἀπὸ τὰς γενομένας κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον. Ὁ Λούζης τότε διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Ἁγίας Ἰουστίνης τῆς Βενετίας, ὅπου ἐξεπαιδεύοντο οἱ τρόφιμοι τῆς κυβερνήσεως "Ελληνες νέοι.

Τὸ ἀνήσυχον ὅμως κεφαλλωνίτικον πνεῦμα τοῦ Λούζη δὲν μποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὰς ἀσχολίας ἐνὸς σχολείου. Ξαφνικὰ τὸν κατέλαβε πολεμικὸς ἐνθουσιασμός. Δὲν πρέπει νὰ παραξενευθοῦν οἱ ἀναγνῶσται μὲ τὴν περίεργον αὐτὴν μεταβολὴν διδασκάλου γυνομένου πολεμιστοῦ. Τὴν ἐπογὴν ἐκείνην τὴν Εὐρώπην κατεῖγε πολεμικὸν πνεῦμα, διαρκεῖς πόλεμοι ἐκράτουν τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τὴν ἀπέρασιν μαγητικῆς ὁρμῆς καὶ ὁ ἄθλοι τοῦ Φριεδερίκου Β' τῆς Πρωσσίας ἔξῆπτον τὴν φαντασίαν τοῦ νεαροῦ Κεφαλλονίτη, ὁ ὁποῖος ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἱκανότης ἐνὸς ἀνδρὸς μποροῦσε νὰ ἀνυψώσῃ τὴν χώραν του, ὅπως ἀκριβῶς συνέβαινε μὲ τὸν Φριεδερίκον, ὁ ὁποῖος ἐσήκωσεν εἰς τὴν παγκόσμιον ἐκτίμησιν τὴν μικραν καὶ ἀσήμαντον ἄλλοτε Πρωσσίαν.

Τὸ τυχοδιωκτικὸν κεφαλλονίτικο πνεῦμα, ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὰς τυχοδιωκτικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐκπηρεᾶ καὶ τὸν Λούζην ν' ἀσπασθῇ τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ πατέρα του, ἀπεφάσισε νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατόν. Ἰσως μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ Ρωσσία, ἐχθρὰ τῆς Τουρκίας, ἔμελλε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν γενικὴν τότε πρόληψιν. Διὰ βιέννης λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Πρωσσίαν καὶ ἐκεῖθεν νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ διαμονὴν του ὁ Λούζης ἐγνωρίσθη μὲ τὸν πρίγκηπα Δητριχστάϊν, αὐλάρχην τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, καὶ τὸν κόμητα Τζίντζενδορφ. Ὁ πρῶτος μάλιστα τὸν συνόδευσε εἰς τὸ μέχρι Πρωσσίας ταξείδι του.

Εἰς τὴν Σιλεσίαν, τὸ 1777, συνήντησαν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Δητριχστάϊν περιέγραψε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ νεαροῦ "Ελληνος. Ὁ Φριεδερίκος, μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν ἐτοιμότητα, ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ τὸν Κεφαλλήνα καὶ ὁ Λούζης ἰσοφνικὰ ἔνα πρωὶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅπου ἔμενε ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν ἑνὸς ὑπασπιστοῦ τοῦ Φριεδερίκου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκάλεσε τὴν ἐπομένην νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν βασιλέα. Παρὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ Φριεδερίκος τὸν ἐκράτησεν εἰς ἀκρόασιν δύο ὁλοκλήρους ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξετάμησε τὴν εὐφυΐαν τοῦ "Ελληνος, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ τοῦ ἀνέλυσε τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Βενετίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐν γένει διπλωματικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης μὲ μίαν σαφήνειαν καταπληκτικήν. "Ὅταν τὸν ἀπεχαιρέτα ὁ βασιλεὺς τοῦ εἶπε:

—Ὁ πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας δὲν θὰ γίνῃ, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ πᾶς εἰς τὴν Πετρούπολιν! Ἐλπίζω ὅτι ἐμεῖς θὰ βλεπόμεθα!

Πράγματι, ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐματαιώθη, μὲ μεγάλην λύπην τοῦ Λούζη, ὁ ὁποῖος ἤλπιζεν ὅτι θὰ παρουσιάζετο εὐκαιρία νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του.

□□

Ἐνῶ ὁ Λούζης ἦτο στενοχωρημένος διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων του, ὁ αὐλάρχης τοῦ Φριεδερίκου, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῇ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον διὰ νὰ τὸν καλέσῃ εἰς παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, μετέβη πάλιν εἰς συνάντησίν του καὶ τοῦ ἔδωσε ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας. Ἀλλ' ὑπῆρχε ἕνα ἐμπόδιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἀνότεροι ἀξιωματικοὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ οἰκογενείας τιτλοφόρων εὐγενῶν. Ὁ Φριεδερίκος ὅμως, θέλων νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἕνα τόσον ἐξαιρετικὸν νέον, παρέκαμψε τὴν δυσκολίαν αὐτὴν ὀνομάσας τὸν Λούζην Κόμητα εἰς τὸ Πότσδαμ τὴν 17 Δεκεμβρίου 1777 καὶ κατατάξας αὐτὸν εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Ὁ Λούζης μὲ ἐνθουσιασμὸν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ἑνὸς λόχου Φράγκων ἐθελοντῶν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξεράγην πόλεμος μεταξὺ Πρωσσίας, Βαυαρίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον διέπρεψεν ὁ Λούζης, προσχῶρες εἰς ταγματάρχην καὶ παρασημοφορηθεὶς διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του.

Ἡ εἰρήνευσις τῆς Πρωσσίας ἀφῆκεν ἄνεργον τὸν Λούζην, ὁ ὁποῖος μὴ θέλων νὰ μένῃ χωρὶς ἀπασχόλησιν, ἐπεδόθη εἰς τὴν διπλωματίαν. Πράγματι, αἱ σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν παρέοχον μεγάλην εὐκαιρίαν ὅπως διακριθῇ εἰς τὰ διπλωματικὰ στάδιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀγγλία, θέλουσα νὰ ἐπιτεύσῃ τὴν ἐπικίνδυνον ἀντίζηλόν της Ὁλλανδίαν, ἐκίνησε κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον. Ὁ Πρῶσσος βασιλεύς, συνδεόμενος διὰ συγγενείας μὲ τὸν βασιλεύοντα ἐν Ὁλλανδίᾳ οἶκον, προσεπάθησε νὰ μεοιτεύσῃ καὶ συμβιβάσῃ τὴν διαφοράν, δεδομένου ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦτο ἰσχυροτέρα. Πρὸς τοῦτο ὁ Φριεδερίκος ἔστειλεν εἰς τὸ Λονδῖνον τὸν Λούζην ὡς πρᾶσβυν.

Ἡ στιγμὴ ἦτο δύσκολος καὶ ἡ ἀποστολὴ του ἀκανθώδης. Ὁ ὁρίζων ἐθολοῦτο καὶ παν:ωρωπαϊκὸς πόλεμος ἠπειλεῖτο ἂν δὲν κατωρθοῦτο συμβιβασμὸς Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας. Ὁ Λούζης παρουσιάσθη εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον Β', εἰς τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ὄχι μόνον ἡ μόρφωσίς του, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰλικρίνειά του καὶ ὁ σοβαρὸς χαρακτὴρ του. Τόσην δὲ καλὴν ἐντύπωσιν ἔκαμε εἰς τὸν βασιλέα, ὥστε δὲν ἐβράδυνε νὰ συνδεθῇ μὲ αὐτὸν φιλικὸς καὶ νὰ τὸν δέχεται καὶ εἰς ἄλλας ὥρας ἐκτὸς τῶν συνήθων ἀκροάσεων. Πλὴν τοῦ βασιλέως δὲ ὁ Λούζης κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐδνοιαν καὶ συμπάθειαν καὶ δύο "Αγγλων πανισχύρων πολιτικῶν, τοῦ περιφήμου Πιττ καὶ τοῦ λόρδου Νόρθ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπέτυχε νὰ συμφιλιώσῃ τὴν Ἀγγλίαν μὲ τὴν Ὁλλανδίαν. Τόσον εὐχαριστήθη ὁ Φριεδερίκος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του αὐτὴν ὥστε ἔσπευσε νὰ τὸν προαγάγῃ εἰς συνταγματάρχην, βαθμὸν δυσκολοπόκτητον εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν. Ἀλλὰ τὴν χαρὰν του αὐτὴν ἦλθε μετ' ὀλίγον νὰ σκοτίσῃ ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ προστάτου του βασιλέως, τὸν ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὸν πρωσσικὸν θρόνον ὁ Φριεδερίκος Γουλιέλμος Β', τὸ 1786.

Ὁ νέος βασιλεὺς τὸν διετήρησεν εἰς τὴν θέσιν του ἕως τὸ 1788, ὅτε ἠνεγκάσθη νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ ἄλλας δυσκόλους στρατιωτικὰς ἀποστολάς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπρόκειτο διὰ τὴν διανομὴν τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας, τὴν ὁποίαν κατέστρωσαν οἱ ἰσχυροὶ κυβερνῆται τῶν μεγάλων δυνάμεων. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Λούζης, ὑπηρετῶν τὰ πρωσσικὰ συμφέροντα. Ἀργότερα, τὸ 1791, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν νὰ διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην τοῦ Σιτσόβου, μὲ τοὺς Τούρκους. Ἦτο ἀληθῶς δύσκολος ἡ θέσις τοῦ "Ελληνος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἤρχετο εἰς διπλωματικὰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Λούζης ἔδειξεν ἐξαιρετικὴν διπλωματικότητα καὶ ὁ Μέγας Βεζύρης ἐξεδήλωσεν ἐνθουσιασμὸν ὁπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον διεχειρίσθη τὴν ὑπόθεσιν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν του αὐτὴν εἰς τὴν Πρωσσίαν, ὁ βασιλεὺς θέλων νὰ τοῦ δείξῃ τὴν ἐκτίμησίν του, τὸν προήγαγεν εἰς ὑποστράτηγον καὶ τὸν ὠνόμασεν ὑπασπιστὴν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸ 1792, εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα ὁύο ἐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν Γαλεότ̀τη, χήραν μυστικοσυμβούλου τῆς Πρωσσίας.

Κατὰ τὸ 1800, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου, ὁ Λούζης ἀπεστάλη εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὡς πρέσβυς. Ἡ θέσις αὕτη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο διόλου εὔκολος καὶ εὐχάριστος, διότι ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος ἦτο χαρακτὴρ δυστρόπος καὶ παραδόξου, πολλάκις δὲ προσέβαλε τοὺς πρέσβεις μὲ λόγους καὶ πράξεις του. Ἀλλ' ὁ Κεφαλλωνίτης διπλωμάτης ἔδειξε τόσην εὐστροφίαν νεύματος καὶ τόσην διπλωματικότητα, ὥστε γρήγορα συνεδέθη μὲ πρόσωπικὴν φιλίαν μὲ τὸν Τσάρον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσεν ἀνώτατον παράσημον καὶ δύο ταμβακοθήκας στολισμένας μὲ πολυτίμους λίθους καὶ ἀδάμαντας. Ἐγνώριζεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ἡ ἀλληλογραφία τῆν ὁποίαν ἐστέλλον εἰς τὰς Ἀλλάς των οἱ ξένοι διπλωμάται ἠνοίγετο ἀπὸ τοὺς κατασκόπους τοῦ Τσάρου. Ὁ Λούζης λοιπὸν ἐστέλλεν ἐπίτηδες γράμματα εἰς τὴν πρωσσικὴν κυβέρνησιν, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπλεκεν ἐγκώμια διὰ τὸν Τσάρον, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ λογοκρισία θὰ τὰ ἤνοιγε. Τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν συμπάθειαν ὅλων τῶν ἐπισήμων καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅταν δὲ ἤθελε νὰ ἐκθέσῃ τὰ πράγματα ὅπως εἶχον, ἐφρόντιζε νὰ στεῖλη ταχυδρόμον εἰδικὸν εἰς τὴν Πρωσσίαν, διαφεύγων τοιουτοτρόπως τὴν λογοκρισίαν.

Ὁ Λούζης εὑρίσκετο εἰς τὴν Πετρούπολιν κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν συνέστη τὸ 1800 ἡ Ἰόνιος Πολιτεία, τὸ πρῶτον ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος, περιλαμβάνον τὴν Ἑπτάνησον. Ὁ Λούζης δὲν ἔλειψε νὰ ἐνεργήσῃ πλησίον τοῦ Τσάρου καὶ τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὑρίσκετο, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὴν ρωσσοτουρκικὴν κυριαρχίαν. Καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Λούζη ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑπτάνησον, τοῦ Τσάρου ἐπιδείξαντος ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑπτανήσου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου, ὁ διάδοχος του Ἀλέξανδρος ἐπέδειξε τὴν αὐτὴν ἐκτίμησιν εἰς τὸν Λούζην, τὸν ὁποῖον μάλιστα ὠνόμασεν ἐκτακτον ἀπεσταλμένον του καὶ τοῦ ἀπένειμε τὸ ἀνώτατον ρωσσικὸν παράσημον.

□□

Μέσα εἰς τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ξένων, ὁ Λούζης δὲν ἐλησμόνει ποτὲ καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, φροντίζων πάντοτε νὰ τῆς φανῇ χρήσιμος. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην αἱ Ἰόνιοι νῆσοι διηρχοντο μίαν περίοδον ταραχῶν καὶ ἀνωμαλιῶν ἀπὸ πολιτικὴς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Ὁ Λούζης, διατρίβων ἐως τὸ 1803 εἰς τὴν Πετρούπολιν, δὲν παρέλειψε κομμιὰν εὐκαιρίαν ὅπως φροντίσῃ διὰ τὰ ἑπτανησιακὰ ζητήματα καὶ συνειργάσθη μὲ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἑπτανησίων, οἱ ὁποῖοι ἐστάλησαν εἰς τὴν ρωσσικὴν προτεύουσαν διὰ νὰ φροντίσουν διὰ τὰ ζητήματα καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας των. Πρὸς τοὺς συμπολίτας του αὐτοὺς ὁ Λούζης ὑπῆρξε πολύτιμος ὁδηγός, ποδηγετήσας αὐτοὺς εἰς τὰ δυσχερῆ ζητήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον νὰ κανονίσουν καὶ συντελέσας εἰς τὴν εὐνοϊκὴν αὐτῶν λύσιν.

Κουρασθεὶς πλέον καὶ ἀφ' ἑτέρου καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα, ὅπου τόσαι ἀναμνήσεις τὸν εἴλκυον, ἀπεφάσισε, τὸ 1803, νὰ ἀποσυρθῇ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ ταξεῖδι ἀνὰ τὰς δύο ἀγαπητὰς του χώρας. Μὲ λύπην ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἐδέχθη νὰ τοῦ δώσῃ ἄδειαν ἀπουσίας ἀπεριόριστον. Ὁ Λούζης ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ 1806. Τέλος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δράσῃ καὶ ὑπηρετήσῃ αὐτήν. Τὴν ἀπόφασίν του αὐτὴν μάλιστα ἀνεκοίνωσε δι' ἐπιστολῶν εἰς διαφόρους γνωρίμους του "Επτανησίους.

(Ἡ συνέχεια στὴ 15η σελίδα)

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ
ΟΙ ΓΚΡΙΜΑΤΣΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ
Δραχ. 30
Βιβλ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΓΕΩΡ. Χ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΝΕΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΣ
Δραχ. 20
Βιβλ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΕΜΜ. Σ. ΑΝΑΣΗ
Γεωπόνου
Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΣΙΤΗΡΩΝ
ΣΙΤΟΥ - ΚΡΙΘΗΣ - ΦΡΟΥΜΗΣ - ΒΡΥΖΑΣ
Δραχ. 15
Βιβλ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΠΑΝ. ΣΤΥΛ. ΜΑΓΙΑΚΟΥ
ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΣ
1757—1799
Δραχ. 50
Βιβλ. Ἐλευθερουδάκη

ΧΑΙΡΕ ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΠΑΜΒΑΣΙΛΕΩΣ

(ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΤΟ Β' ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ)

ΦΟΒΕΡΗ μάχη ἄρχισε μόλις χάραξε ἡ αὐγή. Τὰ ἀνατολικὰ φοσσάτα ἀγωνιζόταν μ' ἀλλαλητὰ κι' ἐπίλήψεις στὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου. Ἀπ' ὁλόκληρο τὸ ρωμαϊκὸ στρατόπεδο σύννεφα πέτρες σφενοντιζμένες μὲ τὰ χέρια, μὲ μηγανὲς λιθοβόλες σφύριζαν στὸν ἀέρα, ἐνῶ ἀκόντια σιδερόμπυκα ρίχνονταν μὲ δύναμη καὶ δέλη ξεπαιγνιδτὰν ἀπὸ τὶς νευρὲς τῶν τόξων.

Σὲ πολλὰ μέρη κυμάτιζαν λάβαρα κι' ἀνοιχτὲς σημαίες, μὲ ζωγραφισμένους ἀπάνω σταυροὺς περικυκλωμένους ἀπὸ γραῖ τοῦ Εὐαγγελίου κι' ἱερὰ ἐπιγράμματα. Σ' ἄλλες πάλι ἄγρια πουλιὰ ἔδειγναν νύχια γαμψὰ καὶ μύτες σαρκοφάγες, ἢ ζῶα πολύχρωμα τοῦ δρυιοῦ φανέρωναν ἀγρίοματα κεφάλια καὶ γαΐτες φτυνόμαλλες. Παρακάτω, ἄλλα ζωγραφιὰ σύμβολα, φοίνικες, γρύφοι καὶ διάφορα ζωδία πρόβαλαν τὴν πολυσήμαντη ἐννοιά τους.

Κατὰ μά

ΧΡ. ΣΟΥΛΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

"Εξη μῆνες ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ 'Αλέξανδρου Πάλλη, μετεφέρθη ἡ τέφρα του—γιατί κατὰ τὴν ἐκφραθεῖσα ἐπιθυμία του ἔπρεπε τὸ σῶμα του νὰ καῆ—στὰ Γιάννενα, τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ ταφῆ στὸ νησί, στὸν οἰκογενειακὸ τάφο τῶν Πάλληδων, στὴ μονὴ τῶν Φιλανθρωπινῶν, ὅπου ἀναπαύονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του.

Στὶς 6 'Οκτωβρίου, ὕστερα ἀπὸ μιὰ πρόσκληση τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ ἀνέλαβε τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Πάλλη, ἔγινε ἡ ταφὴ τῆς τέφρας. Στὴν αἴθουσα τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ὅπου ἔγινε τὸ φιλολογικὸ αὐτὸ μνημόσυνο, ὁ Γυμνασιάρχης κ. Χρ. Σούλης ἐξεφώνησε τὸν παρακάτω ἐπιτάφιο, ποὺ ὁμοιοεύουμε:

ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως τῶν 'Ιωαννίνων σὲ τρεῖς ἐποχὲς μεγάλες θὰ σταματήση, στὴν ἐποχὴ τοῦ Δεσποτάτου, στὴν ἐποχὴ τῶν Σχολείων καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ 'Αλῆ πασᾶ. Ἡ πρώτη εἶναι τυχαῖον ἀποτέλεσμα ἑνὸς μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ συνταρακτικοῦ γιὰ τὸν Βυζαντινὸν 'Ελληνισμόν, γιατὶ οἱ Φράγκοι κατέλαβαν τὸ Βυζαντινὸ κράτος καὶ τὸ διέλυσαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶχε γιὰ τὰ Γιάννινα μεγάλη ἀξία. Τότε μὲ τὴν ἵδρυσι τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, γιὰ πρώτη φορὰ ἤρθαν ὀτὰ Γιάννινα μεγάλες ἀρχοντικὲς Βυζαντινὲς οἰκογενειες, ὅπως οἱ Φιλανθρωπινοί, οἱ Στρατηγόπουλοι καὶ τόσοι ἄλλοι καὶ ἔθεσαν τὶς βάσεις τοῦ 'Ηπειρωτικοῦ πολιτισμοῦ.

Διακόσια καὶ πλέον χρόνια ἡ πόλις αὐτὴ εἶναι βράχος εἰς τὸν ὁποῖον σπάζουν ὅλα τὰ κύματα τῶν βλαβανικῶν καὶ τῶν σλαβικῶν ἐπιδρομῶν. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν διακρίνει μιὰ σκληρὴ πάλη.

Οἱ 'Ηπειρῶτες τότε εἶναι οἱ νέοι ἀκρίτες τοῦ 'Ελληνισμοῦ καὶ πολεμοῦν ἡρωϊκὰ πρὸς τοὺς Μελλακασέους, τοὺς Ζενεβισαίους, τοὺς Λιόσηδες, τὸν Σπάταν, τὸν Δουσὰν καὶ τόσους ἄλλους ἐπιδρομεῖς.

'Η τουρκικὴ κατάκτησι ἔπειτα θέτει τέρμα στοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς καὶ ἀπὸ τότε ἡ πόλις γίνεται κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς παιδείας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνα, ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῶν σχολείων, ἡ πιὸ ἔνδοξη ἐποχὴ γιὰ τὰ Γιάννινα.

Τὸ προσεχτικὸς μελετητὴς δὲν θὰ ἀποδώση πουθενὰ ἄλλοῦ τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ἐθνμερία τῶν Γιαννίνων τὴν ἐποχὴ αὐτή, παρὰ μόνον στὴν Βενετία, ποὺ εἶναι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ θαλασσοκράτειρα καὶ τὸ ἐμπορικὸν κέντρον ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἡ κατοχὴ ὅπῶ τῶν Βενετῶν τῆς Πρεβέζης, τῆς Πάργας καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ φέρει τὰ Γιάννινα σὲ ἐπαφὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὴ Βενετία καὶ ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς ἐθνμερίας τῆς πόλεως αὐτῆς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Οἱ Καραγιάννηδες, οἱ Μαροῦτσαι, οἱ Ἱερομήμονες, οἱ Γλυκεῖς, οἱ Ἡγουμένοι, οἱ Ντίλιοι, οἱ Σάρροι, οἱ Θεοδοσίου, οἱ Γιουμάτες, δνόματα γνωστὰ σ' ὅλους σας, εἶναι Γιαννιῶτικες οἰκογένειες ἐγκαταστημένες στὴ Βενετία καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπλώνουν τὴν εὐεργετική τους δρᾶσι στὰ Γιάννινα. Σκοπὸς τοῦ ἐμπορίου τῶν, προσπθεῖται τῆς ζωῆς των εἶναι τὰ Γιάννινα. «Πῆγα καὶ στὴ Βενετία, πῆγα καὶ στὴν Πόλη, μὰ σὰν τὰ Γιάννινα ἄκω», ἔλεγε ὁ παλαιὸς Γιαννιώτης, δείχνοντας τὴν προσήλωσι καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πόλιν αὐτήν. Ἡ ἱστορία τῶν Γιαννίνων, μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανείς, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν αὐτῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ μὲ ἔκαμε νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σας σήμερα, γιὰ νὰ σᾶς γνωρίσω μὲ μιὰ ἄλλη ἀρχοντικὴ παλαιὰ Γιαννιώτικη οἰκογένεια, τὴν οἰκογένεια τῶν Πάλληδων.

"Ενας ἔνδοξος ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἀπέθανε τὸν περασμένο Μάρτιο στὴν 'Αγγλία, ὅπου ὁ 'Ηπειρωτικὸς ἀποδημισμὸς τὸν εἶχε ἀπὸ μικρὸν ὀδηγήσει καὶ ἡ τελευταία του θέλησι ἦτο τὰ παιδιά του νὰ θάψουν τὴν τέφρα του στὰ ἀγαπημένα του Γιάννινα. "Ενας ἀπὸ τοὺς γυιοὺς του, ποὺ μᾶς παρέχει τὴν τιμὴν νὰ εὑρίσκεται ἐδῶ τὴν στιγμὴν αὐτή, ἐκτελεστὴς τῆς ὑστάτης ἐκείνης θελήσεως, ἔφερε προχθὲς τὴν τέφρα του ἀπὸ τὴν 'Αγγλίαν καὶ τὴν ἐπανέθεσε στὸν ἀπέρριπτο τάφο τῆς Μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν, πλησίον τοῦ τάφου τῶν προγόνων του.

Τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ γεγονὸς ποὺ δείχνει ὅτι ζῆ ἀκόμα ἡ προγονικὴ 'Ηπειρωτικὴ Φιλοπατρία, ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὴν ἱστορία τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ καθῆκον μου ὡς διευθυντοῦ τῆς ἱστορικῆς ταύτης Σχολῆς μὲ κάνουν νὰ εἰπῶ λίγα γιὰ τὴν 'Ηπειρωτικὴ οἰκογένεια τῶν Πάλληδων, καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὸ λογοτεχνικὸν ἔργο τοῦ 'Αλεξάνδρου Πάλλη, τοῦ ὁποίου τὴν τέφραν ἀπὸ τὴν περασμένην Τρίτην σκεπάζει τὸ 'Ηπειρωτικὸ χῶμα τῆς περιδόξου Μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν.

Οἱ Πάλληδες εἶναι ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας τῶν Γιαννίνων. Ὁ γενάρχης της χάνεται στὰ βάθη τοῦ 14ου αἰῶνος, στὴν ἐποχὴ δηλ. τοῦ Δεσποτάτου. Ἡ παράδοσις φέρει γιὰ γενάρχη τὸν Εὐστάθιο Πάλλη, ἄρχοντα ἀπὸ τὴ Βέλλιαση τῆς Παραμυθιᾶς, ἀρβανίτικης καταγωγῆς. Γιὰ τὴν ἀρβανίτικη καταγωγὴ του ὑπερηφανεύετο μάλιστα ὁ 'Αλέξανδρος Πάλλης καὶ γι' αὐτὸ τὸ φιλολογικό του ψευδώνυμο ἦταν Λέκκας 'Αρβανίτης. Ὁ Εὐστάθιος Πάλλης εἶχεβύο ἀδελφούς. Ὁ ἕνας, ὁ Νικόλαος Πάλλης, ἀπέθανε ἀτεκνος στὴν Πελοπόννησο. Ὁ ἄλλος, ὁ Λάμπρος Πάλλης, ἐπολέμησε κατὰ τὴν παράδοσιν, μὲ ἄλλους 'Ηπειρώτας κατὰ τῶν Τούρκων, ὅταν στὰ 1430 κατέλαβον τὰ Γιάννινα. Ἀναγκάσθηκε ὅμως νὰ συνθήκολογήση μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἔτσι ἐγκατεστάθη κ ε στὰ Γιάννινα. Ἀπόγονος αὐτοῦ εἶναι ὁ Μπανάνος Πάλλης ποὺ ἔφυγε τὸν 18ον αἰῶνα στὴ Γαλλία καὶ διωρίσθηκε ἀπὸ τὸν Λουδοβίκον τὸν 14ον πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν "Αρτα. Αὐτοῦ ἀδελφός εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Κωπετάνος Νικόλαος Πάλλης, ὁ ὁποῖος ἦτο στὴν ὑπηρεσία τῶν Βενετῶν καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους 'Ηπειρώτας ἐπολέμησε στὸ Ναύπλιο ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἐφονεύθη στὰ 1712, κατὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

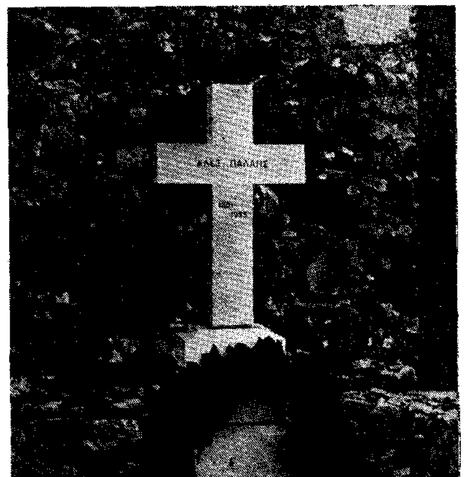

Ὁ τάφος τοῦ 'Αλεξάνδρου Πάλλη

Σ' ἕνα σπάνιο βιβλιαράκι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἐπιγράφεται «Στιχολογία ὡραιοτάτη συντεθεῖσα μὲν παρὰ Μάνθου 'Ιωάννου τοῦ ἐξ 'Ιωαννίνων, περιοχῆς Λιόκου, περὶ τῆς συμφορᾶς καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ Μωρέως» καὶ ἔχει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν Νικόλαον Γλυκὺν στὴν Βενετία ἀτὰ 1803, διαβάζουμε τοὺς ἑξῆς στίχους.

«Καὶ παρευθὺς τὸν ἔπισαν σκλα-
[βοῦνοι καὶ σολδᾶτοι.
Τὸν Σάλα αὐτὸν τὸν δέμπελο μαζὶ
[μὲ τὸν Ζιλάνδη
Καὶ παρευθὺς τὸν ἔσωσε ἡ ἀδικία
[ἡ μεγάλη,
Τὰ παλαικάρια ποὺ ἐσκότωσε τοῦ Κω-
[πετάνου Πάλλη.
Κι' ὄντας τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ
[Παλαμῆδι
Ὁ Γενεράλης παρευθὺς τὴν ὀρδινία
[δίδει.
Τὸν Σάλα αὐτὸν τὸν ἔδωσε τοῦ Κω-
[πετάνου Πάλλη.
Καὶ τὸν Ζιλάδη ἐστειλε νὰ πάῃ στὸ
[Καστέλι».

"Απὸ τοὺς στίχους αὐτοῦς φαίνεται ὅτι ὁ Πάλλης αὐτὸς ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στὴν ἅμυνα τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ γυιὸς τοῦ Μπαλάνου Πάλλη—τὸ ὄνομα Μπαλᾶνος ἦταν ἄλλοτε στὰ Γιάννινα κῶρο ὄνομα, ὅπως τὸ Μπαλᾶνος Βασιλόπουλος, τὸ ὄνομα τοῦ Γιαννιώτη Δασκάλου—ὁ 'Ιωάννης Πάλλης, ποὺ τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Παναγιώτης 'Αραβαντινὸς ὡς προϊόντα τῶν Γιαννίνων στὰ 1750, ἔζησε στὰ Γιάννινα καὶ εἶχε πέντε παιδιά, τὸν Μπαλᾶνον Πάλλην, ποὺ ἔζησε στὰ Γιάννινα, τὸν Λάμπρον Πάλλην, ποὺ ἦταν ἔμπορος στὴ Μόσχα καὶ πέθανε ἐκεῖ στὰ 1830, τὸν Παναγιώτην Πάλλην, ποὺ ἔζησε στὸ Λιβόρνο τῆς 'Ιταλίας, τὸν Νικόλαον Πάλλην, ποὺ πέθανε ἄτεκνος στὴ Ρωσσία, καὶ τὸν 'Αναστάσιον Πάλλην. Αὐτὴ ἡ γενεὰ εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα ἀπὸ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῆς οἰκογενείας τῶν Πάλληδων. Ὁ Παναγιώτης Πάλλης διωρίστηκε στὰ 1836 πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Λιβόρνο καὶ ἐκεῖ ἀπέκτησε τὴν περίφημη ποιήτριαν, τὴν 'Αγγελικὴν Πάλλη, ποὺ ἔγραψε στὴν Ἰταλικὴ καὶ γαλλικὴ ἀξιόλογα δράματα καὶ ἐδημοσίευσε θερμὰ ἄρθρα στὴν Εὐρώπη γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα. Ἔγραψε ἀκόμα καὶ ἑλληνιστὶ ὕμνον εἰς τὸν Βύρωνα καὶ θρῆνον γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν. Ἀπὸ τὰ δράματά της εἶναι γνωστὰ «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῶν Ψαρῶν», «Τὸ πυροληθὲν χωρίον», «Ἀναμνήσεις τοῦ Λάμπρου», ὅλα μὲ ὑποθέσεις ἀπὸ ἐπισόδια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Τὸ τελευταῖον τῆς ἔργον ἦταν ἔκα ποίημα διὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον. Ἡ 'Αγγελικὴ Πάλλη ἀπέθανε στὰ 1875, ἡ δὲ πόλις τοῦ Λιβόρνου πρὸς τιμήν της ἀπηύθυνε τότε ἔκκλησιν πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Λιβόρνου «διὰ νὰ τιμήση, ὅπως ἔγραφε ἡ ἔκκλησις, τὴν πλέον ἔνδοξον γυναῖκα τοῦ Λιβόρνου, τὴν θαυμασθεῖσαν παρὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων διὰ τὰς ἀρετὰς τῆς μεγαλοψυΐας της καὶ τῆς ἔτι ἐπιζήλου ψυχικῆς εὐγενείας της».

Ὁ τελευταῖος, ὁ Ἀναστάσιος Πάλλης, ἀφοῦ ἐσπούδασε ἰατρικὴν στὴν Ἰταλία, ἐγκατεστάθηκε στὰς Σέρρας, φεύγοντας τὸν 'Αλῆ πασᾶ. Ἀπὸ τὸν κλάδο αὐτὸν τῶν Σερρῶν προέρχεται ὁ λογοτέχνης 'Αλέξανδρος Πάλλης.

Τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Πάλληδων εἶναι πολύγονο. Σᾶς ἀνέφερα ἐδῶ μόνον τὰ κυριότερα ὀνόματα, γιὰ νὰ καταλάβετε τὴν ἐξάπλωσι τῆς Ἠπειρωτικῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ τὴν πολυσχιδῆ της δρᾶσι. Ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν γιατροὶ σπουδαῖοι, ὅπως ὁ 'Αλέξιος Πάλλης, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, ποὺ ἔπεσε θῦμα τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν χολέραν τοῦ 1854, στρατιωτικοὶ ἀξιόλογοι, ὅπως ὁ 'Αγαμέμνων Πάλλης, ὁ ἀδελφὸς τοῦ λογοτέχνου, ποὺ ἦταν ἐπιτελάρχης στὸν ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ 1897 καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Πάλλης, ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ στὰ 1920, διπλωμάτες ἱκανοί, ἔμποροι ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἐπιστήμονες σπουδαῖοι, ποὺ ἐτίμησαν παντοῦ τὸ 'Ηπειρωτικὸν ὄνομα.

'Ανάμεσα ὅμως σ' ὅλους τοὺς Πάλληδες ξεχωρίστὸς στοὺς ξεχωρίστοὺς στέκει ὁ 'Αλέξανδρος Πάλλης. Ὁ Λέκας ὁ 'Αρβανίτης ὁ μαλλιαρός. Γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ στὸ 1851, ὅπου ὁ πατέρας του 'Αλέξανδρος Πάλλης εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὰς Σέρρας μετὰ τὴν 'Ελληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἦταν εἰρηνοδίκης. Ὁ πατέρας του πέθανε προτοῦ αὐτὸς γεννηθῆ καὶ γι' αὐτὸ τὸ πῆρε καὶ τὸ ὄνομά του. Μετώκησε τότε στὰς 'Αθήνας καὶ ἐκεῖ στὸ γυμνάσιο τῆς Πλάκας ἐτελείωσε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα. Στὸ Πανεπιστήμιο μόλις ἔνα χρόνο φοίτησε, γιατὶ ἡ λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, διέκοψε τὰς σπουδάς του. Στὰ 1869 ἀκολουθώντας τὴν Ἠπειρωτικὴ παράδοσι τοῦ ἀποδημισμοῦ πῆγε στὸ Μάντζεστερ τῆς 'Αγγλίας ὡς ἔμπορεύετο ἕνας θεῖος του καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ προσελήφθη ὑπάλληλος στὸ μεγάλο βαμβακεμπορικὸ οἶκο τῶν 'Αδελφ. Πάλλη ἀπὸ τὴ Χίο. Τὴν πρώτη ἐμπορική του σταδιοδρομία τὴν ἔκαμε στὴν Βομβάη τῶν 'Ινδιῶν, ὅπου μετέβη στὰ 1875. Στὴν Βομβάη ἐπὶ πολλὰ χρόνια διηύθυνε μὲ ἀκατάβλητη ἐνεργητικότητα καὶ θαυμαστὴ φιλεργία τὸ ἐκεῖ ὑποκατάστημα τοῦ Οἴκου Ράλλη.

Ἡ μεγάλη του ἐμπορική ἱκανότης, ἡ Ἠπειρωτικὴ του τιμιότης καὶ εὐπροσηγορία ἐκίνησαν τὴν προσοχὴ τῶν ἀδελφῶν Ράλλη καὶ ὕστερα ἀπὸ 18 χρόνια τὸν ἐκάλεσαν στὸ Λονδῖνον καὶ τὸν διώρισαν διευθυντὴν τοῦ Λιβερπουλ, κέντρου τοῦ βαμβακεμπορίου τῆς 'Αγγλίας. Ὡς ἔμπορος ὁ 'Αλέξανδρος Πάλλης ἔδειξε ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ Ἠπειρώτου. Τὰ χαρίσματά του αὐτὰ τὸν ἀνέδειξαν ἀργότερα διευθυντὴν τοῦ Οἴκου Ράλλη, τῆς μεγαλυτέρας ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ 'Ελληνισμοῦ καὶ ἔμπιστον σύμβουλον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Οἴκου Στεφάνου Ράλλη. Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως ποὺ ἀπήλαυε ἀπὸ τὸν Οἶκον Ράλλη ἐνιμφεύθη τὴν κόρη τοῦ Πατιᾶ Ράλλη, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἱδρυτὰς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐμπορικοῦ Οἴκου.

'Αλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ 'Αλεξάνδρου Πάλλη δὲν θὰ ἐγίνετο πανελλήνιον, ἂν δὲν κατεῖχε τὸν περιφανῆ θρόνον στὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἀπὸ μικρὸς εἶχε ἀκατάσχετον ἔρωτα, ἀληθινὴ μανία στὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων συγγραφέων. Ἂν καὶ δὲν εἶχε σπουδάσει εἰδικῶς, ἂν καὶ δὲν κατεῖχε ὅλα τὰ ἐφόδια ποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ ἕνας εἰδικὸς φιλόλογος, κατώρθωσε νὰ διακριθῆ ὡς κριτικὸς καὶ φιλόλογος. Καρπὸς ἀξιόλογος τῆς ἀφοσιώσεώς του αὐτῆς στὴν στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοσι τῆς 'Αντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, ποὺ ἐδημοσίευσε στὰ 1885 μὲ κριτικὲς διορθώσεις καὶ σχόλια. Ἡ ἔκδοσι αὐτὴ, ἂν καὶ ἔγινεν ἀπὸ ἕναν ὄχι ἐξ ἐπαγγέλματος φιλόλογο, ἔχει μεγάλην ἀξίαν 'Ο μεγάλος μας φιλόλογος, ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης, δὲν ἐδίστασε νὰ γράψῃ στὸν πρόλογο τῶν Φοινισσῶν, κρίνων τὰς ἐκδόσεις τοῦ Σοφοκλέους τὰ ἑξῆς: «Ἡ μόνη ἐντιμος ἐξαίρεσις ἡ εἰς ἐμὲ γνωστή, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου Πάλλη 'Αντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους, ἡς τὰ κριτικὰ πορίσματα βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐντίμως συμπαρατιθεμένα τοῖς τῶν ἀλλογενῶν ὀοφῶν ἐν τῇ ἀρτίως δημοσιευθείσῃ ἀξιολόγῳ ἐκδόσει τῆς 'Αντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, τῇ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου Δημητρίου Σεμιτέλου, ἥτις εἶναι κριτικὴ καὶ ἐπιστημονική». Σ' ἕνα γράμμα ἐπίσης ποὺ ἔστειλε ὁ ἴδιος ὁ Βερναρδάκης πρὸς τὸν 'Ιταλὸν δημοσιευμένο στὸ Νουμᾶ γράφει: «Ἡπόρησα πῶς εὑρέθη ἔμπορος τόσον καλὸς κριτικὸς καὶ φιλόλογος».

"Ενα φιλολογικὸ δμως γεγονὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπροξένησε στὸν Πάλλη τεραστία ἐντύπωσι καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ἀλλάξῃ δρόμο στὶς μελέτες του. Στὰ 1888 ὁ Ψυχάρης ἐδημοσίευσε στὸ Παρίσι τὸ περίφημο γλωσσικό του μανιφέστο, τὸ Ταξίδι. Ὁ Πάλλης τότε ἦταν στὴ Βομβάη. Ἡ ἀνάγνωσίς του τὸν ἐκλόνισε δυνατά, ὅπως ἐκλόνισε τότε τὸν Ροΐδη καὶ τόσους ἄλλους, τὸν συνεκίνησε καὶ τὸν ἔκαμε νὰ προσχωρῆσῃ μὲ φανατισμὸ θρησκευτικὸ στὶς νέες γλωσσικὲς Ἰδέες τοῦ Ψυχάρη καὶ νὰ γίνῃ δημοτικιστῆς ἀδιάλλακτος, μαλλιαρός, ἐπίθετο, ποὺ μὲ εὐχαρίστησι ἄκουε ὁ Πάλλης. Ὁ Πάλλης, ἂν καὶ τὴν 'Αντιγόνη τὴν εἶχε γράψει σὲ Κόντειο καθαρεύουσα, ἀπὸ καιρὸ ἔκλινε πρὸς τὸν δημοτικισμό. Δικαιολογώντας τὴν καταστροφή του ἔγραφε στὰ 1903: «Γράφω ἔτσι καὶ γιὰ λόγους θεωρητικοὺς καὶ γιὰ λόγους ἐπιστημονικοὺς καὶ ἀπὸ ἀνάγκη αἰσθητική καὶ ἀπὸ ἀνάγκη πρακτική καὶ ἀπὸ ἀνάγκη πατριωτική. Δὲν ἔγραφα ἔτσι στὸ πεζό. Θεωρητικά μοῦ ἄνοιξε τὰ μάτια ὁ Βερναρδάκης, πρακτικὰ ὁ Ψυχάρης. Ἡ ἐσωτερική ἀνάγκη ποὺ μὲ ἀνάγκασε νὰ ἀλλάξω εἶναι ὁ κοινὸς νοῦς».

'Από τότε συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸν Ψυχάρη στὸν κοινὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δημοτικισμοῦ.

Ὁ Πάλλης, ὁ Ψυχάρης, ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης καὶ ὁ Πέτρος Βλαστὸς εἶναι οἱ κυριώτεροι πρωτοπόροι καὶ οἱ φανατικώτεροι ὀπαδοὶ τοῦ δημοτικισμοῦ στὸ ἐξωτερικό. Ὁ Πάλλης, ὁ 'Εφταλιώτης καὶ ὁ Βλαστός, ὁ γαμβρὸς τοῦ Πάλλη, ἀπὸ κόρη, εἶναι καὶ οἱ τρεῖς ὑπάλληλοι τοῦ Οἴκου Ράλλη καὶ ἐργάζονται μὲ ἀφοσίωσι καὶ πίστι γιὰ τὴν ἐξάπλωσι καὶ ἐπικράτησι τοῦ δημοτικισμοῦ. Γράφουν βιβλία καὶ τὰ διανέμουν δωρεάν, ὑποστηρίζουν τὸν Παλαμᾶ γιὰ νὰ ἐκδίδῃ τὰ ποιήματά του, βοηθοῦν τὸν Ταγκόπουλο στὴν ἔκδοσι τοῦ Νουμᾶ καὶ γενικὰ προσπαθοῦν νὰ οἰκονομήσουν ὅσον περισσότερο χρόνο ἡμποροῦν ἀπὸ τὴν ἐπίπονη ἐμπορικὴ τους ἐπιχείρησι νὰ μελετήσουν, νὰ γράψουν, νὰ ἐκδώσουν, νὰ προπαγανδίσουν, νὰ προσηλυτίσουν καὶ γενικὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ὑπόθεσι τοῦ δημοτικισμοῦ. "Ενας ἀπὸ τοὺς πιστότερους ὀπαδοὺς τοῦ δημοτικισμοῦ, συνεργάτης τότε τοῦ Νουμᾶ καὶ ὁ Μήτσης Καλαμᾶς, ποὺ δὲν εἶναι κανένας ἄλλος παρὰ ὁ διακεκριμένος συμπατριώτης μας ὁ κ. Δημ. Εὐαγγελίδης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ποὺ ἔζησε τοὺς ἀγῶνας τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ μᾶς παρέχει τὴν τιμὴν νὰ παροκαθηστεῖ μαζί μας αὐτὴ τὴν στιγμή.

Στὰ 1901 ἡ βασίλισσα "Ολγα μὲ τὴν ἰδέα νὰ κάμῃ στὸν ἑλληνικὸ λαὸ καταληπτὸ τὸ Εὐαγγέλιο, ἐτόπισε μιὰ μετάφρασι σὲ ἁπλῆ γλῶσσα. Ὁ Πάλλης, νομίζοντας πὼς μόνο στὴ δημοτικὴ γλῶσσα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ μιὰ τέτοια μετάφρασι τοῦ Εὐαγγελίου, ἄρχισε νὰ ἐκδίδῃ δική του μετάφρασι τοῦ Εὐαγγελίου στὴν ἐφημερίδα 'Ακρόπολι. Τὸ τί ἔγινε τότε, τὸ γνωρίζετε οἱ περισσότεροι. Εἶναι τὰ περίφημα Εὐαγγελιακά, ἕνα τῶν ὀπῶ τὰ σοβαρώτερα ὀχλοκρατικὰ γεγονότα τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Λαὸς καὶ φοιτηταί, παρασυρόμενοι ἀπὸ κομματικὰ ὄργανα καὶ πατριδοκαπήλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱματοκύλησαν τὰς 'Αθήνας, ἐσπασαν τὰ τυπογραφεῖα τῆς 'Ακροπόλεως, ἔκαυσαν τὴν μετάφρασιν στοὺς στύλους τοῦ 'Ολυμπίου Διός καὶ ἔρριψαν τὴν Κυβέρνησιν.

Ἡ μετάφρασις ἐκείνη τοῦ Πάλλη, παρ' ὅλες τὶς ὑπερβολὲς τῆς καὶ τὶς καινοτομιες της, δὲν ἔπαυσε νὰ θεωρῆται σήμερα μιὰ ἐργασία «Φωτεινῆ, εὐσυνείδητη καὶ ἐπιστημονική». Καὶ δὲν ἦταν ὁ Πάλλης ἀκατάλληλος γιὰ μιὰ τέτοια ἐργασία. Αἱ ἐργασίαι του ποὺ ἐδημοσίευσε, στὰ Εὐαγγέλια, στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, βλέπω ὁλοένα καὶ περισσότερο. Μὰ εἶμαι ὑπογρεωμένος ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ περιορίζουμαι, νὰ κοιτάζω μέσα στὸν ἑαυτό μου... "Ενιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ βγάλω τὴ δημιουργία μου μέσα ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου... Καὶ σ' ὅλα ἡ φύση ἔγινε ὁδηγός μου....».

'Απὸ τὶς πρῶτες ἀληθινὰ προσωπικές του δημιουργίες, ἡ μεγάλη ἁπλότητα τῆς τεχνικῆς τους φανέρωνε πὼς ὁ παλιὸς γυαλογράφος δὲν εἶνε ἐγκάσει τὸ πρῶτο του ἐπάγγελμα. Οἱ καλήτεροι πίνακές του ἔγουνε τὴν ἀσκητικὴ ὄψη τοῦ γυαλογραφήματος. Πάνω σὲ τεράστιες ἐπιφάνειες, χρωματισμένες μὲ τόνους τραγειοὺς ἀλλὰ διάφανους, τὰ πρόσωπά του γράφουνται σὰ σιλουέττες μ' ἐκφραστικὴ λιτότητα ἀπαράμιλλη. Ἡ φωτιὰ φλογίζει τὸ ἔργο, ποὺ τραγουδᾶ κι ἀχτινοβολεῖ, μὲ τὴν ποιότητα τῆς ὕλης καὶ τὴ δύναμη τῆς πραγματοποίησης. Καὶ τὸ σύνολο ἀναβρύζει, θρησκευτικὸ καὶ σκληρό, ἄγριο καὶ μεγαλόψυχο ἀντάμα, μιὰν παράδοξη δύναμη ὑποβολῆς.

Τὸ ἀξιοσπουδαστο αὐτὸ ἔργο ἔχει κι ὅλας προσεγτεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας. Μερικοὶ κριτικοί, ποὺ καμώνουνται τοὺς ἀπολογητὲς τοῦ κλασικοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, θελήσανε νὰ ποῦνε, τρομαγμένοι ἀπὸ τὴ βιαιότητά του κι ἀπὸ τὴν ὑπερβολική του πρωτοτυπία, πὼς τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶτανε γαλλικὸ καὶ πὼς δύσκολα μπορεῦσε νὰ λάβει θέση μέσα στὴν ἰδανικὴ γραμμὴ τῆς παράδοσης. Τί γοντρὴ ἀνοησία! Τὸ τραγὺ κι ὀδυνηρὸ ἀνακάτωμα τῆς φιληδονίας καὶ τῆς μυστικοπάθειας ποὺ φανερώνεται στὰ ἔργα τοῦ Ρουὺ ἀποδείχνει τὴν πνευματικὴ του συγγένεια μὲ τοὺς μεγάλους δημιουργοὺς τοῦ Βορρᾶ, μ' ἕναν 'Ιερώνυμο Μπόστς, μ' ἕναν Γκρύνεβαλντ, μ' ἕναν Περμέκε. Ἀλλὰ ἡ συγγένεια αὐτὴ τόσο δὲν συνάμα μὲ τοὺς λαμπροὺς τεχνίτες τῆς σχολῆς τῆς 'Αβινιὸν καὶ μὲ τοὺς γλύπτες τῆς Λωρραίνης. Ποιὸς εἶναι κεῖνος ὁ κριτικὸς ποὺ ἐν ὀνόματι τῆς παράδοσης (ποιᾶς παράδοσης;) θὰπόρριγνε

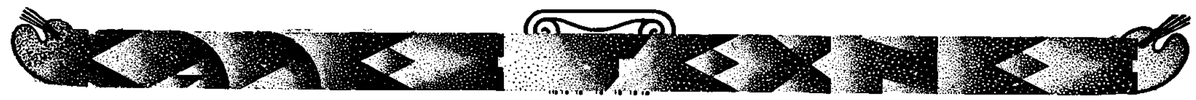

ΤΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΗ ΡΟΥΩ

Ὁ ἔργο τοῦ Γιώργη Ρουώ (Rouault), ἐλάχιστα ἀκόμα γνωστό, εἶναι ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἀξίζουνε τὴ μεγαλή τερη προσοχή.

Τραγὺ καὶ σατ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(ΔΙΔΣΚΕΥΗ ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ)

ΟΝ Αΰγουστο τοῦ 1867 μπαρκάρισα στό Σῶτσι - Σάλλυ γιά ὑποπλοίαρχος.

Ἀφῆστε με πρῶτα νά μιλήσω γιά τόν ἑαυτό μου.

Ἤμουνα ἕνα ψηλό, καλοκαιρωμένο παιδί, με δυνατά μπράτσα, μαυρισμένο ἀπό τόν ἥλιο τό πρόσωπο, γεμάτο ἐξυπνάδα, καλωσύνη καί τιμιότητα, μέ ἁπλᾶ καί χριστιανικά φερσίματα.

—Καλώς ὁρίσες στό Βατπόρι, κύριε Μπλόουαρντ, μοῦ φώναξε ὁ κάπιτεν Μπίλτζ κατεβάζοντας τά κυάλια του καί σφίγγοντάς μου τό χέρι.

Εἶδα μπροστά μου ἕνα τέλειο ναυτικό, ἀπό σαράντα ὡς ἑξήντα χρονῶν, φρεσκοξυρισμένο, ἐκτός ἀπό ἕνα ζευγάρι παχειές φαβορίτες, μιά βαρειά γενειάδα κί ἕνα χοντρό μουστάκι. Γιγαντόσωμος σάν τό μεγάλο κατάρτι, φορούσε κάτι φαρδιά παντελόνια, πού μποροῦσες νά γράψης ἀπάνω τους ὅλη τήν ἱστορία τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ. Κοντά του ἑστεκαν οἱ ναῦτες του, πέντε-ἑξῆ παλληκάρια πού φαίνονταν σά νάνοι μπροστά του.

Τό Σῶτσι-Σάλλυ ἦταν ἤτοιμο νά σηκώση τήν ἄγκυρα.

Τό κατάστρωμά του παρουσίαζε αὐτή τήν κίνησι καί τήν ἀλεγρία πού ἀρέσει στούς ἀνοιχτόκαρδους ναυτικούς. Ἄλλοι ἐκάρφωναν τά κατάρτια, ἄλλοι ἐβερνίκωναν τίς κουπαστές, ἄλλοι ἔδενανε σχοινιά.

Ὁ κάπιτεν Μπίλτζ, μέ ἕνα μεγάφωνο στά χείλη, διάτασε τό πλήρωμα μέ τή βραχνή του φωνή:

—Μά βιαζόσαστε, κύριοι. Ἔχουμε ὅλο τόν καιρό. Φυλαχθῆτε ἀπό τόν ἥλιο ὅσο μπορεῖτε. Τζών, σήκωσε λοιπόν τήν ἄγκυρα. Οὐίλιαμς, μή λερώνεσαι μέ τό κατράμι· θά πρέπη νά πέσης στή θάλασσα γιά νά καθαρισῆς.

Ἐκάθησα στό ηηδάλιο καί σέ λίγο ἐβγήκαμε ἀπό τό λιμάνι. Τότε βυθίστηκα σέ σκέψεις καί θυμήθηκα τήν μητέρα μου. Πιστεύω πῶς δέ θά μέ πάρετε γιά δειλό. Αὐτό εἶναι ἡ συνιφειά μου: "Οταν τά πράγματα μοῦ φαίνονται σκοτεινά, σκέπτομαι πάντα τή μητέρα μου καί ὅταν γίνονται μαῦρα, τότε στέκομαι στό ἕνα μου πόδι καί σκέπτομαι τόν πατέρα μου: "Ὑστερ' ἀπό αὐτά μπορῶ ν' ἀντιμετωπίσω κάθε τι.

Ἀλλά δέν σκέπτομαι καί γιά τί-ποτε ἄλλο πιό νέο ἀπ' τή μητέρα καί πιό ὄμορφο ἀπ' τόν πατέρα μου;

"Ω, ναί, «Ἐκεῖ σου, ἀγάπη μου». Τήν θυμοῦμαι ὅταν μέ ἀποχαιρέτησε βάζοντας τό ξανθό κεφαλάκι της στήν ἀγκαλιά μου καί κυττάζοντάς με δακρυσμένη. Σέ τρία χρόνια τό ταξίδι θάχη τελειώσει, θά γυρίσω μέ ἀρκετά χρήματα καί θ' ἀγοράσω ἕνα φαράδικο καράβι νά νοικοκυρευτοῦμε πιά.

—o—

Τήν ἄλλη μέρα τό πρωΐ, μ' ἕνα δυνατό ἀεράκι, ἀφήναμε μακρυά καί τήν τελευταία ἀκτή τῆς Ἀγγλίας καί βγαίναμε στό πέλαγος.

"Ὑστερ' ἀπό λίγες ὧρες σηκώθηκε ἡ ὁμίχλη καί δέν καταλάβαμε πότε ἐνδύτισε. Τή δεύτερη μέρα τό πρωΐ ὁ κάπιτεν Μπίλτζ κατέβηκε στήν καμπίνα μου.

—Κύριε Μπλόουαρντ, μοῦ εἶπε, θά σᾶς παρακαλέσω νά φυλάξετε σκοπό τό βράδυ.

—Τί συμβαίνει; τόν ἐρώτησα.

—Μά ἀπό τούς ναῦτες μου πέσανε στή θάλασσα, μοῦ εἶπε ἀνήσυχος καί ἀποφεύγοντας τό βλέμμα μου.

—Πολύ καλά, κύριε, τοῦ ἀποκρίθηκα, μά δέν μπορῶ νά καταλάβω πῶς πέσανε ἔτσι κι' οἱ δυό στή θάλασσα. Ἀσφαλῶς θά ὑπάρχη κάποιο μυστήριο, σκέφθηκα.

"Ὑστερ' ἀπό δυό πρωΐνά πάλι, μπῆκε ὁ καπετάνιος στήν τραπεζαρία ταραγμένος· κάποια ἀνησυχία φαινότανε στά μάτια του.

—Τίποτα δυσάρεστο, κύριε; τόν ἐρώτησα.

—Ναί, μοῦ ἀποκρίθηκε, προσπαθῶντας νά φανῆ ἀπαθής καί σφίγγοντας ἕνα αὐγό βραστό στά δάχτυλά του, τόσο νευρικά πού παρά λίγο νά τό σπάση στά δύο. Λυπᾶμαι πολύ, ἀλλά...ἐχάσαμε τό λοστρόμο.

—Τό λοστρόμο! φώναξα.

—Ναί, εἶπε ὁ κάπιτεν Μπίλτζ πιό ἥσυχος, ἔπεσε στή θάλασσα· φταίω κι, ἐγώ λιγάκι γι' αὐτό. Τόν σήκωσα στά χέρια μου τά χαράματα νά κυττάξη ἕνα παγόβουνο καί, χωρίς νά τό θέλω, σᾶς βεβαιώνω, μοῦπεσε στή θάλασσα.

—Κάπιτεν Μπίλτζ, τόν ρώτησα, δέν ἐκάνατε τίποτα μήπως τόν σώσετε;

—Δέν θά μποροῦσα, μοῦ ἀπάντησε ξερά.

Τόν ἐκότταξα στά μάτια, ἀλλά δέν εἶπε πιά τίποτα.

Πέρασαν δέκα μέρες.

Τά μυστήρια ἐπύκνωσαν. Τήν Τρίτη μάς ἤρθε ἀναφορά πώς λείπουν ἄλλοι δυό ναῦτες ἀπό τό πλήρωμα. Τήν Παρασκευή ἐξαφανίστηκε ὁ μαραγκός. Τό Σαββατόβραδο ἔγινε κάτι πού μοῦδωσε νά καταλάβω τί συμβαίνει.

"Ἡμουνα στή βάρδεια μου τά μεσάνυχτα, ὅταν ἔξαφνα βλέπω τόν καπετάνιο νά πηγαίνη μέσα στό σκοτάδι σέρνοντας τόν καμαρότο ἀπ' τό ποδάρι. "Ηταν ἕνα ἀγαθό παιδί πού τό συμπαθοῦσα γιατί μέ περιποιότανε. Γί' αὐτό κύτταξα μ' ἐνδιαφέρο τί θά τούκανε ὁ κάπιτεν Μπίλτζ. "Οταν ἔφτασε στήν κουπαστή, κύτταξε προσεχτικά τριγύρω του καί γιά μιά στιγμή σήκωσε τό νέο σάν ἀχυρο καί τόν ἔρριξε στή θάλασσα. Ἐξ λίγο φάνηκε τό κεφάλι του ἀπάνω στό ἀφρισμένο κῦμα. Ὁ καπετάνιος τοῦ ἐφφεντόνισε ἕνα σίδερο, ἀναστέναξε βαθειά καί κατέβηκε.

Ἐδῶ λοιπόν ἤτανε τό κλειδί τοῦ μυστηρίου! Ὁ καπετάνιος ἔρριχνε τό πλήρωμα στή θάλασσα. Τό πρῶτ συναντηθήκαμε στό πρόγευμα ὅπως πάντα.

—Ὁ φτωχός ὁ καμαρότος ἔπεσε στή θάλασσα, μοῦ εἶπε ὁ καπετάνιος, ἀρπάζοντας ἕνα κομμάτι ζαμπόν καί ξεσχίζοντάς το μέ τά δόντια του σά νάθελε νά τό φάη.

—Καπετάνιε, τοῦ εἶπα μέ μεγάλη ἔξαψη, ἐσύ τό πέπαξες τό παιδί στή θάλασσα!, κί' ἐχτύπησα τή γροθιά μου στό τραπέζι μέ τόση δύναμη, πού ὅλα τά σερβίτσια χοροπηδήσανε.

"Ημαστε μονάχοι στήν τραπεζαρία.

—Ναί, ἐγώ, εἶπε ὁ καπετάνιος ἡσυχα. Ἐγώ τούς ἔρριξα ὅλους στή θάλασσα καί σκοπεύω νά ρίξω καί τούς ἄλλους. "Ακουσε, Μπλόουαρντ, ἔλσαι νέο παλληκάρι, φιλόδοξο καί σοβαρό. Θά σοῦ ἐμπιστευθῶ.

Μέ μεγάλη ψυχραιμία ἔβγαλε ἀπό τό πορτοφόλι του ἕνα κίτρινο χαρτί, τό ξεδίπλωσε, τό ἄνοιξε ἀπάνω στό τραπέζι. "Ηταν ἕνας χάρτης. Στή μέση εἶχε ἕνα κόκλο. Μέσα σ' αὐτόν ἕνα κεφαλαῖο γράμμα, τό Θ, ἐνῶ στή μιά ἄκρη τοῦ χάρτη ἤτανε ἕνα Β καί στό ἄλλο, ἀκριβῶς ἀπέναντι, ἕνα Ν.

—Τί εἶν' αὐτό; τόν ἐρώτησα.

—Ἀμέσως, κύριε, εἶπε ὁ καθμένος; μέ μιά ἀφέλεια πού μᾶς ἔκαμε ν' ἀλλάξουμε ἕνα χαμόγελο.

Ὁ Τόμκινς ἀνέβηκε στό φινεστρίνι κί' ἔβγαλε τό κεφάλι καί τούς ὤμους του ἔξω. Πιάνοντας καθένας μας ἀπό ἕνα πόδι του τόν ἐσπρώξαμε μέ ὁρμή. Σέ λίγο ἀκούσαμε νά πέση στή θάλασσα

—Ὁ Τόμκινς ἤταν σέλκολος,μοῦ εἶπε ὁ καπετάνιος. Συγγνώμην, νά καταγράψω τό θάνατό του.

—Ναί, ἐξακολούθησε γράφοντας. Θά μᾶς ἐκόλουνε πολύ νά κάνουν στάσι. Νομίζω πώς θά γίνη ἀργά ἡ γρήγορα. "Ετσι συμβαίνει πάντα. Μά δέ θά κάνω καμμιά ἐνέργεια νά τό ἐπιταχύνω ὡς πού νά πέσουμε πρῶτα στούς πειρατές, κί' αὐτοί θά μᾶς βοηθήσουν δεκατίζοντας μερικούς. "Ισαμε τότε ὡς τόσο, κύριε Μπλόουαρντ, εἶπε σηκωνόμενος, ἄν ἐξακολουθήσης νά πετᾶς δυό-τρεῖς τή φορά στή θάλασσα, θά σοῦ χρειάσω μιά βάλη χάρι.

Μια οἐν ἔγινε τίποτ' ἀπό αὐτά' οὔτε στάσι, οὔτε μάχη μέ τούς πειρατές γιατί σέ δυό μέρες συνέβηκε κάτι χειρότερο.

—Μπλόουαρντ, μοῦ φώναξε ὁ πλοίαρχος πρῶτη φορά κατακίτρινος, τό πλοῖο βυθίζεται· κάποιος τοῦ ἄνοιξε μιά μεγάλη τρύπα στό πλευρό καί γιομίζει θάλασσα. Γρήγορα τίς ἀντλίες.

Σέ λίγο τό πλήρωμα ἀγωνιζότανε στίς ἀντλίες μέ τέτοια δραστηριότητα, πού μόνο ὅσοι ἔχουν πνιγῆ σέ πλοῖο πού βυθίστηκε μπορεῖ νά τή νοιώσουν.

Μ' ὅλες ὅμως τίς τρομερές μας προσπάθειες δέ μπορέσανε νά κάνουμε μεγάλα πράματα καί τό βράδυ τό πλοῖο ἤτανε ἀκόμα πιό πολύ βυθισμένο.

—Μπλόουαρντ, μοῦ εἶπε ὁ καπετάνιος, τό πλοῖο θά βουλιάξη αὔριο ἡ μεθαύριο, μόνο ἄκου τί θά κάνουμε. Μάζεψε ὅσα κουτιά τρόφιμα μπορεῖς κι' ὅσες μπουκάλες κρασί καί μπύρα, νά μποῦμε οἱ δυό μας στή μεγάλη βάρκα, εἶναι μπουνάτσα τώρα καί θά βραστῆχη κάμποσες μέρες, ὡς πού νά περάση κανένα ἄλλο πλοῖο νά μᾶς πάρη. Τώρα νύχτα νά φύγουμε, ὅλοι δουλεύουνε στίς ἀντλίες καί δέ θά μᾶς νοιώσουν.

"Ετσι ἔγινε, κί' ὅταν ξημερῶθήκαμε μέσα στή βάρκα δέ βλέπαμε πιά παρά οὐρανό καί θάλασσα. Τό πλοῖο μας ἡ θά χάθηκε στόν ὁρίζοντα ἡ θά βούλιαξε πιά.

Εἴχαμε πάρει δυό κάσες γεμάτες κουτιά ἀπό κονσέρβες ψαριῶν καί παστό βωδινό κρέας καί καμμιά πενηνταριά μποτίλιες πιστό μά βυσταχῶς ἐξεχάσαμε τά κλειδιά γιά ν' ἀνοίγουμε τά κουτιά καί νά ξεβουλώνουμε τίς μπύρες. Αὐτό μᾶς ἐβασάνισε γιατί τό χτυπούσαμε ὅλα καί τά σπάζαμε. "Ετσι πήγαιναν στράβι καί σωθήκανε μιά ὧρα ἀργότερα. Μ' ὅλη τήν οἰκονομία πού μᾶς ἐξαντλοῦσε περισσότερο κι' ἀπό τούς κόπους τῶν κουπιῶν καί τῆς βάρκας, σέ πέντε-ἑξῆ μέρες μείναμε χωρίς τρῶμια καί χωρίς πιστό.

Καί σέ δυό-τρεῖς μέρες ἀκόμη, ἡμέρες φριχτῆς ἀγωνίας, ἐγίναμε σά σκελετοί ἀπό τήν πείνα καί τή δίψα. Ἀπό πάνω μας ἤταν ὁ λαμπρός μπροῦντζινος οὐρανός τῶν τροπικῶν. Ἡ βαρειά θάλασσα χτυποῦσε τή βάρκα μας ἀπ' ὅλες τίς μεριές. Ὅλα τριγύρω μας ἤτανε κάσες ἄδειες, κουτιά ἄδεια, μπουκάλες ἄδειες, μά πιό ἄδειο ἀπ' ὅλα ἤτανε τό στομάχι μας, μερόνυχτα ἄδειο, ἀπαίσια ἄδειο. Μέρα μέ τήν ἡμέρα γινόμαστε πιό σκυθρωποί, πιό ἄγριοι· μένανε ἀμίλητοι, γιατί δέν εἴχαμε πιά τίποτα νά ποῦμε ὁ ἕνας στόν ἄλλον, ὁπως δέν εἴχαμε οὔτε τίποτα νά κατηνόσουμε, οὔτε τίποτα νά διαβάσουμε. Μόνο τήν πεῖνα μας συλλογιζόμαστε πού μᾶς ἐθέριζε ἀμείλικτη, ἀδυσώπητη!...

Ἕνα πρωΐνό ὁ καπετάνιος ἐμίλησε.

—Ἐτοίμασε τούς κλήρους, Μπλόουαρντ, εἶπε. Εἶμαστε ἀναγκασμένοι νά καταφύγουμε σ' αὐτό.

Ἀνατρίχιασα.

—Ναί, τοῦ εἶπα, ἀδυνατοῦμε κάθε ὧρα, δέν μπορεῖ νά βαστῆξη πιά. Τότε μέ τήν αἰφνίδια ἐπιθυμία τοῦ κανβαλισμοῦ ἐρρίξαμε τούς κλήρους.

Τοὺς ἐτοίμασα μόνος μου καί τούς παρουσίασα στόν καπετάνιο. Ἐτράβηξε τόν πιό μακρό.

—Τί σημαίνει αὐτό, Μπλόουαρντ; μ' ἐρώτησε τρέμοντας ἀνάμεσα στήν ἐλπίδα καί τήν ἀπελπισία. Ἐκέρδισα;

—Ὄχι, Μπίλτζ, τοῦ εἶπα σκυθρωπός, ἔχασες.

—o—

Μά δέν πρέπει νά χασομερήσω στίς ἡμέρες πού ἀκολούθησαν —τίς μακρυνές ἥσυχες ἡμέρες πού ξαναπόκτησε τή δύναμι μου πού εἶχε ἔξαντληθῆ ἀπό τή νηστεία. Ἤτανε μέρες, ἀγαπητέ μου ἀναγνώστη, γεμάτες ἀπό γαλήνη καί ἀταραξία καί ὅμως δέν μπορῶ ποτέ νά τίς θυμηθῶ χωρίς νά χύσω ἕνα δάκρυ γιά τόν καλό ἄνθρωπο πού ἤταν αἰτία νά σωθῶ.

Μιά ἑβδομάδα ἀργότερα, ξύπνησα ἄξαφνα τρομαγμένος ἀπό ἀκαχύτιμα τῆς βάρκας μου στήν παραλία. Θά εἶχα φάει φαίνεται παρά πολύ καί δέν ἀντιλήφθηκα πῶς ἐπλησίαζα σέ ξηρά.

Μπρός στά μάτια μου παρουσιάστηκε μιά νῆσος πού μέ τό στρογγυλό της σχῆμα μοῦ θύμισε ἀμέσως τήν ταυτότητά της.

—Ἡ νῆσος τοῦ θησαυροῦ! ἐφώναξα. Ἐπί τόλμας ὁ ρωσσόμπο μου ἀνατομοίβεται.

Μέ ἀνυπόμονη βία ἔτρεξα στό κέντρον της. Μά ποιά ἤταν ἡ ἐκπληξί μου ὅταν εἶδα μιά μεγάλη τρύπα φρεσκοανοιγμένη στήν ἄμμο καί μέσα σ' αὐτήν ἕναν ἀδειανό πέτσινο σάκκο. Στό πλάϊ της ἤτανε μπηγμένο στήν ἄμμο ἕνα κουπί πού τό ἀνεγνώρισα κι' ἔγραφε ἀπάνω «Σῶτσι-Σάλλυ, Ὀκτώβριος 1867»

Καταλάβατε βέβαια τί εἶχε συμβῆ; Οἱ ἀναθεματισμένοι οἱ ναῦτες μας, κατώρθωσαν νά ἐπισκευάσουν τό πλοῖο πού ἐγκαταλείψαμε καί τό ὁδήγησαν ἐδῶ στό νησί. Ἐπληροφορήθηκαν τήν ὕπαρξι τοῦ θησαυροῦ ἀπό τό χάρτη πού ἔχάσαμε ἀπάνω στό τραπέζι τῆς καμπίνας, μέ τή βιάσι καί τήν ταραχή μας· κι' Ἔτσι μᾶς ἐστέρησαν, τό φτωχό τό Μπίλτζ κι' ἐμένα, ἀπό τό θησαυρό πού μέ τόσες θυσίες ἔξασφαλίσαμε!...

Καταλυπημένος ἀπό τήν ἀνθρώπινη ἀχαριστία, ἔπεσα στήν ἄμμο κι' ἔκλαψα πικρά.

Τό νησί ἔγινε ἡ κατοικία μου.

Ἐκεῖ ἔφτιαξα μιά ἄθλια ὄπαρξι. Ἐτρεφόμουνα ἀπό ἄμμο καί βότσαλα κι' ἐντυνάμουνα μέ φύλλα κάκτου καί μέ φύκια. Πέρασαν χρόνια. Μά αὐτό ἐνοεῖται δέν μποροῦσε νά βαστήξη πολύ. Ἡ ξεροφαγία ὁπονόμεψε τήν ρωμαλέα κράσι μου. "Επεσα ἄρρωστος. Ἐπέθανα. "Εθαψα κλαίοντας τό κορμί μου.

—o—

"Αν μποροῦν κι' ἄλλοι ἀπό αὐτοὺς νά γράφουν θαλασσινές ἱστορίες, ἄς κάνουν τό Ἰδιο.

Μετάφρ. Ν. ΜΑΡΣΕΛΛΟΥ

ΑΛ. Ι. ΛΟΒΕΡΔΟΥ
Ο ΤΟΚΟΣ ΕΝ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
Δραχ. 100
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΑΝΤ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
Ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΘΕΟΣ
Δρχ. 40
Βιβλ. Ἐλευθερουδάκη

ΧΡΙΣΤΟΥ Γ. ΘΗΒΑΙΟΥ
Δικηγόρος
ΠΕΡΙ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΔΗΜΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
Δραχ. 75
ΒΙΒΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΣΚΗΝΗ
ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΑΚΗ ΚΑΕΙΣΙΟΥΝΗ
Δραχ. 100
ΒΙΒΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
Ποιήματα
Δραχ. 7
Βιβλιοπωλεῖον ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΜΙΑ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΚΗ ΠΟΙΗΤΡΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΑΥΤΗ τήν ὑλιστική ἐποχή μας, ποῦ μέ δλη τήν «προς τά πρόσω» ὀρμητική κατεύθυνση τοῦ διανοούμενου κόσμου, παρατηρεῖται μαζί, ὅπως ἄλλως τε καί σε ἄλλες ἐποχές προγενέστερες, καί μία πρός τά παρασμένα εὐλαβική στροφή τῆς σύγχρονης σκέψης, γύρω ἀπό τό βίο καί τό ἔργο ἐκείνων ποῦ ἐσημείωσαν στόν καιρό τους ἕνα σταθμό ἐλπε στά γράμματα, εἴτε στίς τέχνες, γιά μᾶς τίς Ἑλληνίδες θά ἤταν μιά βαθύτερη ὑποχρέωση νά φέρναμε ἀπό καιρό σέ καιρό στή μνήμη μας καί κάποιες γυναῖκες ποῦ μέσ' ἀπ' τόν ψυχικό ἐσαίσθητό τους κόσμο μέτλησαν μέ τά δημιουργήματά τους σέ ψυχές πιό ἁπλές καί πιό εὐκολοσυγκίνητες ἀπό τίς σημερινές τίς δικές μας ψυχές. Ἐκεῖνες ποῦ δρώμενες ἀπό μιά βαθύτερα πολλόμορφη συναισθηματική ζωή, ἀπό μιά ἀκατανίκητη ἀπολυτρωτική ἀνάγκη τῆς ψυχῆς, ἐξέχυσαν μέσ' ἀπό τήν πνοή τῆς ἔμπνευσής τους ὅλες τίς χαρές καί τίς πίκρες τῆς ἀγάπης, ὅλα τά ζωντανά ψυχικά τους σκιρτήματα μπρός στή ζωή καί στή φύση κί' ἀποκρυστάλλωσαν ἀπάνω σέ ἁρμονικά καί ὁμορφα τραγούδια τήν ἐσωτερική φωνή τους, τήν αἰώνια ἀθρώπινη.

Τήν χωρίς ἐγκεφαλισμούς κί' αἰσθησιασμούς τῆς κακῆς ὥρας, ἀλλά τή γνήσια, τήν αὐθόρμητη, ποῦ βγαίνει σάν τό κελλαριστό νεράκι ἀπ' τήν πηγή.

Μία ἀπό τίς συμπαθητικώτερες αὐτές μορφές εἶναι καί ἡ παθητική μοῦσα τῆς Νέας Ἐφέσου, Ἐλένη Σβορώνου, ποῦ γεννήθηκε ἐκεῖ, στή Νέα Ἔφεσο κατά τά 1879, ἡ λυρική ποιήτρια, ποῦ τά πονεμένα ἀλλά γαλήνια τραγούδια της στάζουν γλυκειά μελαγχολία.

Ἡ καταγωγή της κρατοῦσε ἀπό παλιούς ἀρχοντες τῆς Κεφαλλωνιᾶς ποῦ ἀναφέρονται καί στή Χρυσή Βίβλο τοῦ τόπου. Ὁ ἐκ μητρός πάππος της Γεράσιμος Σβορώνος, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἶχε ὑπηρετήσει καί στό ρωσσικό στρατό. Τό 1808 κατέβηκε στή Σάμο γιά νά ξεσηκώσει σ' ἐπανάσταση τούς Σαμιότες κί' ἐθυσίασε ὅλη τή μεγάλη περιουσία του γιά τόν ἀπελευθερωτικόν ἀγῶνα.

Ἡ κόρη του Ἐλένη, διαπνεόμενη ἀπό τ' ἀνώτερα κί' ἁγνά αἰσθήματα ποῦ διέκριναν τούς ἀληθινούς Ἕλληνες ἐκείνου τοῦ καιροῦ καί ποῦ τά ἐκληρονόμησε ἀπ' τούς προγόνους της, ἀπό πολύ μικρή ἔδειξε τήν κλίση της στά γράμματα κί' ὅταν τελείωσε στή Σάμο τίς σπουδές της, ἐπεδόθηκε μέ θερμό ζῆλο στή φιλολογία. Δέν ἄργησε νά δώσει τότε τρανά δείγματα τῆς συγκινητικῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας της. Τά ποιήματά της ἄρχισαν νά δημοσιεύονται σέ περιοδικά κί' ἐφημερίδες κί' ὅλοι οἱ τότε διανοούμενοι μιλοῦσαν θαυμαστικά γι' αὐτά. Κι' ὅσο ὁ καιρός περνάει, τό ποιητικό ἔργο τῆς Ἐλένης Σβορώνου ἀρχίζει κί' ἐπιβάλλεται. Ἡ αὐθόρμητη λυρική φλέβα της ξεχύνεται ἁρμονικά κί' ἀβίαστα μέσ' ἀπό τά τρυφερά, τά στοργικά καί πονεμένα της ποιήματα ποῦ μ' ἐκεῖνα τῆς Ἀγανίκης Μαζαράκη, τῆς Φωτεινῆς Οἰκονομίδου, τῆς Κρυσταλλίας Χρυσοβέργη στέκουν ἴδια πετράδια διαλεχτά στή λύρα τῆς Ἑλληνικῆς μούσας τοῦ περασμένου καιροῦ. Γί' αὐτό ἄν καί μισοξεχασμένη σήμερα ἡ Σβορώνου θεωρῆθηκε μία ἀπό τίς καλύτερες ποιήτριες ποῦ μᾶς ἔδωσαν τά τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ἡ ὥριμη δημιουργία της, ἐκτός ἀπό τή πλούσιο ἀνέκδοτο ὀλικό, φένηκε στίς δυό ποιητικές συλλογές της «Δείλινα» καί «Ἐαρινά φύλλα», ποῦ ἐξεδόθηκαν πρός ὀφέλος τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Σάμου, καθώς καί στούς δυό τόμους τοῦ «Ἀλγαίου» τῆς καί τούς δεκατρεῖς τοῦ «Μικραστατικοῦ ἡμερολογίου» της, ποῦ τό ἐξέδιδε ὁτό Βαθύ τῆς Σάμου. Εἶχε γράψει καί ποιήματα διασκευασμένα ἀπό μύθους τοῦ Αἰσώπου, ὅπως ὁ «Γεωργός παῖς καί "Οφις» κί' ἄλλα ὅπως «Ὁ κυνηγός καί ὁ ἀζλίτζικας». Γιά τό ἔργο τῆς Σβορώνου ἔγραψαν ὁ Ἰταλός ἑλληνιστής Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ στό σύγγραμμά του ἡ «Σύγχρονη Ἑλλάδα», ἡ «Γρέτσια» τῶν Παρισίων, ὁ λόγιος Ἰωάν. Φραγκιᾶς καί ἡ λογία Βιργινία Τρίμη, ποῦ ἀφιέρωσε στήν Ἐλένη Σβορώνου, σάν πέθανε τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1918 στή Σάμο, ἀκάμη νέα 39 χρόνων, ἕνα συγκινητικώτατο ἐμμετρο ἐλεγεῖο.

Τά ποιήματα τῆς Σβορώνου, ἄν καί παρουσιάζουν μερικές ἐλλείψεις τεχνικές, χασμωδίες καί κάποιο ξεπερασμένο πιά ρωμαντισμό, κλείνουν εἰλικρίνειαι αἰσθήματος, καθερφτίζουνε τό βάθος μιᾶς ψυχῆς γεμάτης εὐγενικούς πόθους, ὡραῖα ἰδανικά, λεπτή γυναίκεια εὐαισθησία. Κι' αὐτή ἡ ψυχή τίς περισσότερες φορές πονεμένη δέ βρίσκει μέσ' ἀπ' τό πόλεμά της ἕνα λιμάνι ἀπάνεμο γιά νά ξεκουραστεῖ καί βλέπει τίς ἐλπίδες της γιά πάντα χαμένες.

«Ὅπως ἄλλαξε ὁ οὐρανός ποὺ κάπου
(συννεφιάζει
καὶ κάπου ὁλογάλανος κι' ὁλόφωτος
(γελᾶ,
ὅπως ἄλλαζ' ἡ θάλασσα ποὺ ἄλλοτε
(σωπαίνει
κι' ἄλλοτε μὲ παράπονο στὴν ἀμμουδιὰ
(κυλᾶ.
Ἔτσι ἀλλάζου. στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώ-
(που κάθε ὥρα
ἐλπίδες, πόθοι κι' ὄνειρα καὶ σὰν νε-
(φάκια σβοῦν
γιατ' εἶναι θάλασσα ἡ καρδιὰ ποὺ οἱ

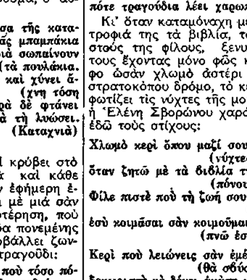

Ἐλένη Σβορώνου

(πόθοι ταξιδεύουν
καὶ οἱ ἐλπίδες πνίγονται λιμάνι πρὶν
(νὰ βροῦν.
(Καρδιὰ-θάλασσα)

Πόση νοσταλγία δέ σταλάζει, βλέπω μ' ἐκεῖνη ποῦ μᾶς φέρνει μιά φθινοπωρινή φύλλωση τῆς ἀγάπης σιωπῆ τῆς Φύσης, κ' ἤρθε καί κόθησα στό ψήλωμα τοῦτο μέ τήν ὡραία τριγύρω τή θέαι, τήν τρυφερή πρασινάδα καί τόν καθάριον ἀέρα. Ἡ ψυχῆ μου λαχτάρησε τή μοναξιά καί θέλησε νά μιλήσει ἄλλη μιά φορά μέ τή μάννα φύση. Πόσες φορές στό μέρος τοῦτο καθισιμένος δέν ἔνιωσα δίπλα μου τό ἀλαφοπάτημα τοῦ δημιουργοῦ καί τήν καρδιά μου νά γοργοπάλλει;...

"Ενα τοπίο ὑπέροχο ξετυλίγεται μπρός στήν ἐκστατική μου ματιά, πού κυκλοφέρνω θαμπωμένος. Κάτω ὁ γόνιμος κάμπος καταπράσινος, μ' ἀρκετές διαβάσεις ἀπό χώμα κ' μιά λαγκαδιές, σά λαγκεμένες παρθένες, μακραίνουν ὡς τίς ρίζες τῶν βουνῶν. Λεῦκες σάν πολυέλαιοι, πλάτανοι σκεφτικοί, σπαρμένα στόν πλούσιο κάμπο, δέντρα λυγερά, σάν κοπέλλες, ποῦ ἀναστενάζουν στά κλεφτοφέλιματα τοῦ ζέφυρου. Ρυάκια φειδωτά κολπώνουν τά λάσια στήθεια τῆς πρασινιᾶς κυλῶντας ράθυμα, νανουριστικά τά ὁλοκάθαρα νερά τους. Κά πέρα, ἐκεῖ στό βάθος ἡ πολιτεία ἡ πολυθόρυβη μέ τίς καμινάδες της, ποῦ ἡ προσπάθειά τους νάγγίξουν τόν οὐρανό σέ κάνει νά γελάσεις. Ἡ πολιτεία μέ τάρχοντόσμιτά της, τά χαμοκέλια της, τά ἀνήλεια ὑπόγεια της ποῦ κατοικοῦνται ἀπό σύγχρονους τρωγλοδύτες, τά ἐργοστάσιά της καί ἀγορές καί τούς πολυάσχολους ἀνθρώπους της, ποῦ σάν αὐτόματα κινοῦνται γιά τήν κατάχτηση τοῦ χρήματος, κλειδοῦ τῆς Ζωῆς, κατά τά μυαλά τους.

Ξοπλώνουμαι ἀνάσκελα στή μαλακιά κ' ἡλιοπερίχυτη πρασινάδα κι ἀνοίγω τά δυό χέρια μου σά νά θέλω νάγκαλιάσω τό "Απειρο, ποῦ νιώθω νά ξεπερνᾶ τόν ὁρίζοντα καί διάχυτο νά μέ γνέφει. Μοιάζει μέ τή γυναῖκα ἐκείνη, τήν τρελλαμένη γιά φιλιά κι ἀγκαλιές' δέν ἀφήνεται στόν

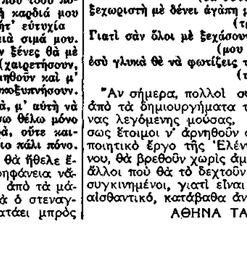

σέ κανένα καταναγκαστικό φραγμό γίνεται ὁ ἀθέλητος πρεδότης.

Θέλω ὅσθεπιὰ μέσ' τὴν καρδιά μου τὸν
(κάθε πόνο μου νὰ κλείσω
οὔτ' οἱ ἐχθροί μου νὰ τὸν θέλανον, οὔ-
(τε σὲ φίλους νὰ τὸν δείξω.
Μὰ ὁ στεναγμὸς ποὺ ἀνεβαίνει στὰ γεί-
(λη μου τὰ πικρομένα
χωρὶς νὰ θέλω, σ' ὅλους δείχνει τί ἔχω
(στὰ βάθη μου κρυμμένα.

"Αλλά ἔχει καί κάποιες χαρούμενες στιγμές ἡ μελαγχολική ποιήτρια καί τότε ἀκούγοντας τήν καμπάνα ποῦ σημαίνει καί παρομοιάζοντάς τήν μέ τήν καρδιά της, γράφει:

Καμπάνα ἄχ πῶς μοιάζεις τὴν καρδιὰ
(μου
ποὺ σὰν κι' ἐσένα ἀδιάκοπα χτυπᾶ.
Μαζί σου πότε πλαίει καὶ θυγνάει,
πότε τραγούδια λέει χαρωπά...

Κι' ὅταν καταμόναχη μέ μόνη συντροφιά της τά βιβλία, τούς πιό πιστούς της φίλους, ξευχτάει μαζί τους ἔχοντας μόνο φῶς καί σύντροφο ὡσάν χλωμό ἀστέρι σ' ἐρημου στρατοκόπου δρόμο, τό κερί ποῦ τῆς φωτίζει τίς νύχτες τῆς μονοαζίας της, ἡ Ἐλένη Σβορώνου χαράζει αὐτούς ἐδῶ τούς στίχους:

Χλωμὸ κερὶ ὅπου μαζί σου τὶς μαῦρες
(νύχτες μου περνῶ
ὅταν ζητῶ μὲ τὰ βιβλία τὴς γῆς τοὺς
(πόνους νὰ ξεγνῶ;
Φίλε πιστὲ ποὺ τὴ

ΕΡΡΙΚΟΥ ΙΨΕΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ,,

ΜΕΤΑΦΡ. ΟΜ. ΜΠΕΚΕ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΩΖΕ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ)

Από τὴν μετάφραση τοῦ «Πέερ Γκὺντ» ποὺ ἐπαίχθη τὰς τελευταίας ἑβδομάδας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ὁ μεταφραστὴς κ. Μπεκὲς μᾶς παραχώρησε τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα:

(Στὸ σπίτι τῆς Ὥζε. Νύχτα. Μέσα στὸ τζάκι καΐνε κούτσουρα καὶ φωτίζουνε τὴν κάμαρη. Ἡ γάτα εἶναι κουλουριασμένη πάνω σὲ μιὰ καρέκλα, στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ. Ἡ "Ὥζε, κρεββατωμένη, πασπατεύει, ἀνήσυχη, μὲ τὰ χέρια της πάνω στὸ σκέπασμά της).

ΩΖΕ

Δὲ θάρθει, Θεέ μου; Τί καρτέρι, τί ἀτέλειωτο καρτέρι... Κ' ἔχω τόσα γιὰ νὰ τοῦ πῶ, μὰ ποιὸν νὰ στείλω; Οὔτε στιγμὴ νὰ χάνεται δὲν πρέπει. Τί ξαφνικὰ! Ποιὸς νὰ μοῦ τόλεγε! "Αχ, μοῦνάχα νὰ τόξερα, δὲ θὰ στεκόμουν τόσο αὐστηρὴ γιὰ τὸ παιδί μου...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ (μπαίνοντας)

Καλησπέρα.

ΩΖΕ

"Ας ἔχει δόξα ὁ Κύριος! Ἐπιτέλους ἦρθες, ἀγόρι μου, παιδί μου! Πῶς ἔκανες τὴν τόλμη αὐτή; Ἐδωκάτω δὲν εἶναι σίγουρ' ἡ ζωή σου.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Τί νὰ τὴν κάνω; "Ἐπρεπε νάρθω κ' ἦρθα.

ΩΖΕ

Θὰ μείνει μὲ τὰ λόγια της ἡ Κάρη καὶ θὰ μπορέσω πιὰ νὰ φύγω ἡσυχασμένη.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Νὰ φύγεις; Ποῦ νὰ πᾶς; Τί κουβεντιάζεις;

ΩΖΕ

"Αχ! Πέερ, κοντεύ' ἡ ἡ τελευταία μου ὥρα. Σωθήκανε πιὰ τὰ ψωμιά μου.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

(κάνει ἕνα κίνημα ἀνησυχίας καὶ μερικὰ βήματα μέσα στὴν κάμαρη).

Κ'ἐγὼ θὰ δεῖς τὰ μάτια μου νὰ σβύσουν, προσεχτικὰ νὰ τὰ σφαλίξεις. Κ' ὕστερα νὰ νοιαστεῖς γιὰ τὸ σεντούκι... μιὰ νάναι ὡραῖο νεκροσέντουκο. "Οχι, ξέχασα...

Ὁ κ. Αἰμ. Βεάκης ὡς Ρήγας τ' Ντέθρε

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Σώπα! Δὲν εἶναι ὥρα νὰ συλλογίσαστε τὰ τέτοια...

ΩΖΕ

Ναί...

(Κοιτάζει ἀνήσυχα γύρω στὴν κάμαρη) Βλέπεις οἱ σκληροὶ τί μᾶς ἀφήσαν.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

(μὲ κακοφανισμό)

Αἴ, πάλι τὰ ἴδια.

(Σκληρά)

Εἶναι τὸ φταίξιμο δικό μου. Τὸ ξέρω. Τί μοῦ τὸ θυμίζεις;

ΩΖΕ

Δικό σου φταίξιμο; Ποιὸς τόπε; Ἐκεῖνο τὸ καταραμένο ποτὸ τὰ φταίει. Εἶσουν πιωμένος, κακόμοιρο παιδί μου. Δὲν κατεῖχες τί κάνεις. Σοῦχε στρίψει τὸ κεφάλι καὶ τὸ πηλάλμπιά σου μὲ τ' ἀγρίμι!

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Καλά. Παραῖτα τοῦτη τὴν κουβέντα. "Ας τα ὅλ' αὐτά. Μιὰν ἄλλη μέρα τὰ λέμε τὰ δυσάρεστα.

(Κάθεται στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ)

"Ελα τώρα νὰ κουβεντιάσουμε, μὰ μόνο γιὰ ὅ,τι λάχει. Καὶ νὰ ξεχάσουμε σκοτοῦρες, στεναχώριες καὶ κάθε πρᾶμα ποὺ μᾶς βγῆκε στραβὸ κ' ἀνάποδο... Μπρέ, νάτος!

Ὁ κ. Αὐλωνίτης ὡς Ἀσλάκ ὁ σιδερᾶς

βρίσκεται ἀκόμα ὁ γερογάτης;

ΩΖΕ

Κάνει τὴ νύχτα τόσο ταβατούρι... Ξέρεις αὐτὸ τί προμηνάει...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

(ἀλλάζοντας τὴν κουβέντα)

Τί νέα ἀπὸ τὸ χωριό;

ΩΖΕ

(χαμογελώντας)

Λένε πῶς ἔχει κρυφὸ καθμὸ μὲ τὸ βουνὸ κάποιο κορίτσι...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ (ἀπότομα)

Καὶ δὲ μοῦ λές; παρηγορήθηκε ὁ Μάτς Μόεν;

ΩΖΕ

Τοῦ κάκου κλαῖν τὰ γονικά της, αὐτὴ δὲν τοὺς ἀκούει. Ὁσότσο θάπρεπε νὰ νοιαστεῖς, παιδί μου.... κ' ἴσως νάβρισκες, Πέερ, ἐσὺ τὸν τρόπο...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Κι' ὁ σιδερᾶς; Τί φκιάνει τοῦτος;

ΩΖΕ

Δὲν τὸν ἀφίνεις τὸ βρωμιάρη... Δὲ μοῦ ρωτᾶς καλύτερα κ' ἐμένα γιὰ ποιὸ κορίτσι σοῦ μιλάω'..

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

"Οχι, ἄς μιλήσουμε μονάχα γιὰ ὅ,τι λάχει. Καὶ νὰ ξεχάσουμε σκοτοῦρες, στεναχώριες καὶ κάθε πρᾶμα ποὺ μᾶς βγῆκε στραβὸ κ' ἀνάποδο. Δωμᾶς; Θέλεις νὰ φέρω κάτι νὰ πεῖς; Δὲ σοῦ βολεύγιὰ νὰ ξαπλώσεις; Κοντό σοῦ πέρτει τὸ κρεββάτι. Στάσου νὰ δῶ! Δὲν εἶναι τοῦτα τὸ παιδιακίσιο μου κρεββάτι; Θυμᾶσαι τὸν καιρὸ ποὺ ἀνακαθόσουν κοντὰ στὸ προσκεφάλι μου, τὸ βράδυ; Μὲ σκέπαζες μὲ τὴν κουβέρτα καὶ κατόπι, γιὰ νὰ μὲ πάρει ὁ ὕπνος, τραγουδοῦσες ἕνα σωρὸ παλιὰ τραγούδια.

ΩΖΕ

Πῶς τὰ θυμᾶσαι; Κι' ὅταν ἔφευγε ὁ μπαμπᾶς [σου

γιὰ μακρινὴ πορειά, τὸ βράδυ, παίζαμε τὸ Ἔλκυθρο. Ἡ κουβέρτα εἶτανε τ' ἀμαξιοῦ ἡ κουκούλα. Τὸ πάτωμα εἶταν τὸ βουνὸ τὸ παγωμένο.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Ναί, ναί, μὰ τὸ καλύτερο μᾶσ σ' ὅλα — ποιὸ νάταν; Τὸ θυμᾶσαι, μάνα;

Εἶταν τὸ σέρτικό μας τὸ ἄτι.

ΩΖΕ

Θαρρεῖς πῶς τὸ λησμόνησα, παιδί μου; Μᾶς δάνειζε τὸ γάτο της ἡ Κάρη κ' ἐμεῖς τὸν βάζαμε τὸ γάτο ἀπάνω σὲ σκαμνί.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Καὶ μπρός! στὸν Πύργο τοῦ Σόρια Μόρια, ἐκεῖ κάτω, στὰ δυτικὰ ἀπὸ τὸ φεγγάρι καὶ στ' ἀνατολικὰ ἀπ' τὸν ἥλιο. Διαβαίναμε βουνὰ καὶ κάμπους. Καμτσίκι κάναμε μιὰ βέργα ποὺ βρήκαμε στὸ παραγώνι.

ΩΖΕ

Ὀλόρθη ἐγὼ μπροστά...

Ὁ κ. Εὐθυμίου ὡς Ξωτὶν'

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Ναί, ναί, καὶ πότε πότε ἄφινες τὰ λουριὰ χαλαρωμένα καὶ γύριζες νὰ μὲ ρωτήσεις μήπως καὶ κρύωνα. Μαζύ σου νάναι, μπαμπόγερο ὁ Θεός. Εἴσουν ὥστόσο πονόψυχη. Μὰ τί ἔχεις κ' ἔτσι ἀγκομαχᾶς;

ΩΖΕ

Μὲ σφάζ' ἡ ράχη, μὲ κόβουν τὰ σκληρὰ σανίδια.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

"Ελα ξαπλώσου, σὲ κρατάω "Ετσι, γιὰ δές, καλὰ σαι τώρα.

ΩΖΕ (ἀνήσυχη)

"Αχ! "Οχι, Πέερ, θέλω νὰ φύγω!

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Νὰ φύγεις;

ΩΖΕ

Ναί, σ' αὐτὸ νὰ βοηθήσεις.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Ὁρίστε λόγια! "Ελα, τυλίξου στὴν κουβέρτα. "Ας κάτσω ἐγὼ μπροστά, στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ, κ' ἔλα νὰ ποῦμε γιὰ νὰ περάσ' ἡ ὥρα δυὸ στιχάκια.

ΩΖΕ

Δὲν πᾶς καλύτερα νὰ φέρεις τὴ Σύνοψη ἀπ' τὸ παραγώνι; "Ἐχω μιὰ παραχὴ μὲς στὴν ψυχή μου...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Στοῦ Σόρια Μόρια τὸ παλάτι γλεντάει ὁ Βασιλιᾶς καὶ πᾶμε. Ξαπλώσου, μάνα, μὲ ραχάτι πάνω στὴ στρώση. Ξεκινᾶμε...

ΩΖΕ

Παιδί μου, μὲ καλέσανε κ' ἐμένα;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Μὰ βέβαια, μᾶς καλέσαν καὶ τοὺς δυό μας. (Περνᾶ ἕνα σκοινὶ στὴν καρέκλα ὅπου κάθεται κουλουριασμένος ὁ γάτος, παίρνει μιὰ βέργα καὶ στέκεται μπροστά, στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ).

Αἴ, ντέ, Μαυρῆ, τράβα γερά! — Μήπως κρυώνεις, μάνα, τώρα; Εἶναι ὁ Μαυρῆς στὰ χαλινά, τὸ νοιώθε ς μόλις πάρει φόρα!

ΩΖΕ

Καλέ μου, Πέερ, τί νάναι αὐτὸ ποὺ κουδουνίζει;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Τ' ἀσημοκούδουνα, μητέρα

ΩΖΕ

"Ω! πόσο ἀπόκουφ' ἀντηχάνει...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Περνᾶμε ἀπάνω σ' ἕνα φιόρδι παγωμένο.

ΩΖΕ

Φοβᾶμαι. Τ' εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀναστενάζει καὶ ποὺ παράξενα βογγᾶ, κι' ἀγριεμένα;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Στὰ πλάγια τὰ ἔλατα βογγᾶνε. Ἠσύχασε, μητέρα.

ΩΖΕ

Κ' ἐκεῖ κάτω, ἀστράφτει ἐλεὲ μακρυά, σπιθίζει... Ποιθ' ἔρχεται μιὰ τέτοια λάμψη;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Ἀπ' τὸ παλάτι. Ἀπὸ τὰ τζάμια, ἀπὸ τὶς [πόρτες.

Χορεύουν, δὲν ἀκοῦς;

ΩΖΕ

Ναί.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Βλέπω τὸν Ἅγιο Πέτρο μπρὸς στὴν πόρτα. Καὶ σὲ καλωσορίζει νάμπεις.

ΩΖΕ

Μᾶς χαιρετάει;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Πῶς; μᾶς διπλοχαιρετάει. Καὶ μάλιστα κερνᾶ τὸ πιὸ γλυκὸ κρασί του.

ΩΖΕ

Κρασί; Καὶ δίνει καὶ γλυκά;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Οὔτε λόγος. Βαστᾶ ἕνα δίσκ' ὁλόγυμο. Κ' ἡ μακαοίτρα ἡ παπαδιά μας ἑτοιμάζει τοὺς καφέδες μὲ τὰ βουτήματα.

ΩΖΕ

"Αχ, Θεέ μου, Θεέ μου! θὰ ξανανταμωθοῦμε οἱ δυό μας;

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

"Οσο συχνὰ κι' ὅση ὥρα θέλεις.

ΩΖΕ

Σὲ τί χαρὲς καὶ πανηγύρια μὲ πηγαίνεις.

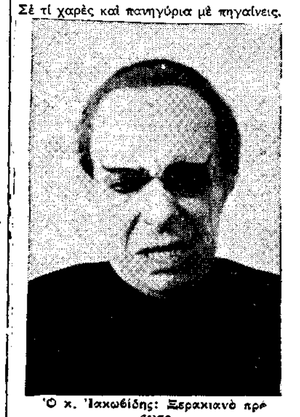

Ὁ κ. Ἰακωβίδης: Ξερακιανὸ πρόσωπο

ἐμένα τὴ γριούλα, Πέερ...

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

(Ξαναδίνει μιὰ καμτσικιά)

Αἴ, ντέ, Μαυρῆ μου! τράβα γερά!

ΩΖΕ

Σωστὰ [illegible];

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

(Δίνει καμτσικιά)

Αὐτὸς [illegible] δρόμος.

ΩΖΕ

Ρωμάντη[illegible] κούνημα, παιδί μου.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Νὰ τὸ παλάτι. Φτάνουμε σὲ λίγα.

ΩΖΕ

Καλά. Σφαλνῶ τὰ μάτια μου καὶ κάνε, παιδάκι μου, κατὰ πῶς ξέρεις.

ΠΕΕΡ ΓΚΥΝΤ

Αἴ, ντέ, Μαυρῆ, τράβα γερά! Μωρὲ τί κόσμος στὸ παλάτι! Στὴ μπασιά του, στριμώνουνται καὶ κράζουν: Νά! μᾶς ἔρχεται ὁ Πέερ Γκὺντ μὲ τὴ γριά του. Ἀφέντη μου "Αγιε Πέτρε, πῶς τὸ λές; μπορεῖ κ' ἡ μάνα μου νὰ μπεῖ; καὶ τῆς ταῖ [ριάζει]

Ψάξε νὰ βρεῖς μὲς στὶς πολλὲς ἕνα κορμὶ ποὺ νὰ τῆς μοιάζει. Δὲ σοῦ μιλάω γιὰ μένα. Συφωνῶ νὰ μείνω ἐγὼ ἔξω ἀπ' τὸ παλάτι, Σπολάτη σου, ἂν μοῦ πεῖς: κερνῶ. "Αν ὄχι, φεύγω καὶ σπολλάτη. Ἔχω σκαρώσει μπαμπεσιὲς ποὺ μήτε ὁ Σατανᾶς γνωρίζει. Εἶπα στὴ μάνα μου βριεῖές. Σὰν ἀγρίζε νὰ κακανίζει, νὰ σκούζει, νὰ τσιρίζει ἀράδα, πάψε, τῆς ἔλεγα, πουλάδα! Μὰ πρέπει ἐδῶ νὰ τὴ συντρέχετε πολύ, νὰ τὴν τιμᾶτε, νὰ τὴ σέβεστ' ἐδωπέρα. Ἀπ' τὸ χωρὸ μας μὴν προσμένεις πιὸ καλὴ νἀρθεῖ τὴν σήμερον ἡμέρα. Νὰ κι' ὁ Πατὴρ ἡμῶν Θεός! Τώρα, "Αγιε Πέτρε, θὰ σοῦ φέξει!

(Χοντραίνει τὴ φωνή του, σὰ νάτανε τάχα τοῦ Θεοῦ).

«"Ασε τῆς πόρτας τὶς κουβέντες. Μπρὸς πάρε τὴν "Ὥζε μέσα — κι' οὔτε λέξη!».

(Σκάζει στὰ γέλια καὶ γυρνᾶ στὴ μάνα του).

"Λλλαξε στὴ στιγμὴ ὁ σκοπός, τὸ βλέπεις;

(Μὲ τρόμο)

Μὰ τί ἔχεις καὶ κοιτάζεις ἔτσι, σὰ νάσπασε ἡ λαμπήθρα τοῦ ματιοῦ σου; Μάνα μου, δὲ μ' ἀκοῦς;

(Πλησιάζει στὸ προσκεφάλι).

Μὴ στέκεσ' ἔτσι μ' ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια! Μίλησέ μου, μανούλα! Ἐγὼ μαι, τὸ παιδί σου! ('Αγγίζει μὲ προφύλαξη τὸ μέτωπο καὶ τὰ χέρια τῆς "Ὥζε. Πετάει μονομιᾶς τὸ σκοινὶ πάνω στὴν καρέκλα καὶ λέγει μὲ λιγισμένη φωνή).

Αὐτό τανε λοιπόν! "Αἴντε, Μαυρῆ μου, μπορεῖς νὰ ξαποστάσεις τώρα. Φτάσαιτε πιά. (Σφαλνεῖ τὰ μάτια τῆς νεκρῆς καὶ σκύφτει ἀπάνω της).

Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴ ζωή μας, γιὰ τὶς ξυλιὲς καὶ γιὰ τὰ χάδια.. Καὶ τώρα νὰ μ' εὐχαριστήσεις κ' ἐσύ.

(Σφίγγει τὸ μάγουλό του στὰ χειλια τῆς νεκρῆς).

Τὸ εὐχαριστῶ γιὰ τὸ ταξίδι.

ΟΜΗΡΟΣ ΜΠΕΚΕΣ

ΑΓΓΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

Α'. D. H. LAWRENCE

ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΤΗΝ ἀτελεύτητη σειρὰ τῶν "Αγγλων μυθιστοριογράφων ποὺ τοὺς κυριώτερους συναιριαυνοὺς μας σκοπεύομε νὰ ἐξετάσομε ἀπὸ τὴ στήλη τούτη, φάνηκε μιὰ στιγμὴ πὼς ὁ David Herbert Lawrence θάφερνε κάποια διακοπὴ κ' ἕνα ρῆγμα. Τὰ σκάνδαλα ποὺ δημιουργήθηκαν μὲ τὸ «Οὐράνιο Τόξο» τὸ 1915 καὶ ἰδίως μὲ τὸν «Ἐραστὴ τῆς Λαίδης Τσάκερλεύ» τὸ 1928 καὶ μὲ τὴν ἔκθεση τῶν ζωγραφικῶν του ἔργων τὸ 1929, ξόπνησαν τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς πουριτανικῆς ἀντίδρασης. Ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ τὸν ἐσκέπασε ὁ τάφος, φανερώθηκε πιὰ ἔκδηλα ἡ φυσιολογικὴ συγγένεια ποὺ τόνε δένει μὲ ὅλους τοὺς σύγχρονους καὶ παλιότερους συναδέλφους του, καὶ ἴσως μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ πὼς ἡ ὑπερβολικὴ σημασία ποὺ δίνει καὶ ἡ καταπληκτικὴ δύναμη μὲ τὴν ὁποία τονίζει ὁρισμένες ὄψεις τῆς ἐρωτικῆς ζωῆς, δὲν εἶναι τὰ μόνα στοιχεῖα ποὺ θὰ ζήσουν ἀπὸ τὸ ἔργο του, γιατὶ ἀποτελοῦνε καὶ σήμερα ἀκόμα ἕναν ἀναχρονισμό: πολεμάει ἀντιλήψεις καὶ φόρμες ζωῆς ποὺ ἔχουν ἤδη ὡς ἕνα σημεῖο ὑπερνικηθεῖ· καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ ἀπασχόληση μὲ τὸν ἀπορροφητικὸν αὐτὸ κύκλο καὶ παραστάσεις δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ τὴν πρόσκαιρη, ἀντιθέτη κ' ἐξ ἴσου δυνατὴ αἴωρηση ἑνὸς ἐκκρεμοῦς ποὺ ἔμεινε ἀφύσικα ὀψιμένο, κρατημένο ἀπὸ αὐστηρὸ χέρι, καὶ συσσώρευσε ἔτσι βάρος καὶ ὁρμή, ἀλλ' ἀναγκαστικὰ θὰ ξαναπέσει σὲ μικρὲς ἢ μεγάλες ταλαντεύσεις.

Ὁ Η. Lawrence γεννήθηκε ἀπὸ μικροαστικὴ οἰκογένεια στὸ "Ησιγουντ τὸ 1885, ὁποῦδασε μὲ ὑποτροφία στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ πανεπιστημιακὸ Κολλέγιο τῆς κομητείας του κ' ἔγινε δάσκαλος σὲ δυὸ-τρία χωριὰ καὶ κωμοπόλεις: ἄφησε ὅμως γρήγορα αὐτὸ τὸ στάδιο, πρῶτα γιατὶ ἐκδηλώθηκε ἐνωρίτατα ἡ ἰδιοφυΐα του στὰ γράμματα καὶ δεύτερο γιατὶ ἀπὸ τὸ 1911 φάνηκαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς φυματίωσης ποὺ τὸν ἔτυραννησε σ' ὅλη τὴν κατοπινή του ζωὴ ὡς ὅτου πέθανε τὸ 1930. Ἡ ἀρρώστεια του τὸν ἀνάγκαζε νὰ μένει σὲ νοτιώτερα κλίματα καὶ ἡ ἀνήσυχη φύση του τὸν ἔσπρωχνε νὰ ταξιδεύει ἀλοέγα. Γύρισε πολλὲς φορὲς τὴν Ἰταλία, πῆγε στὴ Βαυαρία, ὅπου γνωρίστηκε μὲ τὴ Φρίντα φὸν Ριχμπάφφερ, ποὺ ἐξ αἰτίας του πῆρε διαζύγιο κι ἔγινε ἀγγόταρα γυναῖκα του, ὅστερα ἔμεινε κάμποσον καιρὸ στὴν Σαρδηνία καὶ τράβηξε ὡς τὴν Ἀὐστραλία καὶ τὸ Μεξικό.

"Ολα τὰ περιβάλλοντα ποὺ ἔζησε τοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴ γ' ἀ ἐργασία, μὰ μέσ' ἀπὸ τὶς διάφορες κλιματολογικὲς ζῶνες καὶ φυλετικὲς καὶ πολιτειακὲς βαθμίδες, μιὰ ζωὴ κ' ἕνα πρῶλημα ξαναπαρουσιάζεται μὲ διάφορες μορφές. Στὸ «Οὐράνιο Τόξο» περιγράφει μὲ τόσην ὠμότητα τὸ στενόκαρδο μικροαστικὸ περιβάλλον τῆς τυπικῆς ἀγγλικῆς κωμοπόλεως καὶ τὰ κρυφὰ ἔνστιχτα ποὺ φωλιάζουν ἀνομολόγητα στοὺς «ἑνάρετους» κατοίκους της, ποὺ τὸ ἔργο καταδιώχτηκε ἀπὸ τὴν ἀστυνομία. Ἔκτὸς ἀπὸ σωρὸ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἔβγαλε καὶ δύο ποιητικὲς συλλογές, ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις, φιλολογικὲς μελέτες γιὰ τὴν ἀμερικανικὴ λογοτεχνία καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Μεξικό, τρία δράματα καὶ μελέτες γιὰ τὴν ψυχανάλυση, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει βαθειὰ ἐπηρεαστεῖ καὶ πῆρε τὴν ὁριστικὴ του κατεύθυνση τὸ ἔργο του. Ἀπαντώτανε στὶς κατηγορίες καὶ τὶς ἐπιθέσεις γιὰ τὸν Ἐραστὴ τῆς Λαίδης Τσάκερλεύ, ἔγραψε δυὸ ἀπολογίες, καὶ πέθανε μὲ τὴν πίκρα ὅτι παραγνωρίστηκαν τὰ ἐλατήρια του, ποὺ ἦταν στὸ βάθος ἄδολα καὶ κυλίστηκε στὸ βοῦρκο ὁ προσωπικός του χαρακτήρας. Ὁ Ἴδιος ἔζησε σχεδὸν ἀσκητικά.

Ἡ ἀγγλικὴ ζωὴ ὑποφέρει ἀπὸ καταπιεσμένα ἐρωτικὰ συμπλέγματα. Ὁ αὐστηρὸς πουριτανισμὸς βλέπει στὸν ἔρωτα τὴν προταχρηκὴν ἁμαρτία, τὸ γυμνὸ σῶμα μὲ τὶς ὡμοφιές του καὶ τὴν ὑγεία του εἶναι ταμποῦ γιὰ ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις καὶ στὸ γάμο ἀκόμα τὶς περισσότερες φορὲς τὸ σαρκικὸ μοτίβο ἀποσκεπάζεται κάτω ἀπὸ συμφωνίες ἰδεῶν, συμβατικὴ τρυφερότητα, κοινωνικὸ ταίριασμα. Ἐκτίμηση, ἢ μῖσος. Τὸ σῶμα ζῆ χωριστὰ τὴν ζωὴ του ἀπὸ τὸ νοῦ, τὴν ψυχή, τὶς κοινωνικὲς φόρμες. Κι' ὅταν πιεσθεῖ ὑπερβολικὰ στὶς ἐκδηλώσεις του, ὅταν μὲ συνειδητὴ προσπάθεια γενεῶν ὁλοκλήρων κρυφτοῦν οἱ λαχτάρες του βαθειὰ στὰ ἔγκατα τοῦ ὑποσυνείδητου, ὡς ἐκεῖ ποὺ κανένα μάτι νοερὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φτάσει, ξεσπάει ὁ φυλακισμένος μὲ ἀρρωστημένες ἐκδηλώσεις καὶ φωνάζει μέσα ἀπὸ τὴν ὑστερία, τὴν παοαφροσύνη, ἢ τὴν ἀνία καὶ ἀηδία γιὰ ὅλα τὰ γύρω. Πολλὲς φορὲς τὰ ξεσπάσματα αὐτὰ παίρνουν τὴ μορφὴ τῆς περιπέτειας, ὁ ὡς τότε ουμμαζεμένος, νοικοκυρεμένος καὶ ἰσόρροπος τύπος παρατάει τὴ ζωὴ καὶ τὸ περιβάλλον του σὰν νὰ μὴν τὰ εἶχε γνωρίσει ποτέ, καὶ ξεκινάει σὰν ναυτικός, στρατιώτης ἢ ἐξερευνητὴς· μέσα στὶς ἀσιατικὲς ἢ ἀφρικανικὲς φυλές μὲ τὸν ὁλωσδιόλου διαφορετικὸ προσανατολισμό τους, μὲ τὴ ζωὴ τους ποὺ μυρμηγκιάζει ζωϊκὰ στὴν ἐπιφάνεια καὶ βουτάει σὲ ψυχικὰ βάθη, ὅπου τὸ εὐρωπαϊκὸ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ βυθιστεῖ, βρίσκουνε οἱ παραστρατημένοι ἐγγλέζικοι τόποι μιὰν ἡσυχία ποὺ δὲν εἶχαν ὀνειρευτεῖ, διαμορφώνουν μιὰ ζωὴ ἀφιερωμένη στὴν ἐξωτερικὴ λεπτομέρεια κι' αἰσθάνονται ἀνάμεσα στὰ ζῶα τους καὶ στοὺς μιγάδες μιὰν ἐλευθερία καὶ ἕνα ἀποκοίμισμα ποὺ φαίνεται σὰ λυτρωμός· μὰ τὸ ξαναβρθῆσιμα αὐτὸ στὶς κάτω τοῦ πολιτισμοῦ ρίζες, ἡ ἀπάρνηση τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἐκφυλίζει τὴν πειθαρχία τοῦ ἀνθρωπίνου συνόλου, ξεκόβει τὸν ὀργανικὸ σύνδεσμο τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ περιβάλλον ποὺ τὸν ἔθρεψε, ἀτροφοῦνε τὰ ἐνδιαφέροντα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ σπονδυλικὴ στήλη τῆς ζωῆς του, κι' ἀπὸ τότε ρεύει καὶ ξεπέφτει καὶ τὸ κορμὶ τὸ ἴδιο, καὶ δὲν ὑπάρχει σκαλὶ ὅπου ἀναγκαστικὰ θὰ σταματήσει τὸ κατέβασμα. Στὸ ἔργο τοῦ Κίπλιγκ καὶ τοῦ Μὼμ ἀφθονοῦν τέτοιοι τύποι τῶν ἀποικιῶν, κι' ὅσο ὁ κίνδυνος γίνεται φανερώτερος, τόσο αὐστηρότερα διαμορφώνεται ὁ κοινωνικὸς κώδικας, οἱ ἀγραφοι νόμοι, ποὺ πλάθουνε θαρρεῖς μὲ καμτσικιὲς καὶ μὲ ἄγρια χτυπήματα τὰ σημερινὰ σύνορα καὶ τοὺς ἀνυπέρβλητους φραγμοὺς, ὅπου μόνο ἐπιτρέπεται νὰ κινηθεῖ ἡ ζωὴ τοῦ ἐγγλέζου, καὶ τόσο περισσότερο οἱ νόμοι αὐτοὶ παίρνουνε τὸν τύπο ἀπόλυτης ἐπιταγῆς, ἐξωλογικοῦ δέους, τόσο πιὸ ὠμὰ ἐγχειρίζεται σὰν νεκρὸ μέλος τῆς κοινωνίας ὁ παραβάτης καὶ τῆς πιὸ ἀσήμαντης φόρμουλας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ ἀναγκαστικὴ ἀγνότητα ποὺ ἐπιβάλλει ὁ πουριτανισμὸς ἐξυψώνεται σὲ ἐξαιρετικὲς ἀποδόσεις, σὲ ἡρωϊκὰ κατορθώματα, σὲ ἀπάτευτη ἐντατικὴ καὶ ποιοτικὴ ἐργασία, σὲ ψυχὲς μὲ τόσο διάφανη, κρουσταλλένια καθαρότητα, ποὺ θέλα σου κατεβάζεις τὰ μάτια μπροστά τους. Οἱ μεγάλοι καταχτητές, οἱ ἥρωες τοῦ πνεύματος, οἱ συγγραφεῖς μὲ τὴν καταπληκτικὴ γονιμότητα, οἱ γυναῖκες μὲ τὴν ἀνυπολόγιστη ψυχικὴ ἀντοχή, οἱ ἐνόνοες θρησκευτικὲς ἰδιοσυγκρασίες ποὺ ἔπαιξαν τόσο μεγάλο μέρος στὴ ζωὴ τῆς 'Αγγλίας, καὶ ἀπὸ ἀφανεῖς καὶ πολυάριθμοι τύποι ποὺ μὲ τὸν καθημερινὸ ψυχικὸν ἀγῶνα τους, μὲ τὴν σκληρὴ ὑποταγή τους, κατασπέρνοντας τὶς πιὸ βαθειὲς ἀτομικές τους λαχτάρες, συγκρατοῦν τὸ λογικὸ καὶ πολιτισμένο πλαίσιο τῆς ἁρμολογημένης κοινωνικῆς ζωῆς, ἔζησαν λίγο-πολὺ ἀσκητικὸ βίο καὶ παραμέρισαν ἢ ἔλυσαν ἄτελα ἢ ἀποτυχημένα τὸ ἐρωτικό τους πρόβλημα. Τὴ λύση αὐτὴ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ὀνομάσομε χειρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη, ἀφοῦ δίνει τὴν ψυχικὴν ἱκανοποίηση ποὺ ἐπιδιώκει τὸ κάτω-κάτω κάθε ἄνθρωπος. Μόνο ποὺ δὲν εἶναι γιὰ ὅλο τὸν κόσμο· μόνο ποὺ ξεπέφτει καὶ παραλλάζει τὸ πιὸ συχνὰ σὲ μικρόλογες ἀπασχολήσεις, σὲ στενόμυαλους καὶ στενόκαρδους πεφωρισμούς, σὲ σκληρές, αὐτοσυγκεντρωμένες ψυχὲς ποὺ νιώθουνε σαδιστικὴ ἡδονὴ νὰ τυραννοῦν καὶ νὰ καταστρέφουνε γύρω τους κάθε νέο φτερούγισμα, κάθε ὠμορφιά, κάθε καλωσύνη, σὲ ψευτοδιανοητισμούς, σὲ παλαβὲς θρησκευτικὲς αἱρέσεις, σὲ ἀνόητους φανατισμούς, σὲ παρασταρτημένες καλλιτεχνικὲς τάσεις, καὶ σὲ ἀπογοητευμένες, γεροντικὲς ἰδιοσυγκρασίες ποὺ κατατρῶγονται ἀπὸ τὴν ἀνία, τὴν πλήξη καὶ τὴν ἀπαισιοδοξία καὶ εἶναι ἀνίκανες νὰ νιώσουν τὸ πρωτόφαντο κάθε φορὰ ξεπέταγμα τῆς ζωῆς καὶ τὸ πλέριο ἀνθοβόλημά της.

Ποιὰ εἶναι ἡ ταιριαστὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν ἐρωτικὴ λαχτάρα καὶ στὴν πολιτισμένη ζωή, ἀνάμεσα στὶς κοινωνικὲς φόρμες καὶ τὸ πρωτότυνο ἔνστιχτο· αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἀπασχόλησε τὸν Lawrence σὲ ὅλη του τὴ ζωή. Τὸ ἐρωτικὸ ἔνστιχτο, ἢ βαθειὰ ἁρμονία τῶν κορμιῶν, ξανάρχεται μονόπλευρα, σὰν ἔμμονη ἰδέα, σὰν ἀγαπημένο καὶ τυραννικὸ φάντασμα σὲ ὅλα του τὰ βιβλία ξεπροβάλλει, ἀχνὰ στὴν ἀρχή, πίσω ἀπὸ τὶς καλοδεμένες μορφὲς τῶν ἡρώων του, δπιου κι' ἂν εἶναι, κυρίες τῆς ἀριστοκρατίας, κόρες κληρικῶν ἢ γιατρῶν, ἐργάτριες, δασκάλοι, μεταλλωρύχοι, δασονόμοι, ἢ μικροαστοί, ὥσπου

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ

ΤΟ ΒΑΣΑΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΨΙΑΣ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

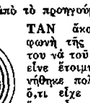

ΤΑΝ άκουσε τη φωνή της άδελφής του νά τοῦ λέει πώς εἶνε ἔτοιμη συνταγιόνηθρε πολύ. Καὶ ὅ,τι εἶχε σκεφτεί, ὅ,τι εἶχε πεῖ, τὰ πάντα σὰ νὰ πέσανε κείνη τὴ στιγμὴ ἀπὸ πάνω του, κέμεινε ὅπως εἶταν πρίν, γεμάτος ἐρωτα.

Ὅταν ὅμως εἶδε τὴν ἀδελφή του νευρωμένη, καλλωπισμένη, τοῦ φάνηκε φοβερὰ καλό. Κεδγαριστήθηκε, πού εἶταν ἔτσι ὡραία ὅμορφη καὶ θὰ τὴν πήγαινε ἀντιχαρὶ σὲ κείνη...

***

Κόσμος ἄπειρος κατέβαινε στὰ Φάληρα. Τὸ τραῖν πού μπήκανε εἶταν γεμάτο καὶ στάθηκαν στὸν ἐξώστη.

Κομψὲς κυρίες, ἄκομψες, κορίτσια, παιδιὰ καλοντυμένα, κακοντυμένα, μπαλκόνια, κύριοι μυρουδάτοι, ἐργατικοί, εἶχαν στοιβαχτεῖ στὰ τράμ, στὸν ἐξώστη. Καὶ κάποιος κύριος παχὺς πού ἀπ' τὸ πρόσωπό του ἔτρεχε ἀφθονος ἱδρώτας, καὶ νόμιζε κανείς, κάθε θὰ λυώσει ὁλόκληρος ἐτσι, νὰ γίνει ἱδρώτας, δὲν ἔκατσε νὰ λέει ὁλο σφογγίζοντας, ἢ προσπαθώντας νὰ μαζέψει τὰ νερὰ ποὺ τρέχανε ἀπ' τὸ πρόσωπό του:

—Τουλάχιστο νάταν χειμώας!...

Εἶταν σφιγμένος στὴ μέση τοῦ ἐξώστη...

Ἄκουσε ὁ Παῦλος νὰ λέει ἕνας μουρδάτος κύριος σ' ἕναν ἠλικιωμένο:

—Τί ὥρα νάνε;

—Πῶς νὰ ὀγάλω τὴν ὥρα νὰ δῶ!... Ἐδῶ εἶμαι σὰ μοῦρη ποὺ τὸ τυλάει στὶς φασκιές ἢ παραμάνα!... Θέλνε ὅμως πέντε καὶ... Βλέπω ἀπ' τὸν ἥλιο...

—Τρεμπτὲν, ἔκανε ὁ νεαρὸς κύριος.

—Ὰλ ραῖτ, εἶπε κ' ἕνας μορτάκος ποὺ εἶτανε στὴ σκάλα...

Ὁ Παῦλος κοίταξε τὴν ἀδελφή του καὶ χαμογέλασαν.

Καὶ τὸ τραῖνο κατέβαινε, κατέβαινε πρὸς τὸ Φάληρο, πηγαίνοντας ὅλο κείνο τὸ ἄσχημο καὶ ὡραῖο φορτίο του ἀφοσιωτεῖ στὴ θάλασσα. Καὶ ὁ μορτάκος πασμένος στὰ σίδερα φώναξε ἀπ' τὴ χαρά του, περγελοῦσε τοὺς λεζούς καὶ τραγουδοῦσε μ' ὅλη τὴ δύναμη:

Κάτω στὸ Φάληρο
στὸ σημαφόρι
ὄγήκε ἕνας Τοῦρκος
νὰ κυνηγήσει.
Δὲ κυνηγοῦσε
λαγοὺς κ' ἐλάφια
μόν' κυνηγοῦσε
τὰ μαῦρα μάτια...,

***

Τὸ τραῖνο ἔφθασε σ' ἕνα σταθμὸ κοντὰ στὴ θάλασσα κι' ἄδειασε ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ φορτίου του.

Θόρυβος, θουἠ γινόταν. Καὶ οἱ φωνὲς τῶν γυναικῶν ὑψώνονταν πάνω ἀπ' τὸ θόρυβο σὰ νάταν οἱ κεφαλές του...

Καὶ πάλι ξεκίνησε τὸ τράμ, καὶ ὁ μορτάκος χωρὶς ν' ἀφήσει τὴ σκάλα, ἄν καὶ εἶχε θέση στὸν ἐξώστη καὶ μέσα στὸ δαγόνι, τραγουδοῦσε:

Μαῦρα μου μάτια
κόκκινο μαντῆλι
πρόβαλε φῶς μου
στὸ παραθύρι...

Καὶ τὸ τραῖνο, παραλία, παραλία τρέχοντας ἄδειασε τὸ φορτίο του σάλλο σταθμό.

Ὁ Παῦλος καὶ ἡ ἀδελφή του εἶταν μὲ τὸ φορτίο πού ἄδειασε κεῖ. Μαζί τους κατέβηκε καὶ ὁ μορτάκος. Καὶ πῆγε κοντὰ τους, ἐδάνιζε σὰ νάταν παρέα τους.

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παύλου τὸν ρώτησε:

—Ποῦ πᾶς;

—Ποῦ πάω, τῆς ἀπάντησε, πάω νὰ κολυμπήσω!... Πάω πέρα... Δὲν πάω ἀπ' ἐκεῖ, γιατὶ λένε, πὼς ἡ ἀστυνομία θέλει νὰ φορέει, ὁποιος κολυμπάει, καὶ πουκάμισο! Ἀκοῦτε πουκάμισο καὶ μακρύ!... νυχτικὸ δηλαδή!... οὰ νὰ θέλουμε νὰ κοιμηθοῦμε! Τί νὰν τῆς πεῖς! Πῶς δὲ μᾶς λέει καὶ νὰ προσέχουμε νὰ μὴν τὸ δρέξουμε!...

Πάρα κάτω χώρισαν. Ὁ μικρὸς πῆρε δρόμο ξαφνικὰ καὶ ἄρχισε νὰ τρέχει...

—Ὤχ, ὄφ, φώναξε, πάω νὰ κάνω μιὰ βουτιά!...

Ὁ Παῦλος σκέφτηκε:

—Πὼς ἤθελα νάμουν!

Τί ὡραία!...

Πολλοὶ ποὺ βάδιζαν κι' αὐτοὶ εἶχαν χαθεῖ σιγὰ σιγὰ, καὶ ὁ Παῦλος καὶ ἡ ἀδελφὴ του βάδιζαν μόνοι σὲ λίγο.

Ἀέρας δὲ φυσοῦσε, ἀλλὰ κεῖ κοντὰ στοὺς κήπους τῶν σπιτιῶν, φύσηξε ξαφνικά, ἤρθε ἀπ' τὴ θάλασσα σὰ νάφυγε ἀπὸ πάνω της, ποὺ καθόταν ἥσυχος.

Οἱ ψηλοὶ εὐκάλυπτοι κινηθήκανε, γείρανε τὶς κορφές τους καὶ σὰ νὰ φωνάξανε, νὰ εἶπανε κάτι στὴν πνοὴ τοῦ ἀνέμου ποὺ πέρασε.

Τοῦ φάνηκε τοῦ Παύλου σὰ νὰ ἄνοιξαν θεντάλιες καὶ φυσιχτήκανε, καὶ στὸ νοῦ του ἤρθε ἡ χοντρὴ κυρία ποὺ ὅλο φυσιώτανε στὸ σπίτι τῆς Πόπης.

Καὶ δὲν εἶχαν κανεὶς πιὰ στὴν παραλία, ψυχὴ δὲν ὑπῆρχε. Τὰ δέντρα ἔκαναν θόρυβο τώρα καὶ ἡ θάλασσα.

Καὶ τὰ κύματα ἐρχόντουσαν ἄσπρα, χιονάτα καὶ σὰν κάτι νάρχεται σκτὴν παραλία. Καὶ βιαστικὰ πάλι ἔτρεχαν πίσω, γύρεψαν γιὰ νὰ φέρουν ἄλλο.

Καὶ τὸ κάτι αὐτὸ εἶταν τὸ παρδαλὸ σεντόνι ποὺ προσπαθοῦσαν ν' ἀπλώσουν στὴν ἀμμοῦδιά...

Καθὼς ἀνέβηκαν πάνω στὸ δρόμο, μὲ τὰ χαντάκια, τέσσερες γυναῖκες φανήκανε νὰ ἐγαίνουν ἀπὸ ἕνα δρομάκι, κακοντυμένες καὶ οἱ τέσσερες. Καὶ μιλοῦσαν ὅλες μαζί. Μιὰ ψηλή, μελαχρινὴ καὶ ἀδύνατη, μασοῦσε κέβαζε στὸ στόμα τῆς μεγάλα κομμάτια ψωμιοῦ, ποὺ κρατοῦσε στὸ χέρι της.

Πλησιάζαν. Ὁ Παῦλος αἰσθανόταν τὰ πόδια του νὰ γίνωνται βαριὰ—καὶ ἡ καρδιά του νὰ χτυπᾶ ἀνήσυχα, δυνατά.

Κι ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Πόπης, εἶδε πάλι τοὺς τρεῖς ξεροὺς ἀθάνατους μὲ τὰ μαξεμμένα φύλλα τους, πεσμένους καὶ ὅμοιους μὲ γρῆες, ποὺ πέθαναν ἀπὸ στέρηση καὶ πείνα...

***

Ἡ δούλα ἡ ὅμορφη, μὲ τὰ κόκκινα μάγουλα, ἤρθε καὶ τοὺς ἄνοιξε.

Κοίταξε τὸν Παῦλο πάλι μὲ διαπερασιτικιὰ ματιά, ἀλλὰ τώρα, ἀντὶ νὰ τὸν ἐνοχλήσει, τὸν εὐχαρίστησε καὶ τὴν κοίταξε κ' αὐτός.

Τοῦ φάνηκε σὰν ἐκδίκηση σὰ κείνη, ἀλλὰ ποὸ πάντων σὰ νὰ εἶδε, εἶδε πίσω σὲ καιρό, ποὺ δὲ θἄχε πιὰ τὴν ἀγάπη τῆς Πόπης, νὰ ὑπάρχει ἡ χαρά, ἡ ζωή, ἡ ἡ ἀγνωσιν νέα ἀγάπη.

Ἡ ὑπηρέτρια ἔτρεξε μπρὸς, ἐνὸ αὐτοὶ ἀρχὰ περνοῦσαν τὴν πλακοστρωμένη αὐλή, καὶ ἀνέβηκαν τὰ λίγα σκαλοπάτια ποὺ ἔφεργαν στὸ δεύτερο πάτωμα.

Κανεὶς δὲ φαινόταν. Στὶς κρεμάστρες ἕνα κασκέλιο μαῦρο, ἀντρικό, κλατοῦρο, εἶταν κρεμασμένο κ' ἕνα ραβδὶ ἄσπρο, λεπτό.

Σταθήκανε κεῖ. Ἤσυχία στὸ σπίτι σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε κάτοικος.

Ἀλλὰ νὰ μιὰ πόρτα ἄνοιξε κ' ἐκλεισε μὲ κρότο, κ' ἄκουσαν τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα τῆς Πόπης, ἔπειτα νὰ λέει δυνατά:

—Στρίγγλες, στρίγγλες! Θὰ σᾶς σκοτώσω, μάγισσες, στρίγγλες! Ὅ,τι κ' ἂν μοῦ πῆτε, δὲν τὸ πιστεύω, δὲν τὸ πιστεύω!... Τί ἤθελε αὐτό, αὐτὸ ἀπ' τὸ κρεββάτι μου ἀπὸ κάτω;... Θὰ τὸ φωνάξω παντοῦ!... Ὄχι! νὰ μὴ φωνάξω!... Κύριας θὰ γίνω! Κύριας!...

Σταμάτησε μιὰ στιγμοῦλα κέρειτε μὲ πιὸ δυνατὴ φωνή:

—Αὐτὸ τί ἤθελε στὸ κρεββάτι μου ἀπὸ κάτω! Τί ἤθελε αὐτό!... Μαγικὰ ἔ; Μαγικὰ πράματα ἔ; Μὰ σὲ μένα δὲν περνοῦνε, ὄχι, σὲ μένα δὲν περνοῦνε, δὲν πιάνουνε!... Ὄχι!... Γεννήθηκα Σάββατο!... Εἶμαι Σαββατογεννημένος!... Δὲν τὸ ξέρετε! Καὶ πάνε σὸ πούφ, σὸ πούφ, ὅλα σας αὐτὰ τὰ τέτοια!... Τάκοῦτε!... Νά, νὰ μὴ φωνάζω!...

Καὶ ἀπὸ ἕνα διάδρομο παρουσιάστηκε ἡ ἀδύνατη ξυρισμένη μορφὴ τοῦ πατέρα τῆς Πόπης, μὲ τάσκρα μακρυὰ μαλλιά του, ἴσσαι τοὺς ὤμους.

Σταμάτησε ἀπότομα, ἄμα εἶδε τοὺς ἐπισκέπτες καὶ χωρὶς νὰ χαιρετήσει ἔκανε γρήγορα στὰ πίσω, γύρισε καὶ χάθηκε.

—Τί τραβόνε οἱ κακομοίρηδες! εἶπε ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παύλου.

Αὐτός, ὁ Παῦλος, τὶς λυπήθηκε, λυπήθηκε, γιατὶ ἡ ἐντυχία δὲν ὑπῆρχε καλὰ μέσ' στὸ σπίτι κείνο κ' ἐπιθήμησε πολύ. πολὺ καὶ τὸ παρακάλεσε, νάμπανε στὴν οἰκογένεια αὐτὴ γιὰ νὰ δώσει αὐτὸς τὴ χαρά, τὴν εὐθυμία καὶ τὴν παρηγοριά.

Πάλι ἡ ὑπηρέτρια παρουσιάστηκε τρεχάτη.

—Νὰ μᾶς συγχωρεῖτε, νὰ μᾶς συγχωρεῖτε!... Ξέρετε... εἴδατε... Ἄνω κάτω μᾶς ἔκανε! Ὁρίστε, ὁρίστε: τοὺς εἶπε ἀνοίγοντας μιὰ πόρτα.

Αὐτὸς ἐζήτησε τὴ ματιά της, ἀλλὰ μάταια. Αὐτὴ δὲν τὸν κοίταξε. Εὐχαριστήθηκε ὅμως γι' αὐτό.

—Τώρα θὰ ἔρθει... μιὰ στιγμή. Καὶ νὰ τὴ συγχωρεῖτε...

Καὶ ἡ ὑπηρέτρια ἔφυγε.

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παύλου προχώρησε καὶ ξαπλώθηκε στὸν κανακέ.

Αὐτὸς πλησίασε σ' ἕναν καθρέφτη μαυρόστενο ποὺ εἶταν σὲ μιὰ κολόνα τετράγωνη καὶ κοίταξε τὴ μορφή του.

Ἡ μορφὴ του εἶταν ὠχρὴ, τὰ μάτια του κομμένα...

Πῆγε ἔκατα σ' ἕνα παράθυρο ποὺ ἔκλεπε στὴν αὐλή.

Εἶδε κάτω τὴ ροζέτα τὴν ἀχτινωτὴ, κοὐρλαν στὴ μέση τὰ πλακάκια. Στὴν κορνίζα τοῦ παραθύρου βρισκόταν πάνω, ἕνα κεφὶ καμμένο, κομμάτι κίχρονου κεριοῦ, πεταμένο, ἕνα σπίρτο, ἢ ξύλο σπίρτου, κ' ἕνα ἀποστίγαρο μαζὶ μ' ἕνα γυαλί...

—Καπνίζει ἄραγε ὁ κύριος Ταμάρης; σκέφτηκε.

Τοῦ φαινόταν πὼς δὲν κάπνιζε... Ὄχι, ἐχι, δὲν κάπνιζε! Κάποιος εἶχε σταθεῖ ἐκεῖ στὸ παράθυρο καπνίζοντας, καὶ ἔπεπε τελείωσε τὸ τσιγάρο του, πέταξε τὸ κομματάκι του, τὸ ἀποτσίγαρο κι' αὐτὸ ἔπεσε πάνω στὴν κορνίζα...

Κι αὐτὸς ὁ κάποιος ποιὸς εἶταν; Ποιὸς ἄλλος ἀπ' τὸν νέον ἐκείνον...

Καὶ στὸ νοῦ του πάλι παρουσιάστηκε ἡ σκψὴ ἐκείνη, αὐτὸς ὁ νέος μὲ τὴ δίχρωμη κορβέλλα νὰ τῆς μιλᾶ, κάτι νὰ τῆς λέει, κι' αὐτὴ νὰ γελᾶ χτυπόντας πάνω τὴ βενταλία...

—Μὰ δὲ μπορῶ, εἶπε σιγὰ ἐαυτό του ἐπειτα, νὰ σὲ ἀπαλάβω! Ὅλο αὐτός, αὐτός! Δὲ θἄρχονται ἄλλοι ἄνθρωποι ἐδῶ πισκέπτες ἐδῶ, καὶ νὰ κανίζουν; Τί σοῦ εἶπε ἡ Ἐλένη...

Ἔνα βῆμα, ἔνα τακουνάκι...

Ἡ Πόπη μπῆκε.

Πῶς τοῦ φάνηκε ποὺ τὴν εἶδε! Σὰ νάνοιξε κεῖ ἕνα μεγάλο, μεγάλο τριανταφύλλο!

—Συγνώμη, συγνώμη! τοὺς εἶπε. Σᾶς ἔκανα καὶ περιμένατε...

—Ἀ, εἴστε...

—Τί λένε!... Καλό... Τί κάνετε!...

Τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι της. Καὶ ὅμως, ἐνὸ ἄλλοτε τὸ ἔσφιγγε λίγο, τώρα κρατήθηκε καὶ μόλις τὸ ἄγγιξε.

Τὰ μάτια της τὰ γαλανά, τὰ γεμάτα ἀκτίνες, μαγικὲς ἀκτίνες, ὅπως ἔλεγε, τὸν κοίταξαν καλά, καλά.

—Μὴν ἐνοιωσε ἀπ' τὸν τρόπο μου, σκέφτηκε ὁ Σέβας, πὼς ζητῶ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπ' τὰ δεσμά της, ἔχω ψυχρανθεῖ καὶ γι' αὐτὸ μὲ κοίταξε ἔτσι;

Κανεὶς δὲ φαινόταν. Στὶς κρεμάστρες ἕνα κασκέλιο μαῦρο, ἀντρικό, κλατοῦρο, εἶταν κρεμασμένο κ' ἕνα ραβδὶ ἄσπρο, λεπτό.

—Ἄρα γίνει δικιά μου ξέρω γὼ πὼς θὰ ζήσω!... Ὅλα θὰ τὰ διορθώσω!

Ἡ μητέρα της μπῆκε καὶ τὴ διέκοψε:

—Πῶς εἶπε, ὁ πατέρας; τὴ ρώτησε ἡ κόρη της, ἄμα αὐτὴ χαιρέτησε τὸν Παῦλο καὶ τὴν ἀδελφή του.

—Ἤσυχος πολύ, καὶ ἔχει ἐτοιμαστεῖ ἐπιτέλους!... Μὰ νὰ σοῦ πῶ, Πόπη, δὲν ἤθελα νὰ πάει μόνος... νὰ πήγαινε κανεὶς μαζί του...

—Τί μᾶπος θέλεις νὰ πάω ἐγώ; τὴ ρώτησε ἡ Πόπη μὲ γέλιο.

—Ὄχι, δὲ λέω αὐτό, τῆς ἀπάντησε ἡ μητέρα της, ἄλλο λέω. Δὲν εἶνε μακρυὰ, ἐδῶ κοντά εἶναι. Θὰ πάει σ' ἕνα φιλο του ποὺ πέθανε... Θέλει νὰ τὸν δεῖ. Εἶναι δὸ κοντά...

—Ἠ καϋμένη ἡ μαμά! ἔκανε ἡ κόρη τῆς ρίχνοντας μιὰ ματιὰ γελαστὴ στὴ φίλη της καὶ στὸν Παῦλο, καὶ πάλι φροντίζει γιὰ τὸν τύραννό της.

—Ἔλα ἄφησε αὐτά! τῆς εἶπε μὲ τόνο λίγο αὐστηρὸ ἡ μητέρα της.

Κέκειτα:

—Εἶνε δῶ κοντὰ τὸ σπίτι τοῦ φίλου του ποὺ πέθανε... Εἶταν παλιοὶ φίλοι...

—Τοὺς τάπα ὅλα ἐγώ, τῆς εἶπε ἡ κόρη της.

Ὁ Σέβας εἶχε καταλάβει:

—Πάω γὼ μαζί του, ἀλλὰ θὰ μὲ δεῖ λει; εἶπε.

—Ναί, ναί, πῶς δὲ θὰ σᾶς θέλει! γιατὶ, νὰ σᾶς πῶ, καὶ μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν τόλμη μου, τοῦ τὸ εἶπα. Μὲ συγχωρεῖτε...

—Μπά, μὴν τὸ λέτε... Παρακαλῶ...

—Ἐλᾶτε τότε...

—Καλὴ διασκέδαση! τοῦ εἶπε ἡ Πόπη.

—Ἔ, ντροπή! ἔκανε ἡ μητέρα της. Ἀκολούθησε τὴν κυρία Ταμάρη καὶ δγῆκε καὶ στάθηκε στὸ διάδρομο περιμένοντας.

Εἶταν δλος χαρὰ γιὰ τὴ ματιὰ ποὺ τοὺρρῖξε γεμάτη γλύκα ἐκείνη, καὶ γιατὶ σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ, κήγαινε μὲ τὸν μέλλοντα πεθερό του, ἢ μὲ τὸν πατέρα του νὰ τὸν προσέχει.

Καὶ ὅλα τὰ λησμόνησε, ὅλα εἶχαν χαθεῖ, ἢ ὑποφία του, ὁ νέος μὲ τὸ φαβάκι καὶ τὴ δίχρωμη κορδέλλα...

Δὲν τοῦ ἄρεσε τὸ χτένισμά της διόλου. Τῆς πήγαινε γαῖ, ἀλλ' εὔρισκε σ' αὐτὸ κάτι. πού, ἐνώ τοῦ ἔφερνε εὐχαρίστηση, ἢ κάποια ἠδονή, τὸν ἐνοχλοῦσε ὅμως.

—Σήμερα εἶχομε φασαρίες καὶ φασαρίες μὲ τὸν πατέρα, ἄρχισε νὰ τοὺς λέει ἡ Πόπη. Ἄ, δὲν ξέρετε, μᾶς κατασταινοχώρησε!... Καὶ νὰ δεῖτε γιατί. Μὰ εἶναι ἀστεῖο! Γιὰ νὰ δεῖτε! Ἐπέθανε κάποιος φίλος του παλιός, ἀρχαῖος διευθυντὴς ὀρχήστρας. Καθόταν ἐδῶ στὸ Φάληρο. Βρεθήκανε μιὰ μέρα καὶ τάχαν πεῖ τὰ παλιά τους! Καὶ εἶταν νὰ σᾶς πῶ, ἡ πρώτη μέρα ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρό. ποὺ εἶκα:

—Ὁ πατέρας ἔγινε καλά!

Δὲν ξέρετε πόσο καλὸ τοῦρε κάνει ἡ συνάντησή του! Ἀλλ' εἶταν φαίνεται ἔκατ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ὀρχήστρας, νὰ δεῖ τὸν παλιό του φίλο. ὅστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, καὶ νὰ πέσει μετὰ λίγες μέρες ἀρρωστος! Καὶ πέθανε σήμερα!.. Ἤρθαν καὶ τὸν εἰδοποίησαν.

Τὸν τάραξε ὅμως αὐτὸ τὸν πατέρα πολύ. Γύριξε ὥρα σὰν ἀγριο θηρίο, ἔπειτα ἄμα ἠσύχασε θέλησε νὰ ἐτοιμαστεῖ γιὰ νὰ πάει νὰ τὸν δεῖ.

Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἐτοιμαστεῖ, νὰ κάνει τὴν τουαλέτα του! Δυὸ ὧρες παιδευόταν καὶ ἀφτιαχτος εἶταν! Σὰν τὴ πιὸ παράξενη γυναῖκα!... Ποὺ ἐμεῖς!... Καὶ ξαφνικὰ πῶς ἔγινε! καὶ βρῆκε κάτω ἀπ' τὸ κρεββάτι του, μέσα σ' ἕνα παλιό του σκουφάκι, μαλλιὰ δεμένα μὲ κλωστή!... Εἶταν μαλλιὰ τῆς μητέρας ποὺ τάχε τυλίξει καὶ τάβαλε γιὰ πιὸ πρόχειρο μέσ' στὴν παλιὰ σκουφίτσα του! Τώρα πῶς βρέθηκε αὐτὴ κάτω ἀπ' τὸ κρεββάτι του, ἄγνωστα! Γιὰ νὰ γίνει ἡ φασαρία αὐτή, ποὺ ἀκούσατε, καὶ νὰ μᾶς στενοχωρήσει!.. Τὴν καϋμένη τὴ μητέρα μου τρὸ πάντων γιατὶ ἐγὼ φιλοσοφῶ!...

Καὶ τὰ πῆρε γιὰ μάγια, γιὰ μαγικὰ ἐργαλεῖα, ὅπως μᾶς τάπε!... Καὶ εἴδατε πῶς φώναξε; Ἐπιτοῦτο τὸκανε, γιατὶ τοῦ εἴπαμε νὰ μὴ φωνάζει γιατὶ εἶχαν ἔρθει ἐπισκέπτες! Κι αὐτὸς μόλις ὄγῆρε ἔξω ἀπ' τὸ δωμάτιο, ἔδαλε τὶς φωνές.. Τώρα θὰ κάθεται ἥσυχα, ξεθόμανα!

—Καλὰ κι' αὐτὸ, ἔκανε ἡ ἀδελφή του. Καὶ πῶς ἔφυγε ἄμα μᾶς εἶδε! σὰ νάδε διαβόλους!... Τώρα δὲ θὰ πάει στὸ σπίτι τοῦ μουσικοῦ;

—Πῶς δὲ θὰ πάει...

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ἔχω δουλειά...

Ὥρα καλὴ στοῦ ἀπείρου τὴν καρδιὰ
γλάρε μου βραδυνὲ ποὺ φεύγεις — πλοῖο,
μετὰ ἀπὸ σένα ἡ νύχτα, ἡ σιγαλιά,
ἡ κάμαρά μου, ἕνα φωσάκι, ἕνα βιβλίο.

Πηγαίνεις σύ. Ἐγὼ ἐκπεσμένο ἀλαργυνὸ
ἀδέρφι νοσταλγικὸ ἐδῶ μένω·
ἕνα βιβλίο, ἕνα φωσάκι — καὶ πονῶ —
μιὰ καμαρούλα — ἀδέρφι μου ὁψιμένο.

Κι' ὅλο πετᾶς. Ὥρα καλὴ κι' ἔχω δουλειὰ
στὸ χοῦμα δῶ ποὺ βρέθηκαν οἱ κοῦκοι μου,
ἄσπρα νὰ κάμω τὰ χρυσά μου τὰ μαλλιὰ
κι' ἔπειτα νὰ λυγίσω τὸ κορμί μου.

Κι' ἀπὸ κοντὰ — λείπει ἀπὸ μᾶς ποτὲ ὁ σεβιτᾶς;
νὰ ξεψυχήσω ἔχω δουλειά, γλάρε μου — πλοῖο
ἕνα βραδάκι ποὺ λευκὸς σὺ θὰ πετᾶς
σὰν νᾶσαι τὸ ἀνοιγμένο μου βιβλίο...

Χαλκίδα. ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Ἀπόγεμμα στὴν ἐπαρχία

Οἱ ἐργάτες τραγουδᾶν στὰ μηχανουργεῖα
κι' ἔξω μὲς στὸ δρόμο παίζουν τὰ παιδιὰ
καὶ περνᾶ τ' ἀπόγεμμα καὶ περνοῦν οἱ ὧρες.

Ἄχ! Κι' ἐγὼ π' ἀγάπησα τόσο τὰ βιβλία
τὴ μονότονη βροχή, τὴ χλωμὴ ὁμορφιὰ
ταξιδεύτρα ἡ σκέψη μου πάει σὲ κάποιες χῶρες..

Καὶ περνᾶ τ' ἀπόγεμμα σὰν σεμνὴ κυρία
κι' εἶν' ἡ νοσταλγία βαρειὰ στὴ μικρὴ καρδιὰ
κι' εἶν' οἱ ἐλπίδες ὄριμες σὰ γεροντοκόρες...

Ὅμοια Σήμερα καὶ Χτὲς ἤρθεν ἡ ἀνία
ἴδια μὲς στὸ δρόμο χτὲς παίζαν τὰ παιδιὰ
ἄχ, κι' ἔτσι σεμνότυφες πέρασαν οἱ ὧρες...

Θάρθουν σὰν τ' ἀπόγεμμα καὶ τὰ γηρατεῖα
καὶ μονάχα θὰ ζητῶ τὴ χλωμὴ ὁμορφιὰ
ποὔφυγε στὶς βορεινὲς κι' ὁμιχλώδεις χῶρες...

Ἡράκλειο—Κρήτης. ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ

Ἡ Κριτικὴ τοῦ βιβλίου

ΙΩ. ΣΥΚΟΥΤΡΗ, ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: Ὁ «Ἰχνευτὰς» τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πανεπιστημιακό του ἐργαστήριο, εἰμὶ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ πολλὰ βιβλία ποὺ ἐξέδωκεν ὡς τώρα ὁ κ. Συκουτρὴς δὲν ἐτύχε νὰ γράψω ὀλίγα λόγια, οὔτε κἂν γιὰ τὸ μεγάλο «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος, ποὺ ὀπωσδήποτε θὰ μείνῃ ἀπὸ τὰ σημαντικότερα φιλολογικὰ νεοελληνικὰ μνημεῖα. Ἀπασχολημένος τὸ πιὸ συχνὰ μὲ τὰ δημιουργήματα ὅπου ὀλίγοι ἄλλοι θ' ἀσχοληθοῦν, ἀλίγο θὰ ποσέξουν, ἀφῆνω μὲ ὀλιγώτερη τύφη ἐκεῖνα ποὺ βρισκεύονται ἀπόστολος ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀναγνώρισιν, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ «ἔργον» τοῦ συγγραφέως τοῦ καὶ ἀπὸ γενικώτερες ἀπόψεις.

Τυγχάνει λοιπὸν σήμερα νὰ γράψω ἐνὰ ἐνδεκασέλιδο βιβλιαράκι τοῦ Λίστ, ποὺ ἐκτυπῶνται ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικὴ Γράμματα», ποὺ δὲν εἶναι κἀν γραπτὸ τοῦ κ. Συκουτρῆ, ἀλλὰ μιὰ πανεπιστημιακὴ του παράδοση. Προηγεῖται σύντομη εἰσαγωγὴ στὸ ἀρχαῖο «σατυρόδραμα», ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάλυση τῶν «Ἰχνευτῶν» —ποὺ εἶναι ἔτα, ἐχι ἀνέφαιο.σατυρόδραμα τοῦ Σοφοκλέους— ἔπειτα τέλος ἐχγεται ἡ αἰσθητικὴ κρίσεις. Ὅλ' αὐτὰ συνοδευμένα καὶ μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς «Ἰχνευτὰς», μεταφρασμένα σ' ἐμμετρον νεοελληνικὸ δημοτικὸ λόγο.

Ὅκως ἕνας συγγραφεὺς ἀποτυπώνει τὰ γνωρίσματά του τόσο στὸ πιὸ ἐλάχιστο, ὅσο καὶ στὸ πιὸ ἀπέραντο δημιούργημά του, τὸ ἴδιο βέβαια κ' ἕνας ἐπιστήμων. Στὴν ὀλιγοσέλιδη λοιπὸν αὐτὴν ἐργασία παρουσιάζονται τὰ γνωρίσματα προσόντα τοῦ κ. Συκουτρῆ, ἀ ἀναγνωρισμένες κ' ἐπιστημονικές του ἀξίες. Πρώτα-πρώτα, ἡ ἀστοχία τοῦ ἐπειτα ὁ γοργὸς καὶ δεξιότατος γειρισμός του. Ἔπειτα ἡ εὐκολία στὴ μετάδοση. Τέλος τὸ ἐλαφρὸ κ' ἐλαφρὰ φιλολογικὸ ὕφος, ποὺ θὰ ἦταν ἐπερβολικὸ βέβαια νὰ ὀνομασθῇ «προσωπικὸ» τοῦ κ. Συκουτρῆ, γιατὶ εἶναι φανερὸ πὼς ὁ... σκοπὸς του εἶναι νὰ γίνῃ ἐν' ἁπλὸ... μέσον ἐκφράσεως καὶ τίποτε πολύ, ἀὰ ποὺ ἐν τούτοις πηγάζει ἀπὸ καθαρὴ διάνοια, ἐχει ἔκοιμες τὶς κυριολεξίες καὶ ἀφῆνει νὰ ἐπιβιώνουν τὰ ἐκφράσεις κ' ἐν γένει ἀπολαυδεῖ κάποια γλυκάν ἀπόψη. Ἔνα χαρακτηριστικὸ περισσότερο στοὺς «Ἰχνευτὰς» εἶναι καὶ ὁ συγχρονισμὸς τῶν ἀρχαίων ἐννοιῶν. Ὁ χορὸς τῶν satyrōwn παρεβαλλόμενος μὲ τὸ σημερινὸ «μπαλλέττο» εἶναι, νομίζω, εὕρημα.

Δὲν ἀπέχει βέβαια πολὺ ὁ καιρὸς ὅπου τὰ ἀρχαῖα ἔργα μόνον γιὰ μελέτη γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ ἐχρησίμευαν στοὺς σπουδασάς. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι κανεὶς ἢ πολὺ «ἐπιλήσμων» ἢ πολὺ ἀγάριστος, ἂν δὲν ἀναγνωρίση στὸν νεαρώτατο, τὸν ἐργατικώτατον ἐπιστήμονα ὅλη τὴν ἀποτελεσματικὴν ἄλλως τε προσπάθεια νὰ κάμῃ τὰ πανεπιστημιακὰ του μαθήματα μὲ τέτοιον τρόπο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ξεδρῶ ἂν ὁ δάσκαλος θὰ ἐφεύγε μὲ παράπονο, ὄχι ὅμως κ' ὁ ποιητὴς ἢ ὁ καλλιτέχνης...

—oo—

ΤΑΣΟΥ ΤΣΙΜΠΟΥΚΗ: «Οἱ πολιορκημένοι τῆς ζωῆς», μυθιστόρημα.

Καθὼς κ' ὁλόκληρο τὸ πρῶτο του («Μετὰ τὴν Καταγίδα»), ἔτσι κ' ὁλόκληρο τὸ δεύτερο μυθιστόρημα τοῦ κ. Τσιμπούκη, εἶναι, ἀπ' ἀρχῆς ὡς τὸ τέλος μιὰ δυνατὴ —καὶ, θὰ ἔλεγα, ἀπερίσκεπτη— προσπάθεια πρωτοτυπίας. Ὑπάρχουν ὡς τόσο ἀνάμεσα στὰ δύο ἔργα καὶ διαφορές: ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος τοῦ δευτέρου εἶναι πιὸ ἀνώτερα ἀπὸ τοῦ πρώτου. Λυρισμός, χαρμανία, ὁμορφιὰ, ἐκφραστικὴ ἐστρογγύλεμα τῆς φράσης, χάρη, ἐπιτηδειότητα, εὐθυμία. Καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ δευτέρου κινεῖται, πῶς νὰ τὸ πῶ: στὴν ἐπιφάνεια ἐνὸ τὴν πλοκὴ τοῦ πρώτου ἔπρεπε νὰ προσέξῃ ἀρκετά, γιὰ νὰ τὴ διακρίνῃς ὡσὰν ἀέσα ἀπὸ θολὰ νερά. Ὀπωσδήποτε, καὶ τότε καὶ τώρα, πάντα, ὁ κ. Τσιμπούκης θέλει νὰ κινηθῇ μέσα στὸ φανταστικό. Ἡ Πρόζα του ἀναπνέει στοὺς ἀνεμόδδιστους ὁρίζοντ

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΣΠΟΡΙΑΣ

Ο όνομά του ἔρχεται ἀπ' τὸ λατινικό novem πού θὰ εἰπῆ ἐννιά. November εἶναι ὁ μῆνας καὶ θὰ πῆ ἔνατος.

Τὸ μῆνα λοιπὸν αὐτὸν τὸν πῆραμε ἀπὸ τὸ ρωμαϊκὸ ἡμερολόγιο, ὅπως κι ὅλους τοὺς ἄλλους μῆνες μας, δίχως καὶ ν' ἀλλάξωμε τὴ σειρά του γλωσσικά. Ἔνατος μῆνας ἔλεγαν οἱ Ρωμαῖοι, «ἔνατος» λέμε κι ἐμεῖς, ἐνῶ κατὰ τὴ σειρὰ ποὺ ἔχουν παρμένη οἱ μῆνες σήμερα, εἶναι ἑνάτοτος καὶ κατὰ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Ἰνδίκτου τρίτος.

Ὁ Νοέμβριος ἔχει ἀντίστοιχο μῆνα στὸ Ἀττικὸ ἡμερολόγιο τὸ Μαιμακτηριῶνα (13 Νοεμβρ. — 11 Δεκεμβρ.) δίχως καὶ νὰ τὸν καλύπτῃ ὅμως μὲ ὅλο του τὸ περιεχόμενο.

Στὸ σχετικὸ ἀνάγλυφο ποὺ εἶναι ἐντειχισμένο στὸν "Αγιο Ἐλευθέριο πλάϊ στὴ Μητρόπολι, νὰ πῆς παρασταίνεται ὁ Νοέμβριος.

Πρῶτο πρόσωπο ἔβραλε ὁ τεχνίτης τὸ Μετόπωρο. Μπροστά του γεωργὸ ποὺ ὁδηγεῖ τὰ βόδια καὶ ζευγαρίζει τὸ χωράφι. Παρακάτω ἕνα γέρο ποὺ παίρνει ἀπὸ σάκκο σπόρο καὶ τὸν σπέρνει. Πίσω ἀπ' τὸ γέρο εἶναι φτειασμένο ἕνα τερατόμορφο πρόσωπο, μισὸς ἄνθρωπος ποὺ κρατεῖ τόξο καὶ τοξεύει καὶ μισὸς ἄλογο παρτόντας στὰ πισινὰ μόνο. Εἶναι ὁ Τοξότης, τὸ ζῴδιο ποὺ βρίσκεται ὁ ἥλιος αὐτὸν τὸ μῆνα.

Τ' ὄνομά του «Μαιμακτηριών» τὸ πῆρε ἀπ' τὰ Μαιμακτήρια, τὴ μεγάλη γιορτὴ ποὺ γινόταν στὴν Ἀθήνα αὐτὸν τὸ μῆνα.

Μαιμάκτη οἱ ἀρχαῖοι Ἔλεγαν τὸ Δία —καὶ σάμπως δὲν τοῦ εἶχαν καὶ χιλιαδοῦ ἄλλα ὀνόματα βαλμένα;— Τὸ «μαιμάκτης» τὸ ἐξηγοῦν μειλίχιος, μ' ἄλλα λόγια καλόβουλος, καλοπροαίρετος, γελαστός. Αὐτὴ του τὴν καλοσύνη οἱ ἀρχαῖοι προσπαθοῦσαν νὰ τὴν πετύχουν μὲ εἰδῶν εἰδῶν καλοπιάσματα λατρευτικὰ καὶ πρὸ πάντων μὲ τὰ μειλίγματα, ὅπως ἔλεγαν ἕνα εἶδος προσφορὲς στὸ μεγάλο τους θεό.

Ὁ Δίας σὰ θεὸς πρὸ πάντων τοῦ καιροῦ, τοὐτέστιν τὴν ἐποχὴ π' ἀφήνουμε τὸ φθινόπωρο καὶ πείρουμε τὸ χειμῶνα, ἤτοιν πιὸ ἀγριμένος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ βαριὰ συννεφιά, βροχή, κακὸ, χαλάζια, χιόνια, δυνατοὶ ἀνέμοι, ἀστραπές καὶ βροντὲς κοσμοχαλασιὰ κάποτε νὰ πῶς μᾶς παρουσιάζεται ὁ φοβερὸς καὶ τρομερὸς θεὸς αὐτὸ τὸν μῆνα.

Οὔτε σὰ μερμῆγκι δὲ βλέπει τὸν ἑαυτό του ὁ ἄνθρωπος μπρὸς στὴν τόση δύναμη ἑνὸς παντοδύναμου Δία! Τί μπορεῖ νὰ κάμῃ αὐτὸς μπροστά σ' ἕνα πεῖσμα του, σὲ μιὰ του μανία!

Κι ὅμως μπορεῖ" ὅ,τι ὁ ἀδύνατος μπρὸς σ' ἕνα δυνατὸ' νὰ παρακαλέσῃ, νὰ τοῦ τάξῃ, νὰ τοῦ προσφέρῃ κάτι γιὰ νὰ μαλακώσῃ τὴν καρδιὰ του' μ' ἕνα λόγο νὰ τὸν καλοπιάσῃ.

Αὐτὸ ἔκαναν κι οἱ ἀρχαῖοι σὰ στῆσαν τὴ γιορτὴ τὰ Μαιμακτήρια ἀκριβῶς τοὐτὸν τὸ μῆνα, ποὺ ἦταν ἡ ἀνάγκη, θυσίες, λατρεῖα, πανηγύρι γιὰ χάρη τοῦ Μαιμάκτη τοῦ Δία.

Ἡ γιορτὴ του δὲν εἶχε σχεδὸν καιμιὰ διαφορὰ ἀπ' τὶς γιορτὲς ποὺ ἔκαναν οἱ παλιοὶ στὸ Διόνυσο. Μασκαράδες καὶ τότε, μασκαράδες καὶ τώρα' ὅπως ντύνονταν μερικοὶ σὰ Νύμφες τότε, ἔτσι καὶ τώρα. Ἄλλοι γίνονταν Βάκχες κι ἄλλοι Ὧρες, ὅπως ἔλεγαν τὰ διάφορα εἴδη τῶν Νυμφῶν ποὺ ἀκολουθοῦσαν πρὸ πάντων τὸ Διόνυσο.

Κι ἔτσι μασκαρεμένοι καὶ μὲ τὸν πέπλο στὸ κεφάλι χόρευαν γύρω στὸ βωμὸ τοῦ Δία τοῦ Μαιμάκτη ὅπου καίονταν καὶ σφαχτὰ κι οἱ ἄλλες προσφορὲς γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν.

"Ὅλα τοῦτα γίνονταν γιὰ νὰ τὸν κάμουν νὰ γελάσῃ, νὰ πάψῃ τὴν ὀργὴ του, νὰ διώξῃ τὰ σύννεφα ἀπ' τὸν οὐρανό, νὰ δώσῃ καὶ πάλι τὴν καλωσύνη του στὸν κόσμο.

Οἱ Ρωμαῖοι τὴν 1η τοῦ Νοεμβρίου εἶχαν τὴ γιορτὴ τῆς Victorias γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴ μεγάλη νίκη ποὺ εἶχε κερδίσει ὁ Σύλλας πολεμώντας τοὺς Σαμνίτες.

Κι ἡ δική μας ἡ ἐκκλησία ἔχει ὁρίσει πολλὲς καὶ μεγάλες γιορτάδες τὸ μῆνα Νοέμβριο. Καὶ πρώτη ἀπ' ὅλες τὸν «Ταξιαρχὼν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ» στὶς 8.

"Απ' αὐτὴ τὴ γιορτὴ εἶπαν σὲ πολλὰ μέρη καὶ τὸ μῆνα ὅλον Τ α ξ ι ά ρ χ η. Στὶς 14 τοῦ Νοεμβρίου γιορτάζεται ὁ "Αη-Φίλιππος, ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ «Φίλιππος». Μεγάλη ἡ γιορτὴ του δὲν εἶναι καὶ τὴν ἐργάζονται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὴ τὴ μέρα ἀποκρεοῦνο τὸ κρέας, ὅσοι φυλάνε ἀκόμα τὰ παλιὰ ποὺ γράφουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ μας βιβλία. Κι εὐτὺς ὕστερα ἀπ' τὸν "Αη-Φίλιππα ἀρχίζει τὸ Σαραντάημερο, ὅπως λένε τὴ σαρακοστὴ πρὶν ἀπ' τὰ Χριστούγεννα.

Στὶς πολιτεῖες περνάει ἀπαρατήρητη σὰν οἱ ἄλλες μέρες τοῦ "Αη-Φίλιππα, γιατὶ λιγοστοὶ τὸ ξέρουν πὼς εἶναι ἀποκριὲς σαραντσημερίτικες, ἀλλὰ στὰ χωριὰ ποὺ ἔχουν ἀκόμα πέραση τὰ παλιά, τὴ μισὴ μέρα δουλεύουν, τὴ μισὴ ὄχι. Καὶ τὴ δουλειὰ τους τὴ δικαιολογοῦν μὲ μιὰ θρησκευτικὴ παράδοση. Κι ὁ "Αη-Φίλιππας ἦταν φτωχός, λένε, δὲν μποροῦσε νὰ χάσῃ ὅλη αὐτὴ τὴ μέρα, καὶ ἔκανε χωράφι στὴν ἐξοχή. Ἐκεῖ ποὺ ζευγάριζε, ἀποκρεψε κιόλας.

Ἔχει λοιπὸν σημασία γιὰ τὸ λαὸ ἡ γιορτὴ τοῦ "Αη-Φίλιππα καὶ σημασία σπουδαία, ἀφοῦ δὲ κι ὅλον τὸ μῆνα τὸν ὠνόμασαν "Αη-Φιλιπιάτη σὲ κάμποσα μέρη.

"Ἄλλη, —μεγάλη αὐτή,— γιορτὴ πέφτει στὸ Νοέμβριο. Τὴν 21 ὅπου, καθὼς τὰ βιβλία γράφουν, ὁ Ἰωακεὶμ κι ἡ Ἄννα πῆγαν κι ἀφέρωσαν στὸ ναὸ τὸ δωδεκάχρονο κοριτσάκι τους τὴ Μαρία, εἶναι τά: «Εἰσόδεια τῆς Θεοτόκου».

Ὁ κόσμος ποὺ συνήθως ἔχει τὴ δική του σκέψη καὶ τὴ δική του ψυχολογία, δὲ λέει: «Εἰσόδεια», λέει: «τῆς Παναγίας τῆς Πολυσπορίτισσας». Ἔχει τὸ λόγο του.

Αὐτὴ τὴ μέρα στὰ χωριὰ καὶ σήμερα ἀκόμα μαγειρεύουν ἕνα ὡρισμένο φαγητὸ τὰ π ο λ υ σ π ό ρ ι α ἢ μ π ό λ ι α.

Βράζουν σιτάρι, καλαμπόκι, φασόλια ἀπ' ὅλα τὰ εἴδη, φακή, κουκιά: ἀνάμικτα· τ' ἀλατίζουν, τὰ λαδιάζουν καὶ τὰ τρῶν. "Αν τοὺς ρωτήσῃς γιατί, θὰ σοῦ ποῦν, γιατὶ ἔτσι τοὔβραμε, γιατὶ τὸ καλεῖ ἡ μέρα, τέλος γιὰ τὸ καλό.

Ἀπ' αὐτὰ τὰ πολυσπόρια ποὺ τὰ βράζουν συνήθως ἀπὸ τὴν παραμονὴ τὸ βραδύ, στραγγίζοντας λίγα, τὰ βάζουν σὲ πιάτο καὶ τὰ πάνε στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ ὁ παπάς.

Στὴν "Ηπειρο καὶ στ' "Αγραφα ὅπου ἡ ζωὴ δὲν ἔχει παραλλάξει καὶ τόσο ὅσο σ' ἄλλα μέρη, ἐπικρατεῖ κι ἕνα ἄλλο ἔθιμο τοῦτη τὴ μέρα.

Πρωὶ-πρωί, νύχτα πρὶν ξημερώσῃ, παίρνουν οἱ γυναῖκες σπόρους (σιτάρι, καλαμπόκι, ρεβύθια, φασόλια, κουκιὰ κι ἄλλα) καὶ τοὺς πάνε στὴ βρύση. Τοὺς ρίχνουν στὸ νερὸ μέσα, καὶ ξαναπαίρνουν ὅσους μποροῦν μὲ τὸ πιάτο· τοὺς ξαναρρίχνουν ὡσποῦ νὰ τοὺς πάρῃ ὅλους τὸ νερό. Κάθε φορά, λένε: ὅπως τρέχει τὸ νερό, νὰ τρέχῃ τὸ βιό!

Γεμίζουν ἔτειτα κι ἕνα κανάτι νερὸ καί, δίχως νὰ μιλήσουν στὸ δρόμο, τὸ φέρνουν σπὸ σπίτι. "Απ' τ' ἀμίλητο αὐτὸ νερὸ θὰ πιοῦν λίγο καὶ θὰ νιφοῦν οἱ σπιτικοί. Εἶναι πρὸς τὸ καλό τους.

Αὐτὰ τὰ ἔθιμα καιμιὰ σχέση δὲν ἔχουν μὲ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία· δίχως ἄλλο λοιπὸν εἶναι ὑπολείμματα τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρείας, καὶ τί τὸ παράξενο νὰ ἔχουν σχέση μὲ τὴ λατρεία τῆς Δήμητρας ποὺ αὐτὴ ἔδινε τὰ πολυσπόρια;

Στὶς 30 τοῦ μῆνα γιορτάζεται κι ὁ Ἀγιαντρέας, ὁ «πρωτόκλητος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ πολιοῦχος τῆς Πάτρας».

Τὴν παραμονή του σὲ πολλὰ ἀκόμα μέρη τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια ζυμώνουν, ψαίνουν καὶ τρῶνε τὶς ἁρμυροκουλοῦρες.

Τὴ νύχτα, σὰν τὰ πάρῃ ὁ ὕπνος, διψοῦν καὶ νειρεύονται πηγάδια, βρύσες, ποτάμια μὲ νερό. Κάποτε τοὺς παρουσιάζεται στ' ὄνειρο κι ὁ νιὸς ποὺ θὰ τὰ πάρῃ, θὰ τὸν κάμουν ἄντρα τους· κρατῶντας ἴσως μιὰ λαΐνα μὲ νερὸ τοὺς τὴν προσφέρει γιὰ νὰ πιοῦνε.

Τὸ πρωὶ ποὺ θὰ ξυπνήσουν προσπαθοῦν νὰ καταστοχιστοῦν στὴν πραγματικότητα.

Ὡστόσο θέλουν νὰ παραδέχουνται πὼς ὁ νιὸς ποὺ στ' ὄνειρό τους εἶδαν νὰ τοὺς προσφέρῃ νερό, θὰ εἶναι καὶ καλὰ ὁ ἄντρας τους. "Ονειρα....! Ἀλλὰ καὶ δίχως αὐτὰ πῶς μπορεῖ νὰ πάῃ μπρὸς ὁ ἄνθρωπος!

Ἀπὸ τοὐτη τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγιαντρέα ποὺ πέφτει τὴν τελευταία μέρα σὲ μερικὰ μέρη ὀνομάζουν κι ὁ-λον τὸ μῆνα Ἀγιαντριά.

Ἡ σπορὰ τῶν γεωργῶν ἀρχίζει εὐτὺς ὕστερα ἀπὸ τὰ πρωτοβρόχια τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου. Ὡστόσο ἐξακολουθεῖ καὶ τὸ Νοέμβριο. Μπορεῖ νὰ πῆς μάλιστα πὼς τὸ μῆνα τοὐτον Ἰσια-Ἰσια βρίσκεται στὴν ἀκμή της, γιατὶ καὶ ἡ γῆ ὕστερα ἀπὸ τόσες βροχὲς καὶ λιακάδες ἔγινε πιὰ ὥριμη γιὰ νὰ δεχτῇ τὸ σπόρο.

Γι' αὐτὸν τὸ λόγο οἱ γεωργοὶ τὸ Νοέμβριο τὸν ὀνομάζουν καὶ Σ π ο ρ ι ά.

Ποιὸς δὲν τὸ ξέρει πὼς ὁ Νοέμβριος ἔχει τὶς πιὸ μικρὲς ἡμέρες!

Ὡσποὺ νὰ φέξῃ, νύχτωσε κιόλας, αὐτὲς εἶναι οἱ μέρες τοῦ Νοεμβρίου· κοντὲς μέρες, περνοῦν ὡσποὺ νὰ πῆς Κύριε ἐλέησο. Κοντὲς μέρες, κοντὸς κι ὁ μῆνας. Τὸν εἶπαν λοιπὸν καὶ Κ o v τ ὸ.

Κι ὁ Νοέμβριος μπρὸς στοὺς ἄλλους μῆνες μὲ τὶς πιὸ μεγάλες μέρες, τί εἶναι! "Ενας χαμένος μῆνας καὶ τίποτε παραπάνω. Ἀπ' αὐτὴν τὴ σκέψη ξεκινόντας τὸν εἶπαν καὶ Χ α μ έ ν o ν τὸ Νοέμβριο.

Ὁ Νοέμβριος ὁρίζει κι ἀπὸ τὸ Θεϊνόπωρο, ὁρίζει κι ἀπὸ τὸ Χειμῶνα. Κάποτε ἐξακολουθεῖ ὁ καλὸς καιρὸς τῆς χινοπωριᾶς, καὶ τότε κανένας δὲ σοῦ λέει πὼς ὁ Νοέμβριος εἶν' χειμῶνας μὲ τὰ παραοῦλα του! Τέτοιος εἶν' αὐτὸς ὁ μῆνας.

Εἴτε ἔτσι ὅμως, εἴτε ἀλλιῶς τὸν πάρεις, τὸ σωστὸ ἕνα εἶναι. Τὸ Νοέμβριο πέφτουν οἱ περισσότερες πάχγες· σὰ νὰ ἑτοιμάζουν οἱ πάχνες τὸν ἐρχομὸ τοῦ χειμῶνα μὲ τὰ πολλά του χιόνια. Κι αὐτὸς εἶν' ὁ λόγος ὅπου τὸν εἶπαν καὶ Π a χ ν ι ὸ τὸ Νοέμβριο.

Ὁ μῆνας αὐτὸς ἔχει σημασία καὶ γιὰ τὴ δεντροφυτεία. Ὁποιοδήποτε δέντρο κι ἂν φυτέψῃς Νοέμβριο, ἀδύνατο νὰ μὴν πιάσῃ. Εἶναι ἡ καλύτερη ἐποχὴ γιὰ δεντροφυτεία.

Γι' αὐτὸ κι ἡ παροιμία τοῦ λαοῦ λέει:

Τὸ Νοέμβρη καὶ Δεκέμβρη φύτευε καταβολάδες.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀξιότιμε κ. Διεφθυντή,

Στὸ μ' ἀριθ. 22 τέφχος τῶν «Ν. Γραμμάτων» ὁ κ. Θαν. Κότας συμπληρώνοντας τὴ λαογραφικὴ μελέτη τοῦ κ. Λουκοπούλου γιὰ τὸ μῆνα "Αβγουστο, λέει πὼς στὴν Πελοπόνησο πιστέβουν πὼς κάθε ὁ "Αβγουστου «ἀνοίγουν τὰ οὐράνια» καὶ πολοὶ ἄνθρωποι περιμένοντας τὸ φαινόμενο ἀφτὸ ζητᾶνε ἀπ' τὸ Θεὸ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψει ὁ κ. Κότας νὰ τὸν πληροφορήσω πὼς τὰ «οὐράνια» δὲν ἀνοίγουν τὴν 6 "Αβγουστου ἀλλὰ τὴν 5 Γεναριοῦ, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ τὴν ἑπομένη γίνεται βάφτιση τοῦ Χριστοῦ.

Πέρυσι μάλιστα ποὺ βριοκόμουνα σὲ κάποιο χωριὸ τῆς "Ηπείρου, βγήκαν τὴ νύχτα τῆς 5 Γεναριοῦ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ καὶ περίμεναν ὁπομονετικὰ τὸ ἄνοιγμα τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ νὰ τοὺς δώσει ψωμί.

Φιλικώτατα

ΠΕΤΡΑΣ ΛΟΥΡΑΝΑΣ

29-9-35

Η ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
προσφέρει μὲ δραχμὰς
25
τὸν μῆνα ὅλα τὰ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὸ τραγοῦδι τοῦ Ντουνιᾶ

Χαρῆτε νιοί τὶς δμορφαις, καὶ νὲς τὰ παλληκάρια
καὶ σεῖς οἱ χαμογέροντες χαρῆτε τὰ παιδιά σας.
Σὰν τὄνειρο ποὺ εἶδα χτὲς κοντὰ νὰ ξημερώσῃ,
ἔτσι' εἶναι τοῦτος ὁ ντουνιᾶς, ὁ φεύτικος ὁ κόσμος.
Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ποῦμαστε ἄλλοι τὸν εἶχαν πρῶτα,
σ' ἐμᾶς τὸν παραδώσανε κι' ἄλλοι τὸν καρτεροῦνε.
Καλότυχα εἶναι τὰ βουνά, ποτὲ τους δὲν γερνᾶνε,
τὸ καλοκαῖρι πράσινα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνι
καὶ καρτεροῦν τὴν ἄνοιξη, τὸμορφο καλοκαῖρι
νὰ μπουμπουκιάσουν τὰ κλαριά, ν' ἀνοίξουνε τὰ δέντρα,
νὰ βγοῦν οἱ στάνες στὰ βουνά, νὰ βγοῦν κ' οἱ βλαχοποῦλες,
νὰ βγοῦν καὶ τὰ βλαχόπουλα λαλῶντας τὴ φλογέρα.

'Ο ἁμαρτωλὸς

Ποῦ πάεις, ποῦ πᾶς, ἁμαρτωλέ, ποῦ πᾶς, κριματισμένε;
τὸ λάδι σου εἶναι νερό, καὶ τὸ κερί σου ξύλο
καὶ τὸ λιβάνι ποὺ κρατεῖς κουφάλα 'ναι κ' ἐκεῖνο.
"Αμε νὰ ντύσῃς ἀρφανά, ἄμε νὰ ντύσῃς ξένα,
νὰ ντύσῃς καὶ τὰ νιόπαντρα καὶ πτωχοπαντρεμένα,
τότες καὶ σύ, ἁμαρτωλέ, θὰ σώσῃς τὴν ψυχή σου.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Του ξένου στρατιώτου

"Αγουρος μυριοφλόγιστος, ξένος ἐκ τὰ δικά του
τὸν ἐκαταβασάνισε κόρης ὡραίας ἀγάπη,
ἔφυγεν ἐκ τὴν χώραν του καὶ ἀπὸ τὰ γονικά του,
καὶ εἰς ξένον τόπον περπατεῖ καὶ αἰχμάλωτος διαβαίνει.
Πόνους του κλαίουν τὰ δεντρά, θλίψες του τὰ λιβάδια
καὶ ποταμοὶ τὰ δάκρυα του, βουνὰ τοὺς στενοχωροῦν.
"Αηδόνιν εἰς τὴν στράταν του νὰ κιλαδῇ νὰ λέγῃ,
κι' οἱ πόνοι τῆς καρδίας του, καὶ οἱ ἀνασταναγμοί του
σιγίζουν το νὰ μὴ λαλῇ, καρδιόφωνον κρατοῦσι.
"Εδε στρατιότου συμφοράν, τὴν πάσχει διὰ φεδούλαν,
ἐντὸς ἕνε αἰχμάλωτος, ξένος εἰς ἄλλον τόπον.

Τώρα εἶν' 'Απρίλης καὶ χαρὰ

Τώρα εἶν' 'Απρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαῖρι,
τὸ λὲν τ' ἀηδόνια στὰ κλαδιά, κ' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλὰ στὰ καταράχια.
πάν' τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
πάν' καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, βαρῶντας τὴ φλογέρα,
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν,
καὶ νὰ γιορτάσουν τάῃ Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

Περιγελαστικό

'Απρίλη, 'Απρίλη, δροσερὲ καὶ Μάη μὲ τὰ λουλούδια
ὅλον τὸν κόσμο ἐγέμισες λουλούδια καὶ καλούδια,
καὶ μένα βαρυφόρτωσες τὴν ἄσκημη γυναῖκα.
Νὰ τὴν πουλήσω δὲν μπορῶ νὰ τὴν σκοτώσω κι' ὄχι.
Θὲ νὰ τὴν πάω στὸ χρυσικό, νὰ τὴν περιχρυσώσῃ,
νὰ φτειάσῃ γκόλφι καὶ σταυρό, σταυρὸ καὶ δαχτυλίδι
τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῷ, τὸ γκόλφι νὰ βασταίνω
καὶ τὸ σταυρὸ νὰ προσκυνῶ, νὰ λὲν νὰ ζῇ ἡ ἀγάπη.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ
Ἔκδοσις Χριστιανικῆς Δράσεως
Δρχ. 12
ΒΙΒΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ
ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Δρχ. 17.50
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
ΕΠΙΤΟΜΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ
ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΒΟΗΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΡΩΣΣΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΦΕΔΡΟΥΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΝΕΒΕΡΟΦ

ΡΟΧΩΡΟΥΜΕ. Τ' ἄλογα μᾶς τινάζουνε χωρὶς νὰ βιάζωνται. Στοὺς κάμπους βασιλεύει χινοπωρινὴ ἐρημιά. Τὰ σπαρτὰ βγαλμένα, τὸ σιτάρι θερισμένο. Ὁ οὐρανὸς κατσουφιασμένος. Δέκα ἡ ὥρα. Πρωΐ ἀκόμα.

Ὁ Γιάκοβ ἔχει σηκωμένο τὸ γιακᾶ του. Τὸ πρόσωπό του δὲν φαίνεται, ἡ μιλιά του δὲν ἀκούγεται. Ἔχει βάσανα! Ἀφῆκε τὴν γυναῖκα του ἄρρωστη στὸ σπίτι. Ἕνα αὐτό. Τὸ ἄλλο εἶναι ποὺ φοβᾶται: σιγουρα στὴν παράταση θὰ κάμει λάθη, θὰ μπερδέψει τὴ σειρὰ του, καὶ θὰ δίνει ἀφόητες ἀπάντησες.

Οἱ ὑπόλοιποι κάθονται.

Ὁ Προκόφκι ξεφουδᾶ πασατέμπο. Στὴν ἀρχὴ ὅλο στριφογύριζε, ἔβγαζε τὸ σκοῦφο του, χαιρετοῦσε τοὺς χωριάτες στὰ περίχωρα, τὶς γυναῖκες. Σὰν στρίψαμε τὸ βουναλάκι, δὲν φαινότανε πιὰ πέρα τὸ καμπανοριὸ μὲ τὸν ξεθωριασμένο σταυρό. Δὲν εἴχαμε πιὰ κανένα νὰ χαιρετᾶμε. "Εβγαλε τὸ πασατέμπο ἀπ' τὴν τσέπη του—τὸν πλάνεψε. "Εβγαλε στὴν ἀρχὴ πέντε-ἕξη, τοῦ ἀνοίξαν τὴ δρεξή.

—Μασουλίζεις, Γιάσα;

—Τί νὰ κάμω; Ἐπίτηδες πῆρα παραπάνω. Θέλεις;

—Τὸ σπίτι σου δὲν τὸ σκέφτεσαι;

—Διάφορο δὲ βγαίνει. Τίποτε καλὸ δὲν κατεβαίνει.

—Τώρα δὲν κάνει νὰ συλλογιζόμαστε.

—Γιατί;

—Μπορεῖ νὰ μᾶς ριχτεῖ τίποτε καὶ νὰ μᾶς φάει...

Ὁ Σορόκιν μὲ τὸν Γρισκόβκι μετροῦν τὰ λεφτὰ ποὺ μάζεψαν στὸν ἀποχαιρετισμὸ ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς τους.

—Πόσα;

—Ἕνα ροῦβλι καὶ 44 καπίκια.

Ὁ Σορόκιν ζηλεύει.

—Καλὰ τὴν πέτυχες τώρα!

—Καὶ σύ;

—Ἕνα δεκαράκι λιγότερα.

Γελᾶνε.

Πέρα στὴ χαράδρα σταθήκαμε νὰ ποτίσουμε τἄλογα. Βρήκαμε μερικὰ κάρρα ποῦχαν φτάσει νωρίτερα. Τἄλογα χρεμέτιζαν, χτυποῦσαν τὰ πόδια τους. Πάνω στὸ κάρρο κουλουριασμένος ὁ σκόλλος κοντὰ στὸ τσουβάλι μὲ τὰ παξιμάδια.

"Ἐνα παλληκάρι πολεμᾶ νὰ βρεῖ τὴ «Στέγη» στὴ γκαρμόνια του.

—Κώστα, γιὰ βάλε τὸ «Βαριάγκα».

Ὁ Κώστας ξεφουσκώνει τὰ φυσερά του γιὰ τὸ «Βαριάγκα».

Πάρα πέρα παίζαν τὸ «κορώνα καὶ γράμματα».

Στὴ μέση διακρίνονται τὰ ἀσημένια καὶ τὰ χάλκινα.

"Αν δὲν ἔλειπαν τὰ παιγνιδιάρικα καὶ ἡ ροδοκόκκινη κοπέλλα μὲ τὰ ὀμά, θὰ τὸ περνοῦσε κανένας γιὰ σωστὸ παιγνῆρι.

—Ζογαδόροι, μουρμουρᾶ ὁ Τσετίνκιν, μὴ μπλεχθεῖτε.

Ὁ ἴδιος συγκινιέται μὲ τὴν ξένη ἔξοχη καὶ ἀθελά του γλυστρᾶ τὸ χέρι του στὴν τσέπη του.

—Εἶναι οἱ δυὸ Σενκόβοι. Καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴ μάννα τους θὰ χάσουν.

—Δὲ θὰ χάσουμε τὸ τραῦο; ρωτᾶ ὁ Προκόφκι.

Οἱ Σενκόβοι ἀπαντοῦν:

—Βάλε καὶ σύ, δὲν τὸ χάνουμε.

—Κι' ἀν μοῦ τὰ πάρετε;

—"Αν σοῦ τὰ πάρουμε, θὰ σοῦ τὰ ξυρίσουμε.

Ὁ Προκόφκι ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσει. Βγάζει τὰ λεφτὰ του καὶ μελετᾶ: θὰ κερδίσω ἕνα ροῦβλι, θὰ βγάλω φωτογραφία.

Τὴν πρώτη φορὰ τοὔτρεξε.

Ρίχνει μιὰ πεντάρα, σηκώνει δυό. Καὶ ὁ Νικόλας θέλει νὰ ρίξει μιὰ πεντάρα καὶ νὰ σηκώσει δυό. Τραβιέται στὴν πάντα, ἀνοίγει τὸ κομπόδεμα.

Οἱ ἁμαξάδες ἑτοιμάζουν τ' ἁμάξια τους.

Ὁ Βιολίνοκι μὲ λαστιχένιες γαλόσες λέει:

—"Αν φοβᾶσαι, ποτὲ δὲ θὰ κερδίσεις.

Οἱ Σενκόβοι τὸ ἐπιβεβαιώνουν.

Ὁ Νικόλας κέρδισε 12 καπίκια καὶ γελᾶ χωρὶς καμμιὰ αἰτία. Ὁ Γιάκοβ, μασοῦντας στάχυα, περπατᾶ σιωπηλός. Ὁ Τσετίνκιν κοροϊδεύει τὸν χεμένο Προκόφκι.

Ὁ Κώστας, ὁ μουζικάντες παίζει τὸ κομματάκι:

'Εγὼ σένα ἢ σὺ ἐμένα
ἀπὸ τὸ μαστραπᾶ
'Εγὼ σένα ἢ σὺ ἐμένα
ἀπ' τὸν κουβᾶ.

2

Στὸ σταθμὸ ἀνησυχία.

Εἶναι ὥρα νἀρθεῖ τὸ τραῦο. Καὶ τὸ τραῦο δὲ φαίνεται.

Διαδόθηκε πὼς ἡ ἁμαξοστοιχία εἶναι «ταχεῖα» καὶ δὲ θὰ πάρει μουζίκους.

—Θὰ χρειασθεῖ νὰ περιμένουμε τὴ φορτιγὴ ἁμαξοστοιχία. Κι' αὐτὴ δὲ θἀρθει πρὶν ἀπ' τὶς 12 τὸ βράδυ.

Ὁ κόσμος θορυβεῖ.

—"Αμ' ἂν μοῦ παίρνουν δυὸ παιδιὰ στὸν πόλεμο; Τότε τί πρέπει νὰ γίνει; Μήπως πάω σὲ παναγοῦρι; Τοὺς γυιοὺς μου θέλω νὰ συνοδέψω.

—Θὰ ἀργήσουμε. Περίμενε πότε θὰ φτάσει. Καὶ τὸ πρωῒ οἱ στρατιῶται φεύγουν γιὰ τὸ μέτωπο.

Ὁ γέρο μπακάλης τοὺς καθησυχάζει.

—Θὰ σὲ πάρουν, λεφτὰ σὰν τοὺς δώσεις. Πῶς μποροῦν νὰ μὴ σὲ πάρουν;

—Αὐτὸ τὸ ξέρουμε καὶ χωρὶς ἐσένα. Μὲ λεφτὰ καὶ στὸν Παράδεισο θὰ σ' ἀφήσουν. "Αμ' ὰν θέλω ἔτσι, χωρὶς λεφτά;

—Χωρὶς λεφτὰ δὲ γίνεται.

Στοὺς ἐφέδρους, ἀκόμα ἀπ' τὰ σπίτια τους, τοὺς τὸ εἶπαν, πὼς θὰ τοὺς ταξιδέψουν τσάμπα, ἀμ' τώρα βγαίνει πὼς καὶ μὲ λεφτὰ μπορεῖ νὰ μὴν τοὺς πάρουν, γιατὶ ἡ «ταχεῖα ἁμαξοστοιχία» δὲν εἶναι γιὰ τοὺς χωριάτες.

Ὁ Προκόφκι πρῶτος διαμαρτύρεται γι' αὐτὴ τὴ διάταξη.

—Καινούργια καμώματα αὐτά. "Αν θελήσει ἡ μάννα μου, γιὰ ἡ γυναῖκα μου νἀρθεῖ νὰ μὲ βρεῖ, πάλι λεφτ

ΑΓΓΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ D. H. LAWRENCE ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

(Συνέχεια έκ τῆς 9ης σελίδος)

Μελέτησε τὴν παλιὰ θρησκεία τοῦ Μεξικοῦ, ἀγάπησε τὰ σύμβολά της κ' ἐξετίμησε τὴν αἴσθηση τοῦ μυστηρίου καὶ τὸ ἔνστιχτο τοῦ ὡραίου ποὺ ἐπιζεῖ ἀκόμα μιὰ μισόθαμπα στοὺς γόνους τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους. Παρατσάθηκε σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ἐπαναστάσεις ποὺ ἀναστατώνουν κάθε τόσο τὴ χώρα, μὲ σύνθημα τὸ «Μεξικὸ γιὰ τοὺς Μεξικανούς». Κ' ἔδωσε ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα μιὰν ἐποποΐα τοῦ Μεξικανικοῦ λαοῦ, ἕνα καθολικὸ κήρυγμα ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου στὶς πρωταρχικὲς του πηγές, μιὰ «μυστηριακὴ» παράσταση μὲ πρωταγωνιστὲς καὶ κομπάρους στὴν ἁρμονικὴ τους θέση. Φαντάζομαι πολὺ μερικὲς ἀπὸ τὶς σκηνὲς ποὺ περιγράφει, ὅπως τὴ μεταφορὰ τῶν χριστιανικῶν εἰκόνων στὸ ἐρημόνησο καὶ τὸ ὁλοκαύτωμά τους, θὰ τὶς εἶδε σὲ κανένα ἀπόμερο χωριό, ἀσὰν ἔξοπασμα τοῦ φανατισμοῦ τοῦ ὄχλου· ἀλλὰ τὶς ἐξύφασε σὲ τόσο καθολικὰ καὶ πανανθρώπινα σύμβολα, ἔδωσε τόση καθαρότητα, τόση ἀγνότητα στὰ ἐλατήριά τους, τόση ἀνθρωπιὰ καὶ βαθεια ἐσωτερικὴ ζωὴ στὸν ὑποκινητὴ αὐτῆς τῆς κατεύθυνσης, τόση ἠρεμία, σεβασμὸ καὶ κατανόηση σὲ ὅλους, ὁποῦ ζηλεύοῦ σὰν 'Ελληνίδα ποὺ δὲν εὑρέθηκε ἀκόμα κανεὶς, δικὸς ἢ ξένος, νὰ γράψει ἕνα τέτοιο βιβλίο γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Γιατὶ σὲ πολλὰ σημεῖα ἡ θέση τοῦ Μεξικοῦ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν ἑλληνικὴ κατάσταση: Ἔνας πανάρχαιος πολιτισμός, παρεξηγημένος ἀπὸ τοὺς θαυμαστές τοῦ, ποὺ περιορίστηκαν στὴν ἐξωτερικὴ του ὄψη, νοθευμένος ἀπὸ τοὺς μιμητὰς ποὺ πιθηκίζουνε τὴ χλαμύδα, τὸ μαϊανδρο καὶ τὰ κοινότοπα ρητά· —ποιὸς δὲν ἔχει ἀηδιάσει τοὺς ἐξυμνητὰς τοῦ «Ἑλληνικοῦ θαύματος»;— ἕνας λαὸς ποὺ μ' ὅλες τὶς ἀνομίξεις του καὶ τὶς ἱστορικὲς του περιπέτειες, κράτησε στὸ βάθος τοῦ ὑποσυνείδητου καὶ τὶς ἰδιοσυγκρασίας του τὰ πρωταρχικὰ στοιχεῖα τῆς ἀτόφιας ζωῆς του, τ' ἀρχέγονα, ἀθάνατα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ χρωμοσώματα, ἔτσι νὰ ποῦμε, καὶ στὴν ἐπιφάνεια μιὰ νοθευμένη ράτσα μεταρρυθμιστῶν καὶ διαφωτιστῶν, ποὺ θέλουνε νὰ τονέ σπρώξουνε μὲ τὴ βία στὴν «ὀδὸν τῆς προόδου», νὰ τὸν ὑποτάξουνε στὴν κεφαλαιοκρατικὴ ἐκμετάλλευση τῶν εὐρωπαϊκῶν μηχανῶν, νὰ τὸν κάνουν νὰ νιώσει εἴτε σὰν ἐγκυκλοπαιδικὸ πασσαλειμμένος Εὐρωπαῖος, εἴτε σὰ Γερμανός, Ἄγγλέζος ἢ Ρῶσσος, ἐχολετάριος. Γιατὶ κατὰ βάθος τὸ ἴδιο θέλουνε καὶ οἱ συνειδητοὶ «ἀστοὶ καὶ οἱ κομμουνίζοντες διανοούμενοι, νὰ μᾶς δώσουνε μιὰ συνείδηση εὐρωπαϊκὴ καὶ προοδευτική, νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὸ λήθαργο, ἔστω, τῆς προ-ἱστορικῆς συνείδησης καὶ νὰ μᾶς ξυπνήσουν πρὸς ἕνα ξένο περιβάλλον γιὰ νὰ ζήσωμε προβλήματα ποὺ δὲ μᾶς ἐτάραξαν—ἐμᾶς καὶ τοὺς Μεξικανούς. Δὲ θὰ βρεθεῖ ἕνας Δὸν Ραμόν·

Ἡ Καίτη, μιὰ Ἀγγλίδα χήρα, μὲ δυὸ μεγαλωμένα καὶ παντρεμένα παιδιὰ στὴν πατρίδα, ἀπὸ ἀργόσχολη διάθεση καὶ γιὰ ν' ἀλλάξει λίγο τὴ ζωή της, ποὺ φαίνεται πὼς ἔξει τελειώσει σὰ σύζυγος καὶ σὰ μητέρα, ἀκολουθεῖ ἕνα μακρυνὸ συγγενὴ της σ' ἕνα ταξίδι στὸ Μεξικό. Συνειδητὰ τὸ περιβάλλον τῆς εἶναι μᾶλλον ἀποκρουστικό· μιὰ καὶ ἡ ἐπιστροφὴ δὲν τῆς λέει τίποτα. Τυχαία γνωρίζεται μὲ τὸ Δὸν Συπριάνι, τὸν ὑπαρχηγὸ τοῦ κινήματος τῆς μεξικανικῆς ἀφύπνισης καὶ φίλο τοῦ Δὸν Ραμόν. Τὸ μικροκαμωμένο, σφιχτοδεμένο κορμί του, ἡ βαθειὰ μυστηριώδης ματιά του, ἡ σιωπηλὴ κ' ἀσυνείδητη χάρη καὶ δύναμη στὶς κινήσεις του, ἢ ἀπάθειά του ποὺ προδίνει πὼς δὴλ του ἡ ζωὴ εἶναι συγκεντρωμένη πρὸς τὰ μέσα, τὴν τραβοῦν ἀκαταγώνιστα. Συνειδητά, στὴν ἀρχὴ δὲν τονὲ θέλει καθόλου. Πείθεται· ὅμως νὰ παρατήσει γιὰ λίγο τὶς εὐρωπαϊκές της συνήθειες καὶ τὰ κοσμοπολιτικὰ ξενοδοχεῖα ποὺ τὸν ἔχει βαρεθεῖ, καὶ νὰ νοικιάσει μιὰ χαθιέδα κοντὰ στὸ κέντρο δπου δρᾶ ὁ Δὸν Ραμόν. Μέσα ἀπὸ περιπέτειες, μικροταξίδια, λεπτομέρειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, γάμους, ἐπαναστάσεις καὶ πολιορκίες, δυὸ μοτίβα προχωροῦν ἀντιστικτικὰ καὶ συμπληρώνονται ἀμοιβαῖα: τὸ ἑκαθάρισμα τῆς θεωρίας καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Δὸν Ραμὸν καὶ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοσυνείδηση τῆς Καίτης. Ὁ Δὸν Ραμὸν ξαναζοῦνταν εἰδικὰ τὴν παλιὰ Μεξικανικὴ θρησκεία, δίνει τὸ περιεχόμενο στὰ σύμβολά της καὶ νέα μορφὴ στοὺς θεούς της· μέσ' ἀπὸ τὴν πολυμορφία τοῦ Μεξικανικοῦ παθέοῦ δυὸ θεοί, ὁ Κβετσαλκοάτλ καὶ ὁ Χουϊτσιλοπόσλι ἀποτελοῦν τὸ κέντρο κ' ἔχουν τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ καὶ γήϊνη σύγκαιρα ἔννοια' κ' ἔνα σύμβολο, τὸ φτερωτὸ φίδι, ὁ σκοτεινὸς κόσμος πρὶν δημιουργηθεῖ τὸ φῶς μὲ φτερωμένα τὰ φτερὰ τοῦ πνεύματος στὴ ράχη, παραστατικὲς νὰ δισυπόστατη φύση τοῦ παντὸς δσο καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Δὸν Ραμὸν δὲ γελιέται· ξέρει πὼς τὰ σύμβολα τοῦτα δὲν ἀντιπροσωπεύουνε τίποτα γιὰ τὸν πολὺ λαὸ καὶ μόνο μέσ' ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀφοσίωση ποὺ ἔχουν γιὰ τὸ ἄτομό του μποροῦνε νὰ τὰ ἐνστερηισθοῦν καὶ νὰ τ' ἀνυψώσουν σὲ σύμβολα τῆς ψυχῆς τους καὶ τοῦ πεπρωμένου τους· ξέρει ἀκόμα πὼς ὁ καθολικισμὸς ποὺ ἐπέβαλαν ξένοι καταχτητὲς στὸ Μεξικανικὸ λαὸ ἔχει παρανοηθεῖ κ' ἔχει καταντήσει περισσότερο δεισιδαιμονία καὶ μαγεία (μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνει στὸν αὐτοὺς ἀνθρώπους, στὶς ξυπόλητες γυναῖκες μὲ τὰ βρώμικα παιδιὰ ἀπὸ τοὺς διαφορετικοὺς πατεράδες, μὲ τὸ γλυκὸ χαμόγελο καὶ τὰ βαθειά, πάντα λίγο εἰρωνικὰ κ' ἀδιάφορα μάτια; Ἀν τοὐλάχιστο εἶχε πάρει τὸ Δὸν Ραμόν! Εἶναι ὡραῖος ἄντρας, εἶναι πνευματικὸς ἀρχηγὸς καὶ θὰ τὴν ἀκολάκευε νὰ γίνει ἐπιμοῦσα του ἢ ἡ συντρόφισσά του. Μιὰ γιὰ τὸν Ραμὸν ἡ συζήτηση μὲ γυναῖκες δὲν ἔχει κανένα γοητρο· ἡ γυναῖκα ποὺ παίρνει εἶναι μιὰ μικρὸσωμη, μελαψὴ Μεξικάνα, νέα κ' ἄξια νοικοκυρούλα. μὲ μιὰ περίεργη ἐπιβολὴ στοὺς γύρω της, καὶ μὲ ξεκουραστικὴ κ' ἀπόλυτη ἀφοσίωση στὸ Δὸν Ραμόν. Νά, αὐτὴ βρῆκε τὸν τρόπο νὰ ζήσει μὲ ὅλο τὸ τὸ κορμί, γιατὶ δὲν ἐσυζήτησε ποτὲ κ' ὅμως τὸ πνεῦμα της ἐξύπνησε περισσότερο ἀπὸ ἄλλες καὶ δὲν ἔχει καμμιὰν ἐσωτερικὴ δυσαρμονία, κανένα ψυχικὸ ξέσκισμα. Εἶναι δυνατὸ αὐτό; σκέπτεται ἡ Καίτη, ὅπως κ' ἡ Λαίδη Τσάκερλεϋ, ὅταν ἡ χήρα τοῦ μεταλλωρύχου τῆς ἱστορίας τὴ ζωὴ της καὶ τὸ στενὸ ψυχικὸ δεσμὸ ποὺ τὴν ἕνωνε μὲ τὸν ἄντρα της, καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἀπογοήτευσης ἀποφασίζει νὰ φύγει, νὰ ξεχάσει τὸ ἔντονο ἔνειρο τοῦ κορμιοῦ της καὶ νὰ γυρίσει στὴν ἐπιπόλαιη καὶ ἄσκοπη ζωὴ ποὺ τὴν περιμένει στὴν Ἀγγλία. «Δὲ θέλει νὰ κοιμηθεῖ», ὅπως λέει ἡ Νέλλ στὸν Χένρυ, θέλει νὰ μείνει ἄτομο ξεχωριστό, νὰ κρατήσει τὴν ψυχή καὶ τὴν προσωπικότητά της. Τελικὰ ὅμως μένει, ἴσως πέρα ἀπὸ τὸ βύθισμα αὐτὸ ξυπνήσει πρὸς τὸ κορμιό της, ποὺ δὲν εἶχε ξυπνήσει ὡς τώρα, μ' ὅλη τὴν παντρειὰ καὶ τὰ παιδιὰ της· φαίνεται σὰ νὰ βρίσκονταν ὡς τώρα σὲ θαμπὸ ὄνειρο καὶ ὥρες-ὥρες, σὰ στοχαζέται τὶ λογῆς ζωὴ θὰ ξαναχίσει ἂν γυρίσει στὴν Ἀγγλία, τὴν πιάνει φρίκη. «Ἄλλες ὧρες πάλι ξυπνᾶει ἡ εὐρωπαϊκή της συνείδηση· τί γυρεύει ἀνάμεσα στοὺς μισοάγριους

STEWART WHITE

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΤΗΝ ἄλλη μέρα ὁ Ντὶκ ἔκαμε πάλι θαύματα. Ἕνας ποὺ νάχε καλὰ φάει δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τρέχει σὰν κ' αὐτόν. Στὰ πόδια του στροβιλίζουνταν ἁλαφρὸ σύνεφο χιόνι. Πίσω του προσπαθοῦσε νὰ τὸν φτάσει, κερματώντας, τρέμοντας, ἡ κοπέλα. Μιὰ μανία τὴν κυρίευε κ' αὐτήν, δυνατή, σὰν τὴ μανία ποὺ κυρίευε καὶ τοὺς δυὸ ἄντρες, ποὺ ἤθελαν νὰ ξεκεράσουν τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν μποροῦσε ν' ἀναστωθεῖ. Δὲν μποροῦσε ν' ἀναντέψει, ἀκολουθοῦσε κι' αὐτὴ ἀκατανίκητη.

Ὁ Ντὶκ μήτε πρόσεχε τὴν Μαίη-Μαίη-Γκδὰν. Δὲν θυμόταν πιὰ τὴν ὕπαρξή της, μήτε θυμόταν τὸν Σὰμ Μπλάτον, μήτε τὰ δέντρα, τὰ ποτάμια, τὸ καλοκαίρι, τοὺς ξεστοὺς ἀνέμους, τίποτα.

Τρεῖς ὧρες τοὺ ὁ κόσμος κυμάτιζε μέσα στὴν πάγνη, οἱ ἥλιοι χόρευαν. Μαῦρα σημάδια ἔτρεμαν μπροστὰ στὰ μάτια του· ἄρχισε νὰ τυφλώνεται ἀπὸ τὸ χιόνι. Ὁ Ντὶκ τὸ κατάλαβε, ἔκαμε τελευταία προσπάθεια νὰ συγκεντρώσει τὴν ὅρασή του· μιὰ ἀλέπου εἶναι μπροστά του, σήρωσε τὸ τουφέκι καὶ χωρὶς νὰ ξέρει κι' αὐτὸς πῶς, τὴ σκότωσε. Μοίρασε τὸ κρέας τῆς μὲ τὸν σκύλο καὶ δὲν ἔδωσε στὴν κοπέλα τίποτα.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ βράδυ δὲν εἶχε ἀκόμα φτάσει τὸν ἑκτὸ μὰ τ' ἀτμάρια τοῦ γίνοντανε νωπότερα καὶ τὸ κρέας τῆς ἀλεποῦς τὸν εἶχε δυναμώσει. Ὅπως καὶ τὴν προηγούμενη νύχτα κοιμήθηκε κοντὰ στὸν Μάκ λίγες ὧρες ἀργότερα ἡ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν σύρθηκε κοντὰ τους ξεπνεμένη.

XXIX

Ξημερώματα τῆς τρίτης μέρας. Γρήγορα ὁ Ντὶκ ἑτοιμάστηκε καὶ χύθηκε πάλι πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ κοπέλα προσπάθησε νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Μετὰ δέκα βήματα σωριάστηκε χάμω. Ὁ Ντὶκ στράφηκε, δίστασε—ἐκείνη ἄπλωσε τὰ βόντας ν' ἀκούσει πάλι τὸ γνωστὸ τρίξιμο' ἔπειτα, χωρὶς νὰ ρίξει μιὰ φορὰ στ' ἀγνάρια ποὺ τόσους μῆνες τὸν ὁρα ἀκολουθοῦσε, γύρισε πίσω.

XXX

Ἡ κοπέλα εἶταν ἀκόμα ξαπλωμένη πίστομα στὴ γῆ ὅπως τὴν εἶχε ἀφίσει, τὸ χιόνι κ' ὅλας πίσω της εἶχε σωριαστεῖ, σὰν ἕνα μεγάλο κύμα, ἑτοιμὸ νὰ καταπιεῖ τὸ ἐξαντλημένο της σῶμα. Ὁ Ντὶκ κάθισε. πῆρε τὴ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν στὰ γόνατά του, τύλιξε μὲ τὴ ζεστή του κουβέρτα τὰ δυὸ τους σκυμένα σώματα καὶ τοῦ φάνηκε πὼς δρὲ σκουνταν πάντα στὴ θέση αὐτὴ ἐδῶ τὴν ἐρημία, μὲ τὴ ράχη γυρισμένη στοὺς παγωμένους ἀνέμους.

Ὁ Μάκ κοίτουταν στὰ πόδια του, Κι' αὐτὸς ἐπίσης ὑπέφερε, μὰ ἡ πίστη του εἶταν ἀκλόνητη. Ὁ Ντὶκ σκέφθηκε νὰ τὸν σωτόσει. Λίγη τροφὴ θὲ νὰ τοὺς ἔσωζε τὴ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν κ' αὐτόν. Μὰ ἡ σκέψη αὐτὴ ἐξαφανίστηκε γρήγορα χωρὶς αὐτὸν δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ξανοβρεῖ τ' ἀγνάρια. Καὶ τόνε πρὸ τὶ λίγες μέρες περισσότερες ἡ λιγότερες!

Ἡ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν ἀναστέναξε, ἔνοιξε τὰ μάτια.

—Γιμπιδανίση, Ἀητομάτη, ψιθύρισε.

Τὰ μάτια της κοίταζαν ἀσάλευτα τὸ πρόσωπο τοῦ Ντὶκ. Προσπαθοῦσε ν' ἀνακαλύψει τί σκέπτουνταν. Ἄξαφνα τὰ μάτια της γλύκανεν.

—Ἤρθες! ψιθύρισε.

Ὁ Ντὶκ τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του χωρὶς ν' ἀπαντήσει.

Μακρυὰ σιωπὴ ἔπειτα ἡ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν εἶπε σιγά:

—Τέλειωσε, Γιμπιδανίση, θὰ πεθάνουμε.

"Ἐπειτα σὲ λίγο εἶπε ἀκόμα:

—Ἤρθες!

"Ἔκλεισε τὰ μάτια σὰν ἡ ἀνάπαυση.

—Γιατὶ ξαναγύρισες; ρώτησε σὲ λίγο.

—Δὲν ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ Ντὶκ.

Τὸ χιόνι τοὺς σκέπασε. Ὁ σκοῦλος πότε-πότε τινάζουνταν νὰ ξεπετρώσει ἀπὸ τὸ χιόνι.

Ὁ Ντὶκ μίλησε ξαφνικά:

—Θὰ πεθάνουμε ἐδῶ, μικρὴ ἀδερφούλα' δὲ μὲ νοιάζει. "Εκαμα ὅ,τι μποροῦσα. Ἐσὺ ὅμως εἶ φταίς; Γιατὶ νὰ χάσεις τὴ ζωή σου: "Αν δὲν ἀκολουθοῦσες θάσουν τώρα στὸ τσαντήρι μαζί μὲ τοὺς δικούς σου.

—Γι' αὐτὸ μονάχα ξαναγύρισες; ρώτησε ἐκείνη.

Ὁ Ντὶκ σκέφθηκε.

—Ὄχι.

Ὁ νοτιὰς φυσᾶ ἀπάνω μου χλιαρὸς, εἶπε ἡ Μαίη-Μαίη-Γκδὰν σὲ λίγο, Κ' ἔπειτα:

—Γιμπιδανίση, τὰ δέντρα εἶναι πράσινα, τὰ νερὰ τρέχουν... ὁ ἥλιος λάμπει, παχυὰ ἐλάφια δόσκουν τὸ χορτάρι... ἡ καρδιά μου γραυοῦδὰ σὰν τὸ πουλί... τί μὲ νοιάζει πὼς θὰ πεθάνω; Καλὸ εἶναι νὰ πεθαίνει κανεὶς ὅταν εἶναι ἐτυτυχισμένος.

—Εἶσαι εὐτυχισμένη, Μαίη-Μαίη-Γκδάν; ρώτησε ὁ νέος.

Ἡ κοπέλα δὲν ἀποκρίθηκε. Ξήμωσε μονάχα τὰ μάτια της καὶ κοίταξε τὰ μάτια τοῦ Ντὶκ. Κι' αὐτὸς σὰ νάχε πιὰ φωτίσει τὸν νοῦ του ὁ θάνατος ποὺ ζύγωνε, κοίταξε καὶ γιὰ πρώτη φορὰ κατάλαβε:

—Μαίη-Μαίη-Γκδὰν, δὲν τὸξερα.

Ἤθελε νὰ πεῖ πὼς δὲν εἶχε παραστηρήσει πὼς τὸν ἀγαποῦσε ἡ κοπέλα. Αὐτὴν δὲν εἶχε καταλάβει πὼς ὁ τώρα δὲν εἶχε καταλάβει παρὰ μόνο τώρα πὼς τὴν ἀγαποῦσε.

—Ναί, ναί, εἶπε, γιὰ νὰ καρηγορήσει τὴ θλίψη ποὺ νόμιζε πὼς ἔνοιωθε ὁ σύντροφός της. Ξέρω... ξέρω... μὰ ξαναγύρισες!

"Ἔκλεισε τὰ μάτια σὰ νὰ θυθίζουνταν σὲ ἥσυχο ὄνειρο.

Ἡ κοπέλα σάλεψε ἀλαφρὰ μέσα στὴν ἀγκαλιά του. Νύχτωνε πιά.

Ὁ Μὰκ κοίτουνταν μὲ τὸ μουτσούνι του ἀνάμεσα στὰ μπροστινὰ πόδια. Ἐμεινε ἔτσι ὁλόκληρη τὴ μέρα καὶ κάμποση νύχτα.

Ἡ κοπέλα ἄνοιξε τὰ μάτια.

—Γιμπιδανίση, εἶπε μὲ ἀδύναμη φωνή, τὸ τέλος ἔφτασε.

('Η συνέχεια στὸ ἑπόμενο)

ΧΡ. ΣΟΥΛΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τῆς 4ης σελίδος)

λων, στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου καὶ στὴν Ἀποκάλυψη, δείχνουν πὼς εἶχε βαθὺ τὸ θρησκευτικὸ συνασόημα καὶ βαθειὰ ἐπιγνωσι ὅλων τῶν ἀγιογραφικῶν ζητημάτων.

Ἀπ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ Πάλλης στὰ Εὐαγγελικὰ ἔγινε ὁ στόχος μιᾶς ἀγρίας καὶ ὑβριστικῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ παντοῦ. Τὸν εἶπαν τουλιμένο στοὺς Σλάβους, μασσῶνο, ἄθεο, ἀγράμματο καὶ ὅ,τι μπορεῖ νὰ φαντιστῆ κανείς, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν πτοῆθη καν ἐκλόνισαν τὴν πίστι του στὶς γλωσσικές του ἰδέες.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας ποὺ τὸν ἀπορροφᾶ. Ἐξ ἴσου ἐπιδιοεται καὶ σὰ νεα μας λογοτεχνία. Ὁ Ταμπουρᾶς κ' ὁ Κόπανος εἶναι μιὰ συλλογὴ λυρικὴ ἀπὸ παιδικὰ τραγοῦδια μοναδικὰ στὴ λογοτεχνία μας, ἀπὸ μεταφράσεις κλασσικῶν ξένων ποιητῶν καὶ σατυρικὰ ποιήματα.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δόξασε τὸν Πάλλη καὶ τοῦ ἔδωσε περιφανὴ θέσι στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία εἶναι ἡ μεταφρασις τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου, ποὺ θὰ εἶναι «μνημεῖον ἐς ἀεὶ» εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας. Δέκα πέντε χρόνια ὁλόκληρα ἐργάσθηκε ἀκατάπαυστα, δουλεύοντας τοὺς ἀριστοτεχνικοὺς καὶ ἀφεγγάδιαστους στίχους τῆς Ἰλιάδος μὲ χαρὰ ὁ Παλαμᾶς στὸ πρόλογό του τῆς Βασιλιάδ. Συνεργάτας πιστοὺς στὸ κολοσσιαῖο αὐτὸ ἔργο του εἶχε δυὸ, τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ τὸν ἑλληνικὸ λαό. Ἀπὸ τὸ πρῶτο πῆρε τὴν ἁπλότητα καὶ τὴ χάρι, ἀπὸ τὸν δεύτερο τὴν φυσικότητα καὶ τὴ ζωή. Παρ' ὅλες τὶς ὑπερβολὲς καὶ τὶς ἀτέλειες ποὺ ἔχει καὶ τὶς μεταφραστικὲς τολμηρότητες στέκεται στὴ λογοτεχνία μας σήμερον —ἢ πιὸ εἰλικρινὴς προσπάθεια γιὰ τὴν προσεγγισι τοῦ λαοῦ στὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα.

Ἡ 'Ἰλιάδα τοῦ Πάλλη, ὅπως καὶ ἡ 'Ιλιάδα τοῦ Ὁμήρου, εἶναι τὸ τραγοῦδι τῆς ἑλληνικῆς λεβεντιᾶς καὶ τῆς ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς, ὅπως καὶ ἡ Ὀδύσσεια εἶναι τὸ αἰώνιο τραγοῦδι τῆς ξενητιᾶς τοῦ πάντοτε ἀποσπηντικοῦ καὶ πολυτρόπου "Ελληνος. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο θέλησε νὰ ἐμφυσήσῃ ὁ Πάλλης στὴν 'Ἰλιάδα του. «Θέλησε, λέγει ὁ Ὀλλανδὸς νελληνιστὴς Ἔσσελιγκ, νὰ κάμῃ νὰ νοιώσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μιὰ 'Ἰλιάδα, τὴν ὁποίαν θὰ τραγουδοῦσε ὁ Ὅμηρος, ἂν ὁμιλοῦσε τὴ γλῶσσα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων».

Καὶ νομίζω πὼς μπῆκε βαθειὰ στὸ πνεῦμα αὐτὸ τοῦ Ὁμήρου. Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες στὰ χέρια τοῦ Πάλλη ἔγιναν οἱ κλέφτες τῆς Ρούμελης καὶ οἱ ἀρματολοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Προσπάθησε νὰ μετατοπίσῃ τὸν Ὁμηρικὸ κόσμο ἀπὸ τοὺς κάμπους τῆς Τροίας στὰ λημέρια τῆς κλεφτουργιᾶς, ἐκεῖ ὅπου ἔκρυβε χαρίσματα. Ποιητής, γλωσσολόγος, κριτικός, φιλόλογος ποὺ ἤξερε πολὰ ἀχρι μόνον τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία, μὰ καὶ τὴν εὐρωπαϊκή. Τίμιος ἰδεολόγος. Τόπος καλλιεργήμενος ἀστοῦ».

Τὸ ἔργο ὅμως τοῦ Πάλλη δὲν τελειώνει μὲ τὴν 'Ἰλιάδα. Μετέφρασε τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὸ πρῶτο βιβλίο τοῦ Θουκυδίδου, τὸν Ἔμπορο τῆς Βενετίας τοῦ Σαίκσπηρ καὶ ἄλλα μικρότερα. Στὰ τέλη τοῦ βίου του ἐπέδοθη στὴν κριτικὴ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ δημοσίευσε πολλὲς μελέτες ἀγγλικῶν ποὺ ἐκτιμοῦνται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς. Στὰ 1923 ἐδημοσίευσε τὸν «Μπρουσὸ», ἀναμνήσεις ἀπὸ ἕνα ταξίδι του στὰ Βουνὰ τῆς Εὐρυτανίας. Στὸν«Μπρουσὸ» καθοεφτίζεται ὁ Πάλλης ὁλόκληρος. Ἐκεῖ φαίνεται ὁ βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, ὁ στοχαστικὸς μελετητὴς τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ προσεκτικὸς ἀνατόμος τοῦ Ρωμηοῦ. Ἐκεῖ φαίνεται ἡ ἀπέραντη ἀρχαιομάθειά του καὶ ἡ εὐρυτάτη πολυγνωσία του.

Στὸν «Μπρουσὸ» δὲν εἶναι μονάχα λογοτέχνης, ἀλλὰ καὶ βοτανολόγος καὶ ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος καὶ γεωλόγος καὶ ἀστρονόμος.

Πόση φιλοσοφικὴ διάθεσις καὶ πόση θυμοσοφία κρύβεται κάτω ἀπὸ τὰ ἁπλὰ λόγια τοῦ Μπρουσοῦ.

□□

Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης, ὁ ταξιδεμένος Ἠπειρώτης, ὁ Πάλλης στὴ μετάφρασί του Λυσσέα, τὴν ὡραία Ἑλένη Λενιώ, τὸν Ἐμμέδοντα Βρυμέδο, τὸν 'Ἰδομενέα Δομένιά, πράγμα ποὺ καὶ ὁ Ὑμχάρης κατέκρινε. Ἀλλὰ καὶ ἀναχρονισμοὺς παρατηροῦμε στὴ μετάφρασι μὲ τὶς λέξεις ἀγγελοκάμωτη, βαφτισμένη, ταροὺχια, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Παλαμᾶς κακίζει. Ὁ Σουρῆς σατίζοντας τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ ἔγραφε τότε στὸ Ρωμηό:

«Κι' ἀπὸ τὴν περικεφαλαία κάνει περικεφαλιὰ

μ' ἄλλους λόγους σὰν νὰ ποῦμε [σκορδαλιὰ

Καὶ μὲ τὸν ὄνον δίνουσαν

εἶδαν οἱ δόλιοι μαλλιαροί

πὼς ἀπὸ σβέρκον ψώνισαν».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πάλλης τοὺς ἐπλήρωνε μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα.

Ἀλλ' ὅλα ὅμως ταῦτα ἡ 'Ἰλιάδα τοῦ Πάλλη, λέγει ὁ Παλαμᾶς, ὁ πρότανις τῶν κριτικῶν μας εἰς τὴν «Ἑστίαν» τοῦ 1892,εἶναι φιλολογικὸν ἔργον μεγάλης σημασίας, ἔργον μὲ ἀπρόσωπον ἀπάθειαν, ὡς ἀντίλαλος ὁλοκλήρου λαοῦ, καὶ ἐν ταὐτῷ μὲ προσωπικὴν ὅλως συγκίνησιν, ὡς ἐκδήλωσις ἰδιοφεστάτου πνεύματος φιλοτεχνημένον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπαντᾶτε ἀνὰ πᾶν φύλλον σχεδὸν στίχους μεγάλης δυνάμεως καὶ ἀξίας».

"Αλλὰ καὶ σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Πάλλη, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἡ προοπτικὴ τοῦ χρόνου δὲν ἄλλαξε τὴν γνώμη τῆς κριτικῆς γιὰ τὴν 'Ἰλιάδα τοῦ Πάλλη καὶ γενικῶς γιὰ τὸ ἔργον του. Ὁ Νιρβάνας, ποὺ ὅταν πρωτοβγῆκε, εἶχε κάποιες ἐπιφυλάξεις γράφει στὴ «Νέα Ἑστία» τοῦ περασμένου Ἀπριλίου τὰ ἑξῆς: «Ὁ Πάλλης ξαναζωντάνευε τὴν ὁμηρικὴ ἐποποΐα καὶ τὴν ξανάφερε κοντά μας, ὅστε νὰ νοιώθουμε πὼς ζοῦμε σὰν συγκαιρινοὶ τῆς τὴ ζωὴ τῶν ἡρώων καὶ ἀναπνέουμε τὸν ἡρωϊκὸ ἀέρα ποὺ ἀναπνέουν. Ὁ Πάλλης ἐδημιούργησε ἕνα θαῦμα ἑλληνικό. Μᾶς ἔδειξε ὅτι ὁ "Ὁμηρος ζῆ ἀκόμα στὴ νέα μας ψυχὴ καὶ στὴ νέα μας γλῶσσα».

«Θαυμάζω τὸν Πάλλη, γράφει ὁ Ξενόπουλος, καὶ σὰν ἀνθρωπο καὶ σὰν συγγραφέα· Ὁ θάνατος του στέρησε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀπὸ ἕνα σοφὸ καὶ ἐμπνευσμένο ἐργάτη. Ὁ μεταφράσεις του καὶ πρὸ πάντων ἡ Ἰλιάδα του μένουν μνημεῖα ἀθάνατα».

«Ὁ Πάλλης, γράφει ὁ Βλαχογιάννης, ζώντας στὴν Εὐρώπη μιὰ ζωὴ ὁλόκερη δὲν ἀποφαγγίστηκε, δὲν ἔχασε ἀπὸ μέσα του τὴν Ἑλλάδα, μὰ τὴ φύλαξε ἱερὴ, κρυμμένη στὰ βαθύτερά του, τὴν ἔθρεψε καὶ τὴν ἀνάστησε μεγαλωμένη, ὅπως δείχνεται στὰ ἔργα του δυνατά, πρωτότυπα ἢ μεταφρασθέντα».

Ὁ Κορδᾶτος, κρίνοντας τὸν Πάλλη, λέγει: «Ὁ Πάλλης ἦταν διανοούμενος ἀπὸ τὴν πολλὰ χαρίσματα. Ποιητής, γλωσσολόγος, κριτικός, φιλόλογος ποὺ ἤξερε πολὰ ἀχρι μόνον τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία, μὰ καὶ τὴν εὐρωπαϊκή. Τίμιος ἰδεολόγος. Τόπος καλλιεργήμενος ἀστοῦ».

Τὸ ἔργο ὅμως τοῦ Πάλλη δὲν τελειώνει μὲ τὴν 'Ἰλ

COLETTE

ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΜΟΥ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

ΠΑΙΞΕ τὰ βλέφαρά της θαμβωμένη ἀπὸ τὴν προσέγγιση τοῦ φωτεινοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ πιέζοντας τὸν ἑαυτό της, εἶπε μὲ πνιγμένη φωνή:

—Ὄχι, δὲν ἔχω ἐραστή. Σ' ἀγαπῶ...

Τὴν ἄφησε καὶ ἄρχισε νὰ βγάζῃ τὸ σμόκιν του, τὸ γελέκο του. Πέταξε τὴ γραβάτα του στὸν ἀέρα, σε τρόπον ὥστε νὰ τυλιχθῆ στὸ λαιμὸ τῆς προτομῆς ποὺ βρισκόταν πάνω στὸ τζάκι. Ὡς τόσο δὲν ἀπσμακρυνόταν καὶ τὴν κρατοῦσε καθιστὴ στὴ σαίζ -λόγκ. Ὅταν τὸν εἶδε μισόγυμνον, τὸν ρώτησε σχεδὸν μελαγχολικά:

—Θέλεις λοιπόν;... Ναί;...

Δὲν ἀπήντησε ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἡδονῆς. Ἐκείνη ὡστόσο βλέποντας μὲ κάποιο τρόμο νὰ πλησιάζῃ ἡ στιγμὴ τῆς ἀδυναμίας της, ἀπώθησε τὸν Μπόμπ χωρὶς δύναμη καὶ τὸν ξανάφερε στὰ γόνατά της. Ὕστερα τὸν πῆρε στὰ χέρια της.

Ἔμειναν σφιγμένοι ἔτσι καὶ κανένας λόγος δὲν ἦλθε νὰ ταράξῃ τὴν σιωπὴ ποὺ τοὺς ξανάδινε ζωή. Τὸ κορμὶ τοῦ Μπόμπ εἶχε γλυστρήσει πλάι στῆς Λέας καὶ τὸ κεφάλι του ἀνεπαύετο μὲ κλειστὰ τὰ μάτια στὰ στήθη της.

«Κοιμᾶται, σκεπτόταν ἡ Λέα. Τὸ ἐλευθερο χέρι της κρατοῦσε ἀκόμη τὸ χέρι τοῦ Μπόμπ καὶ τὸ ἔσφιγγε ἐλαφρά. Ἕνα γόνατο, ποὺ γνώριζε τὸ σπάνιο σχῆμα του, ἄγγιζε τὸ δικό της. Στὸ ὕψος τῆς καρδιᾶς της ἔνιωθε τὸ κανονικὸ καὶ πνιγμένο κτύπημα μιᾶς ἄλλης καρδιᾶς. «Βρίσκεται ἐδῶ», εἶπε ἡ Λέα. Καὶ μιὰ τυφλὴ βεβαιότης τὴν κατέβαλε ὁλόκληρην. «Βρίσκεται ἐδῶ γιὰ πάντα», φώναξε ἀπὸ μέσα της.

Ἡ προνοητικότης της, ἡ λογικὴ ποὺ εἶχε ὁδηγήσει τὴ ζωή της, οἱ δισταγμοὶ τῆς ὥριμης ἡλικίας της, ὅλα ὑπεχώρησαν καὶ ἔσβυσαν μπροστὰ στὴν αὐθάδη βία τοῦ ἔρωτος. «Εἶναι ἐδῶ! Ἀφήνοντας τὸ σπίτι, τὴ μικρή του γυναῖκα τὴ χαριτωμένη, ξαναγύρισε, ξαναγύρισε σὲ μένα! Ποιός θὰ μποροῦσε νὰ μοῦ τὸν πάρῃ; Τώρα, τῶρα, θὰ ὀργανώσω τὴ ζωή μας... Δὲν ξέρει πάντοτε τί θέλει, ἀλλὰ ἐγὼ τὸ ξέρω. Πάντως ἕνα ταξεῖδι εἶναι ἀπαραίτητο. Δὲν κρυβόμαστε, ἀλλὰ ἀναζητοῦμε τὴν ἡσυχία... Μοῦ χρειάζεται ὅμως ἕνας τόπος ποὺ νὰ ἔχῃ ἀρκετὴ θέση γιὰ τὰ καπρίτσια του καὶ τὶς ἐπιθυμίες μου... Ἐγὼ θὰ σκεφθῶ καὶ γιὰ τοὺς δυό μας — ἐκεῖνος ἄς κοιμᾶται...».

Ἐνῶ ἔβγαζε μὲ προφυλάξεις τὸ ἀριστερό της μπράτσο ποὺ εἶχε μουδιάσει, κάτω ἀπὸ τὸν ὦμο του, παρετήρησε τὸ γυρισμένο πρόσωπο τοῦ Μπόμπ καὶ εἶδε ὅτι δὲν κοιμόταν. Τὸ ἀσπράδι τοῦ ματιοῦ του ἔλαμπε καὶ τὰ βλέφαρά του ἔπαιζαν ἄρρυθμα.

—Πῶς, δὲν κοιμᾶσαι;

Τὸν αἰσθάνθηκε νὰ φρίσσῃ. Ἐστράφη ὁλόκληρος μὲ μιὰ μόνο κίνηση.

—Μὰ καὶ σὺ δὲν κοιμόσουν, Νουνοῦ;

Ἄπλωσε τὸ χέρι πρὸς τὸ κομμοδίνο καὶ ἔσβυσε τὴ λάμπα. Ἕνα κῦμα ρόδινου φωτὸς ἐκάλυψε τὸ μεγάλο κρεββάτι. Ὁ Μπόμπ ξαπλωμένος ξανάβρισκε τὸ πεδίο τῆς ἀναπαύσεώς του καὶ τῶν ἡδονικῶν παιγνιδιῶν του. Ἡ Λέα, στηριγμένη στὸν ἀγκῶνα δίπλα του, τοῦ χάϊδευε μὲ τὸ χέρι τὰ μακρυὰ βλέφαρα καὶ ἔρριχνε πρὸς τὰ πίσω τὰ μαλλιὰ τοῦ Μπόμπ.

Τὸ ἐκκρεμὲς ἐκτύπησε. Ὁ Μπόμπ ὀρθώθηκε ἀπότομα καὶ κάθησε:

—Τί ὥρα εἶναι;

—Δὲν ξέρω, ἀλλὰ τί σημαίνει;

—Ὄχι, ἔλεγα...

Γέλασε μιὰ στιγμὴ καὶ δὲν ξαναξάπλωσε ἀμέσως. Τὸ ἀμάξι τοῦ πρώτου γαλακτοπώλου ἀκούστηκε νὰ περνᾶ στὴ λεωφόρο κουδουνίζοντας.

Ἀνάμεσα στὰ παραπετάσματα χρώματος φραῖζ μιὰ ἀσθενικὴ ἀκτίνα φωτὸς ἄρχισε νὰ φαίνεται. Ὁ Μπόμπ ξανάφερε τὸ βλέμμα του στὴ Λέα καὶ τὴν παρετήρησε μὲ τὴ δύναμη ἐκείνη καὶ τὴν ἐπιμονὴ ποὺ συνήθιζε κάποτε. Μιὰ δυσδιάκριτη σκέψη θὰ ἐξεφράζετο στὰ μάτια του, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα, ἡ ἔκφραση, ἡ ἀπόχρωση θὰ τοῦ εἶχαν χρησιμεύσει γιὰ νὰ νικᾶ. Ὁ γυμνός κορμός του, πλατὺς στοὺς ὤμους, λεπτὸς στὴ μέση, ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὰ τσαλακωμένα σκεπάσματα.

—Πές μου, Νουνοῦ...

—Καλέ μου...

Δίστασε, ἀνοιγόκλεισε τὰ βλέφαρα φρίσσοντας:

—Εἶμαι κουρασμένος... Καὶ ἔπειτα αὔριο πῶς θὰ γίνῃ...

Μὲ σπρώξιμο ποὺ ἔμοιαζε χάδι, ἡ Λέα ἔρριξε στὸ μαξιλάρι τὸ γυμνὸ κορμὶ καὶ τὸ βαρὺ κεφάλι.

—Μὴ σὲ μέλλει. Ξάπλωσε. Ἡ Νουνοῦ δὲν εἶναι ἐδῶ; Μὴ σκέπτεσαι τίποτα. Κοιμήσου.... Στοιχηματίζω πώς κρυώνεις... Νά, πάρε αὐτό, εἶναι ζεστό...

Τὸν τύλιξε μέσα στὸ μετάξι ἑνὸς γυναικείου ρούχου ποὺ βρέθηκε ἐκεῖ κοντὰ καὶ ἔσβυσε τὸ φῶς. Μέσα στὴ σκιὰ σφίχτηκε κοντὰ στὸν ὦμο του. Κανένας πόθος δὲν τὴν ἐτάρασσε, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελε νὰ κοιμηθῆ. «Ἐκεῖνος ἄς κοιμᾶται, ἐγὼ πρέπει νὰ σκέπτωμαι, ἐπανελάμβανε. Τὴν ἀναχώρησή μας θὰ τὴν ὀργανώσω πολὺ καλά, πολὺ διακριτικά, ἡ ἀρχή μου εἶναι νὰ προκαλῶ ἐλάχιστο θόρυβο καὶ λύπη . . . Ἡ μεσημβρία τὴν ἄνοιξη θὰ εἶναι καλύτερη. Ἂν ρωτοῦσα μόνο τὸν ἑαυτό μου θὰ προτιμοῦσα νὰ μείνω ἐδῶ ἥσυχη. Ἀλλὰ εἶναι ἡ μαμᾶ Πελλοῦ στὴ μέση . . . καὶ ἡ νέα . . .». Ἡ εἰκόνα μιᾶς νέας γυναίκας μὲ νυκτικό, γεμάτης ἀγωνία, δρθιας κοντὰ σ' ἕνα παράθυρο δὲν συνεκράτησε τὴ Λέα παρὰ γιὰ μιὰ μόνο στιγμή: «Δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἑνός...».

Τὸ ὡραῖο μελαχροινὸ κεφάλι ἀναπαύθηκε στὸ στῆθος της καὶ ὁ κοιμισμένος ἐραστὴς μουρμούρισε κάτι μέσα στ' ὄνειρό του. Μὲ προστατευτικὸ χέρι τὸν ἐλίκνισε ἕως ὅτου ἡσύχασε τελείως.

□□

Εἶχε ξυπνήσει πρὸ ὀλίγου. Μὲ τὸ μάγουλο στὴν παλάμη πάσχιζε νὰ μαντεύσῃ τὴν ὥρα. Ἕνας οὐρανὸς καταγάλαζος ἔχυνε στὴ λεωφόρο μιὰ πρώϊμη ζέστη. Καμμιὰ σκιὰ νέφους δὲν περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὰ παραπετάσματα. «Νὰ εἶναι ἴσως δέκα;...» Ἡ πεῖνα τὸν βασάνιζε, εἶχε φάγει πολὺ λίγο τὴν προηγουμένη. Δὲν κουνιόταν. Φοβόταν ἄν κουνηθῆ μήπως καταστρέψει ἕνα ὑπόλοιπο χαρᾶς, τὴν ὀπτικὴ χαρὰ ποὺ γευόταν κυττάζοντας ἕνα γύρω στὴν κάμαρα.

Τὸ διακριτικὸ βῆμα τῆς Ρόζας ἤχησε στὸ ταπέτο. Μιὰ προσεκτικὴ σκοῦπα καθάριζε τὴν αὐλή.

Ὁ Μπόμπ διέκρινε ἕνα μακρυνὸ κουδούνισμα πορσελάνας στὴν κουζίνα... «Τί μακρὺ αὐτὸ τὸ πρωϊνό... σκέφθηκε. Θὰ σηκωθῶ!» Ἀλλὰ ἔμεινε τελείως ἀκίνητος γιατὶ ἡ Λέα ἀπὸ πίσω του χασμουρήθηκε, ἔσυρε τὰ πόδια της. Ἕνα ἁπαλὸ χέρι ἀκούμπησε στὴ μέση τοῦ Μπόμπ, ἀλλὰ ξανάκλεισε τὰ μάτια του καὶ ὅλο του τὸ σῶμα ἄρχισε πάλι νὰ λυώνῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ὕπνου. Ἔνιωσε ὅτι ἡ Λέα ἐγκατέλειπε τὸ κρεββάτι καὶ τὴν εἶδε νὰ περνᾶ σὰ μαύρη σιλουέττα μπροστὰ ἀπὸ τὰ παραπετάσματα ποὺ τὰ ἄνοιξε λίγο.

Στράφηκε πρὸς ἐκεῖνον, τὸν παρετήρησε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι μὲ ἕνα χαμόγελο ποὺ δὲν ἦταν καθόλου θριαμβευτικό, ἀλλὰ ἀποφασισμένο νὰ δεχθῆ ὅλους τοὺς κινδύνους. Δὲν βιαζόταν νὰ ἐγκαταλείψη τὸ δωμάτιο, καὶ ὁ Μπόμπ ἀφήνοντας μιὰ πολὺ λεπτὴ γραμμὴ ἀνοικτὴ ἀνάμεσα στὰ βλέφαρά του παρατηροῦσε. Τὴν εἶδε νὰ ἀνοίγῃ ἕναν ὁδηγὸ σιδηροδρόμων καὶ νὰ παρακολουθῆ μὲ τὸ δάκτυλο τὶς στῆλες τῶν ἀριθμῶν. Ἔπειτα φάνηκε νὰ λογαριάζῃ μὲ τὸ πρόσωπο στραμμένο ψηλὰ καὶ τὰ βλέφαρα μισόκλειστα. Δὲν εἶχε πουδραρισθῆ ἀκόμη, τὰ μαλλιά της ἦσαν ἄτακτα...

Ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο, πῆρε μέσα ἀπὸ ἕνα συρτάρι ἕνα καρνὲ μὲ τσέκ, καὶ κάτι ἔκοψε. Ἔπειτα φόρεσε μιὰ ἄσπρη πυτζάμα καὶ βγῆκε ἀθόρυβα.

Μόνος ὁ Μπόμπ, ἀναπνέοντας βαθειά, παρετήρησε ὅτι εἶχε συγκρατήσει τὴν ἀναπνοή του ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Λέα εἶχε σηκωθῆ. Σηκώθηκε, φόρεσε τὴ πυτζάμα του καὶ ἄνοιξε ἕνα παράθυρο. «Πνίγεται κανείς», ἔκαμε. Εἶχε τὴν ἐντύπωση τὴν ἀόριστη ὅτι εἶχε κάμει μιὰ ἀρκετὰ κακὴ πράξη.

«Ἐπειδὴ ἔκαμα πῶς κοιμοῦμαι; Ἀλλὰ τὴν εἶδα τόσες φορὲς τὴ Λέα μιὰ φορά...

Ξανάνοιξε τὰ μάτια της ποὺ φάνηκαν ἀκόμα πιὸ γαλάζια, καὶ ἀνέπνευσε δια[illegible]μένα.

«Ὦ! ἰκέ[illegible] ὁ Μπόμπ μέσα του, ἄς μὴ μὲ ρω[illegible] τώρα τίποτε, ἄς μὴ μοῦ ζητήση [illegible]ὰ ἀπάντηση, γιατὶ εἶμαι ἀνίκανος νὰ ἀρθρώσω μιὰ λέξη...».

Τοῦ ἐκούνησε τὸ χέρι.

—Ἔλα, ἔλα, ἄς εἴμαστε σοβαροί. Λέω: ἄς φύγουμε. Θὰ κανονίσουμε τὸ ζήτημα τῶν χρημάτων μὲ τὴ Σαρλόττα. Θὰ τὴν εἰδοποιήσουμε ἀπὸ κεῖ κάτω. Πῶς; Μὲ γράμμα. Θὰ ἰδοῦμε μαζὶ τί θὰ γίνῃ. Εἶναι ἀκόμα καὶ τὸ ζήτημα τῶν ἀποσκευῶν σου —δὲν ἔγω πιὰ τίποτε δικό σου ἐδῶ. Αὐτὲς οἱ μικρολεπτομέρειες εἶναι πιὸ κουραστικὲς καὶ ἀπὸ τὸ πιὸ μεγάλο ζήτημα.

Ἡ ἴδια του ἡ σιωπὴ τὸν ἐτσάκιζε τὸν Μπόμπ, καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ δείχνῃ μιὰ προσοχὴ ἄγρυπνη γιὰ ν' ἀκούῃ τὴ Λέα. Ἀτένιζε τὸ ξαναμμένο πρόσωπό της τὸ χαρούμενο καὶ σκεπτόταν ἀόριστα: «Γιατὶ ἔχει ὕφος τόσο ἱκανοποιημένο;»

Ἡ ἀπάθειά του ἔνιωσε τόσο φανερὴ ὥστε ἡ Λέα ποὺ τώρα μονολογοῦσε ἄν θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ ξαναγοράσῃ τὸ γιὸτ τοῦ Μπαρτελεμύ, σταμάτησε ἀπότομα:

—Ἀ! πάντα παιδὶ εἶσαι ἐσύ!

Ὁ Μπόμπ σὰν νὰ ξύπνησε, πέρασε τὸ χέρι στὸ μέτωπό του καὶ περιέβαλε τὴ Λέα μὲ ἕνα μελαγχολικὸ βλέμμα.

—Μὲ σένα, Νουνοῦ, ὑπάρχει πιθανότης νὰ μείνω παιδὶ ἐπὶ μισὸν αἰῶνα.

Ἀνοιγόκλεισε πολλὲς φορὲς τὰ μάτια της ὡσὰν νὰ τῆς φυσοῦσαν τὰ βλέφαρα καὶ ἄφησε τὴ σιωπὴ νὰ πέση ἀνάμεσά τους.

—Τί θέλεις νὰ πῆς; ρώτησε τέλος.

—Τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι λέω, Νουνοῦ. Τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Μπορεῖς ἐσὺ νὰ τὴν ἀρνηθῆς ποὺ εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος;

Ἄρχισε καὶ κείνη νὰ γελᾶ μὲ μιὰ ξενοιασιὰ ποὺ ἔκρυβε ἤδη μέσα της ἕνα μεγάλο φόβο.

—Μά, μικρούλη μου, αὐτὸ τὸ «παιδικὸ» ποὺ ἔχεις εἶναι τὸ μισό σου γόητρο. Ἀργότερα θὰ εἶναι τὸ μυστικό τῆς αἰωνίας σου νεότητος. Καὶ παραπονιέσαι!... Καὶ ἔχεις τὴν τόλμη νὰ ἔρχεσαι νὰ μοῦ κάνεις παράπονα ἐμένα!

—Ναί Νουνοῦ. Σὲ ποιὸν θέλεις νὰ παραπονεθῶ.

Τῆς ξαναπῆρε τὸ χέρι ποὺ ἐκείνη εἶχε ἀποσύρει.

—Ἀγαπημένη μου Νουνοῦ, δὲν παραπονιέμαι, σὲ κατηγορῶ.

Ἔνιωθε τὸ χέρι της σφιγμένο γερὰ στὰ δάχτυλά του. Καὶ τὰ μεγάλα σκιερὰ μάτια μὲ τὶς στιλπνὲς βλεφαρίδες ἀντὶ ν' ἀποφεύγουν τὰ δικά της, τὴν ἀτένιζαν.

«Δὲν εἶναι σπουδαῖο, δὲν εἶναι τίποτε... Φτάνουν δυὸ ἢ τρία ξηρὰ λόγια, στὰ ὁποῖα θὰ ἀπαντήση μὲ καμμιὰ χονδρὴ βλασφημία, ἔπειτα θὰ κλάψη καὶ θὰ τὸν συγχωρήσω.... Αὐτὰ εἶναι μόνο...».

—Ἔλα, ἔλα, μικρέ μου, γνωρίζεις πῶς ὑπάρχουν ὡρισμένα ἀστεῖα ποὺ δὲν τὰ ἀνέχομαι.

Λέγοντας αὐτά, ἔκρινε ἡ ἴδια μαλακὴ καὶ ψεύτικη τὴ φωνή της. Ὁ ἥλιος —ἦταν πιὰ δεκάμισυ— ἔφταση ἕως τὸ τραπέζι ποὺ τοὺς ἐχώριζε, καὶ τὰ στιλπνὰ νύχια τῆς Λέας ἄστραψαν. Ἀλλὰ ἡ ἀκτίνα ἐφώτισε ἐπίσης τὰ μεγάλα καλοκαμωμένα χέρια της καὶ χάραξε στὸ μαλακὸ δέρμα, γύρω ἀπὸ τὸν καρπό, μπλεγμένες γραμμὲς καὶ κυκλικὰ αὐλάκια, μικροσκοπικὰ παραλληλόγραμμα, ὅπως αὐτὰ ποὺ ἀφήνει στὴ γῆ ἡ ξηρασία μετὰ τὴ βροχή. Ἡ Λέα ἔτριψε τὰ χέρια της ἀφηρημένα, γυρίζοντας τὸ κεφάλι γιὰ νὰ ἀποσπάση τὴν προσοχὴ τοῦ Μπόμπ πρὸς τὸ δρόμο, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν ἀνταπεκρίθη. Ἀπότομα ἄρπαξε τὰ χέρια αὐτά, τὰ φίλησε, τὰ ξαναφίλησε, καὶ ἔπειτα ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ μουρμούρισε:

—Νουνοῦ μου... φτωχή μου Νουνοῦ...

—Ἄφησέ με! φώναξε ἐκείνη μὲ ἕνα ἀνεξήγητο θυμό, ἀποσύροντας τὰ χέρια της.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ φάνηκε νὰ δαμάζεται καὶ τρόμαξε γιὰ τὴν ἀδυναμία της — παρὰ λίγο νὰ ξεσπάση σὲ λυγμούς. Μόλις μπόρεσε νὰ συγκρατηθῆ, μίλησε χαμογελῶντας:

—Λοιπὸν παραπονιέσαι τώρα; Γιατί μὲ κατηγοροῦσες πρὸ ὀλίγου;

—Εἶχα ἄδικο, ἀπήντησε ταπεινά. Ἐσὺ γιὰ μένα ὑπῆρξες...

Ἔκαμε ἕνα κίνημα ποὺ ἐξέφραζε τὴν ἀδυναμία νὰ βρῆ τὰ κατάλληλα λόγια.

—«Ὑπῆρξες!», ἐτόνισε ἐκείνη μὲ δηκτικὸ τόνο. Νὰ λοιπὸν ἕνα ὕφος ἐπικήδειου λόγου, μικρέ μου.

Κούνησε τὸ κεφάλι του, καὶ ἐκείνη εἶδε καλὰ ὅτι δὲν τὸν στενοχωροῦσε. Ἐτέντωσε ὅλους τοὺς μυῶνες της καὶ χαλιναγωγοῦσε τὶς σκέψεις της μὲ δυὸ-τρεῖς λέξεις, πάντοτε τὶς ἴδιες ἐπαναλαμβανόμενες ἀπὸ μέσα της: «Βρίσκεσαι ἐδῶ, μπροστά μου... Εἶσαι πάντα ἐδῶ... Μὰ εἶσαι πράγματι ἐδῶ μπροστά μου;...».

Ἡ σκέψη της ξέφυγε ἀπὸ τὴν ρυθμικὴ αὐτὴ πειθαρχία καὶ ἕνα μεγάλο ἐσωτερικὸ παράπονο ἀντικατέστησε τὶς λέξεις αὐτές. Ἄχ! ἄς ἦταν ἀκόμα, ἄς ἦταν ἡ στιγμὴ ποὺ τοῦ εἶπα: Καὶ δεύτερη φρυγανιά, Μπόμπ; Ἡ στιγμὴ αὐτὴ εἶναι ἀκόμα τόσο κοντά μας, δὲν χάθηκε ἐντελῶς, δὲν εἶναι ἀκόμα παρελθόν! Ἄς ξαναγυρίσουμε λοιπόν... Θὰ τοῦ μιλήσω ἐντελῶς ὅπως εἴμαστε λίγα λεπτὰ πρωτήτερα, θὰ τοῦ μιλήσω γιὰ τὴν ἀναχώρηση, γιὰ τὶς ἀποσκευές...»

Καὶ πράγματι μίλησε μεγαλοφώνως.

—Βλέπω... Βλέπω πώς δὲν μπορῶ νὰ μεταχειρίζουμαι σὰν ἄνδρα ἕνα πλάσμα ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ ἀναστατώση δυὸ γυναῖκες. Πιστεύεις ὅτι δὲν καταλαβαίνω; Χθὲς στὸ Νεϊγύ, σήμερα ἐδῶ, ἀλλὰ αὔριο;... Ποῦ λοιπὸν αὔριο; Ἐδῶ; Ὄχι, ὄχι, μικρέ μου, δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ λὲς ψέμματα. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ τοῦ καταδίκου δὲν θὰ ξεγελοῦσε οὔτε ζῶον χειρότερο ἀπὸ ἐμέ, ἄν ὑπῆρχε...

Μιὰ βίαιη χειρονομία της ποὺ ἔδειχνε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Νεϊγὺ ἀνέτρεψε ἕνα πιατάκι μὲ γλυκά. Ἐνόσω μιλοῦσε, ἄλλαζε τὸ ὕφος της, ἔδειχνε μιὰ ζηλότυπη φλύαρη γυναῖκα. Τὸ φτειασίδι στὰ μάγουλά της ἄλλαζε χρῶμα, μιὰ τοῦφφα ἀπὸ τὰ μαλλιά της ἔπεφτε στὸν τράχηλό της ὡσὰν μικρὸ νεκρὸ φεῖδι.

—Καὶ τὴ γυναῖκα σου ἀκόμα τὴν ἴδια δὲν θὰ τὴν βρῆς πάντα σπίτι ὅποτε κι' ἄν γυρίσης. Μιὰ γυναῖκα, παιδί μου, πρέπει νὰ ξέρης νὰ τὴν κρατήσης!... Θὰ κρατήσης τὴ δική σου μὲ τὴ Σαρλόττα; Εἶναι μιὰ ἰδέα κι' αὐτό. Ἀ! θὰ γελάσω πολὺ τὴν ἡμέρα ποὺ θά...

Ὁ Μπόμπ σηκώθηκε χλωμὸς καὶ σοβαρός:

—Νουνοῦ!...

—Πῶς, Νουνοῦ; Νομίζεις πῶς μπορεῖς νὰ μὲ κάμης νὰ φοβηθῶ; Θέλεις νὰ προχωρήσης μόνος σου; Προχώρησε. Εἶσαι βέβαιος ποῦ πηγαίνεις μὲ τὴ μικρὴ κόρη τῆς Μαρίας—Λάουρας;...

—Νουνοῦ, σοῦ ἀπαγορεύω!...

Τῆς πῆρε καὶ τὰ δυὸ χέρια, ἀλλὰ ἐκείνη σηκώθηκε, ἀπηλλάγη μὲ ζωηρότητα καὶ ξέσπασε σὲ γέλιο:

—Μὰ πολὺ σωστά! «Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ πῆς κακὸ γιὰ τὴ γυναῖκα μου!...» Δὲν εἶν' ἔτσι;

Ἐκεῖνος ἔκαμε τὸ γύρο τοῦ τραπεζιοῦ τρέμοντας ἀπὸ ἀγανάκτηση.

—Ὄχι! Σοῦ ἀπαγορεύω, μ' ἀκοῦς καλά; Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ μοῦ καταστρέφεις τὴ Νουνοῦ μου!

Ἐκείνη ὀπισθοχώρησε στὸ βάθος τοῦ δωματίου μουρμουρίζοντας:

—Μὰ πῶς, πῶς αὐτό;

—Ναί! Ἔτσι πρέπει νὰ μιλᾶ ἡ Νουνοῦ; Ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι οἱ τρόποι της; Βρωμερὲς βλαστήμιες τοῦ εἴδους τῆς κυρίας Πελλοῦ; Καὶ αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ σένα, ἀπὸ σένα, Νουνοῦ!...

(Ἡ συνέχεια στὸ προσεχὲς)